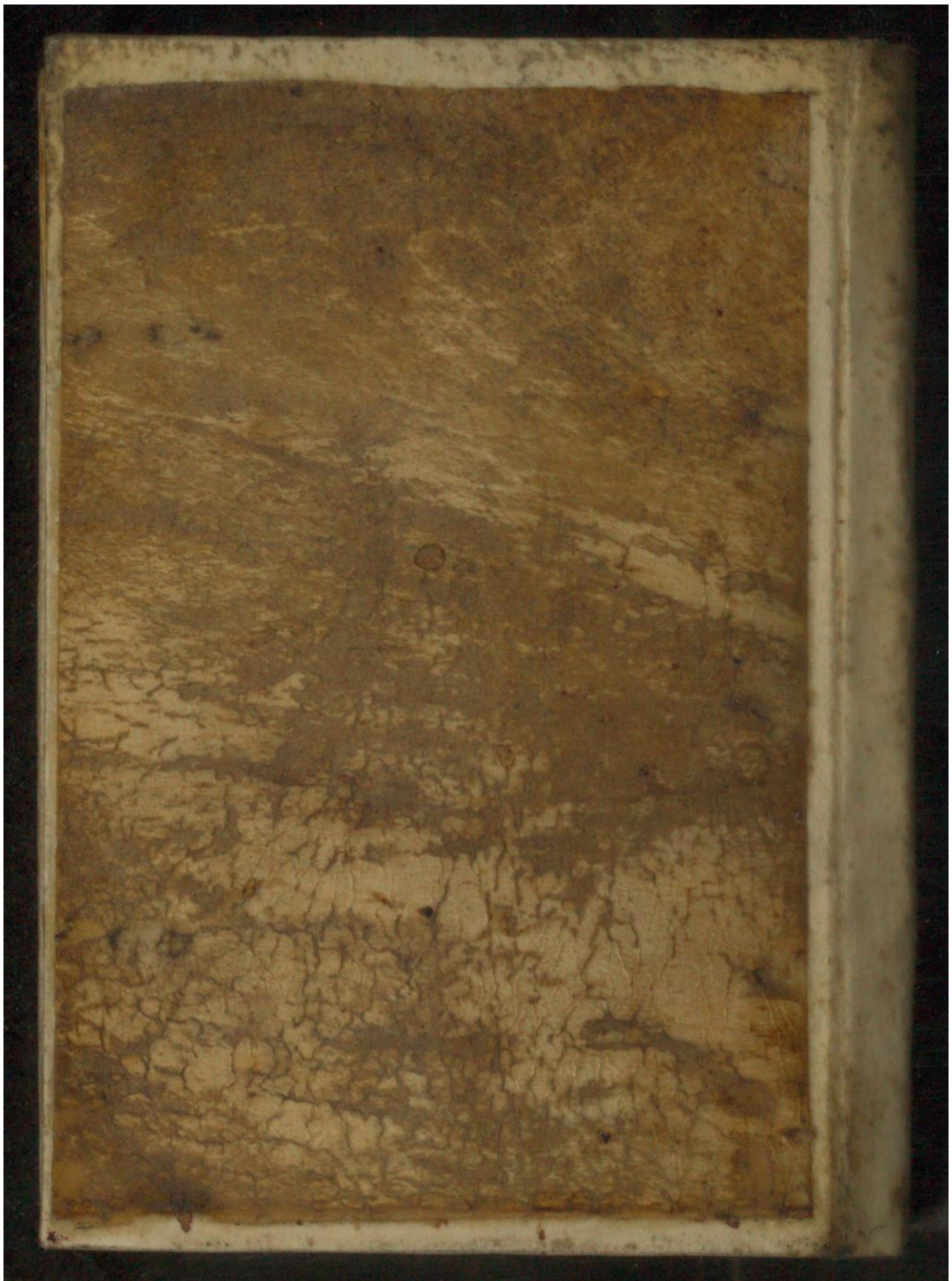

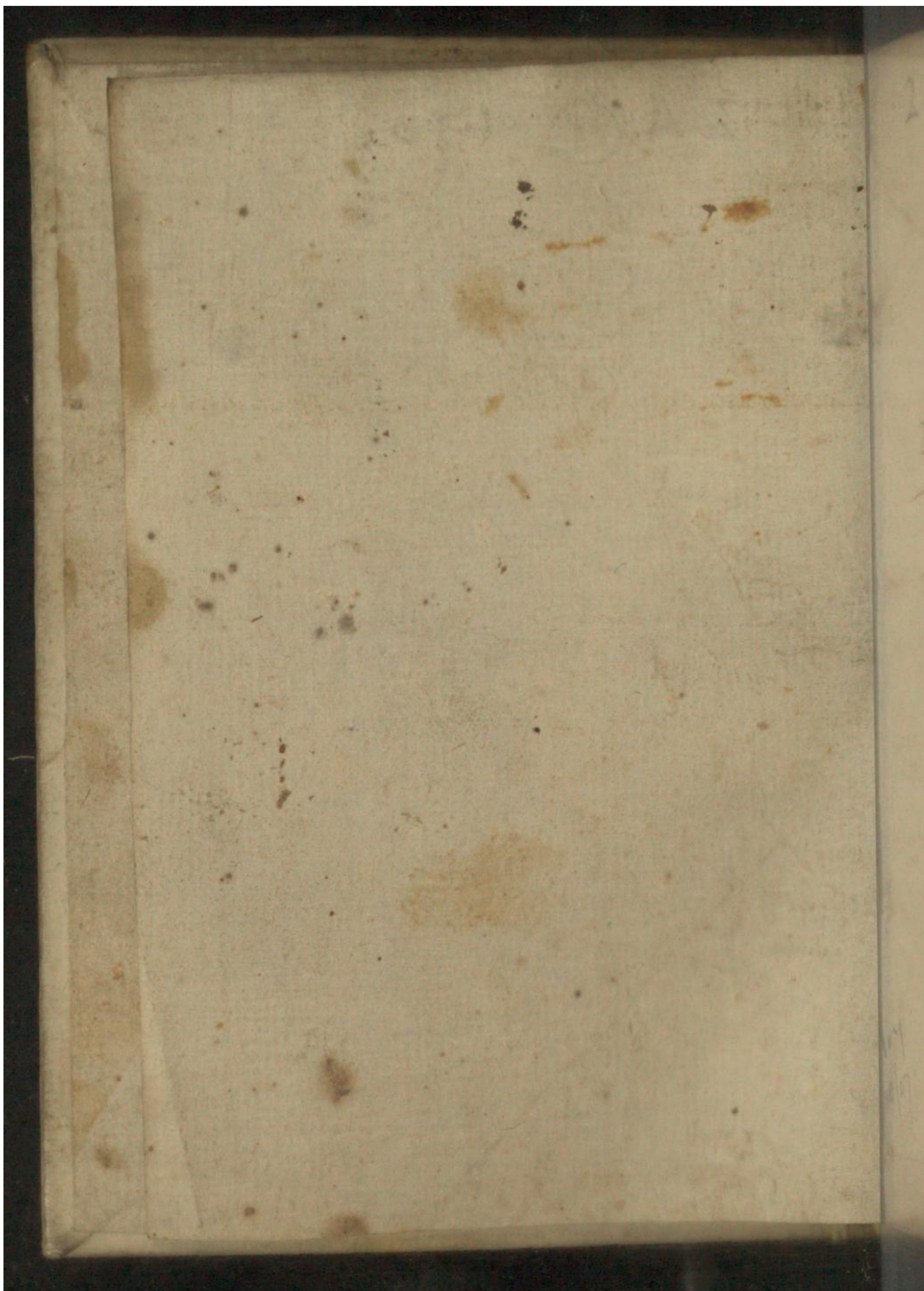

ALFONSI
ARTIUM MEDICINAE
1542.

2 A (11) 19030

30.

7

210

200

200

11

2200

11 500

8

400

Porquanto

fi

Mongiardini

ALFONSI FERRI NEAPOLITANI MEDICI EMINENTISSIMI, PAVLI III. Pont. Maximi chirurgi primarii, de ligni sancti multiplici medicina, & vini exhibitione, libri quatuor.

Philippi Trombetta

Quibus nunc primum additus est Hieronymi Fracastorii Syphilis, siue morbus Gallicus.

* Indice rerum precipue obseruandarũ adiecto.

Omnia multo emendatiora quàm antea.

PARISIIS.

* Apud Viuantium Gautherot sub intersignio sancti Martini, in via Iacobæa.

Cum priuilegio.

1542.

Alfonsi ferri

ARTIVM ET MEDICINAE Doct. de ligni sancti multiplici medicina, & vini exhibitione, liber primus.

Præfatio.

IGNVM illud quod vulgo sanctum, alias Indicum appellatur, ab insulis affertur in interiori oceano ætate nostra repertis, vnde etiam morbus ille qui Gallicus dicitur, ad nos manauit, antea nostris terris incognitus. In illis autem regionibus is morbus natiuus est, ac præter contagionem per se nascitur frequētissime, cū apud nos ex sola videatur fieri contagione. In eo morbo gentes illæ præsentissimo remedio vtuntur huius ligni, omnesq; curātur hac vnica medicina. Eam rem nostri qui illic versantur, animaduertentes, & ipsi eo

Lignū sanctum siue Indicum

Morbus gallicus vnde manarit

remedio vsi sunt, quicunque in morbum gallicum inciderunt, & inde in patriam reuertentes, afferre ad nos cœperunt lignum ipsum, eaque medicina oppressos gallico morbo curare. Quod vbi bene atque cum salute successit, breui ac facile id remedium per omnes nostras regiones receptum est, habitumque pro optimo & præsentissimo in morbi gallici curatione. Quoniam vero in insulis vnde lignum affertur, non in hoc solo morbo adhibent ipsius ligni medicinam, sed in aliis quamplurimis morbis ac fere in vniuersis: illarum gentium exemplo nostri homines edocti, ad multos alios morbos curandos eiusdem ligni remedio vti cœperunt. Itaque hæc eandem medicina ligni sancti tam in morbo gallico, quam in plerisque similibus morbis, atque etiam diuersis, probatissima iam apud nos est, & in frequentissimo vsu. Nos vero pro communi hominum salute, ac pro nostro officio, ad hanc tam nobilem salutaremq; medicinam adhibentes omne studium nostrũ omnemque diligentiam, animaduertimus & ex consideranda rei ratione, & ex frequenti ac varia exercitatione & vsu curationis

Vsus ligni sancti multiplex.

tionis atque ſucceſſu, medicinam ipſam in variis morbis præparari & vulgo exhiberi ſine nulla medendi ratione, nulla habita vel morborum vel ægrotantium conſideratione, ſed promiſcue ac ſine vllo diſcrimine cuiuis morbo & cuicunque ægroto medicinam ipſam eodem modo confiſci & adminiſtrari. Quæ res in perniciem cedat ſępius neceſſe eſt miſerorum ægrotantium, dum id quod alicui ſaluti fuit, cæteris qui vel diuerſo morbo vel diuerſa diſpoſitione affecti ſunt, cauſa fit non auferendi morbi, ſed augēdi. Itaque nos curauimus vt ab hoc prauo vſu medicina tam vtilis & neceſſaria ad medendi artem & rectam curationem reuocaretur. De hoc enim ligno ſancto tractauimus, & cognoſcendo, & eligendo, & præparando, & exhibendo, & quemadmodum, quibuſque morbis adminiſtretur, quibuſque complexionibus, ætatibus, temporibus, regionibus, inueteratis, aut recentibus morbis, ac de multiplici variaque confectione & adminiſtratione huius medicinæ, Atque vt res tota eſſet promptior & manifeſtior, materiam omnem digeſſimus in partes diſtinctas, eaque partes titu-

lis adnotauimus ſingulis atque per capita expoſuimus.

*De præparatione & adminiſtratione ligni ſancti, quod non eadem ſemper, ſed diuerſa debet fieri diuerſis morbis & diuerſis diſpoſitionibus.

CAP. I.

QVod nos maxime mouit ad huius operis confectionem, id fuit quod vidimus hanc medicinam ab omnibus eodem modo præparari, & adminiſtrari, tam diuerſis morbis, quam diuerſis diſpoſitionibus: quod valde mirati ſumus obſeruari medicis vniuerſis. Cum ea res tota ſit maxime contraria rationi, vt ligni ſancti medicina eodem modo confecta & exhibita, quę eſt eadem cauſa & idem agens, putetur poſſe curare diuerſos morbos, & cōtrarios qualitatibus, item diuerſas & contrarias complexiones, vel diſpoſitiones corporum ab intrinſeco & extrinſeco: vt ætatis, noui vel veteris morbi, regionum & tēporum anni, & ſimilium. quæ curationes

corporum in diuersis & contrariis qualitabus & dispositionibus, sunt diuersi & contrarii effectus ab ipsa medicina ligni sancti. Et quomodo hæc fieri ab omnibus credita sunt, quæ fieri non possunt vlla ratione. Nã vt Aristoteles præcipit lib. 2. de generatione & corrupt. idem, & similiter habens se, semper idem innatum est facere. Et tibi Auerroes: Idem nõ facit contraria. Authore etiam Aristotele qui ait: contrariorum contrariæ sunt causæ. Intentiones enim & operationes eiusdem agentis necesse est vt sint cõformes potentiis & virtutibus ipsius agentis, nec possunt esse propterea diuersæ intentiones in medicina ligni sancti, si illi non accedent diuersæ virtutes per diuersas illius præparationes & administrationes. Quod ex Auerroe accepimus, qui ait tertio de anima: Quum duę intentiones sunt diuersæ, necesse est vt virtutes sint diuersæ. Quamobrem non potest medicina ipsa eodem modo disposita producere diuersos curationis effectus. Nam vt Auerroes testatur secundo metheororũ, diuersi effectus fiunt propter diuersitatem subiecti in dispositione. Ac propterea omni-

no necesse est ad diuersos curandi effectus producendos diuersam fieri dispositionem ipsius ligni sancti per præparationes diuersas. Ex Aristotelis etiam doctrina secundo Physicorum, qui ait, eadem causa per se est duorum contrariorum, sed duabus dispositionibus diuersis. Et octauo Physicorum, nullum agens, inquit, in eadem dispositione producere potest effectus contrarios. Et ibi Auerroes insuper dicit, quod cum proportio illius quod habet potentiam agendi duo contraria, fuerit eadem ad contraria, neutrum efficiet illorum. Falso igitur ligni sancti medicina eodem modo præparata valere credita est, ad sanandos diuersos morbos, vel eundem etiam morbum in corporibus diuerso modo affectis & dispositis. Et ne a medicis discedere videar, non solum logici, inquit Galenus, sed etiam methodici euidenter intelligunt, vnam omnibus naturis medicinam necessario non conuenire. Et quia non curamus hominem in communi & indifferenter, sed vt varia ac diuersa dispositione affectus est homo vel intrinseca, vt diximus,

De sanitate tuenda.

mus, vel extrinſeca. Quapropter vt hæc maxime ſalutaris medicina, quæ in potentia eſt ad curandas diuerſas diſpoſitiones & morbos diuerſos, ad actum vere deducatur: & vt diuerſi effectus curationis & diuerſæ operationes ex eadem medicina producantur, vt neceſſe eſt a cauſis diuerſis: oportet vt eidem ipſi medicinæ tribuamus diuerſas differentias, per diuerſas illius præparationes. Quare vnum pharmacum omnibus nequaquam conuenire poteſt, ſed oportet medium eſſe, inquit Galenus de compoſitione medicamentorum, ceu ad mediam temperaturam aptatum, ducere vero ad vtramque eius medii extremitatem, dum quotidiano vſu & experientia probatur. Si vt res poſtulat confectum fit, in eo manere conſilium eſt: ſi paulum deficiet augere ipſius vires, quemadmodum etiam adimere cum præter modum efficax ſit. Libro.2. Cap.1.

*Quod ſit lignum ſanctum.

CAP. II.

OBſeruatum eſt ab excellentibus medicis vt in ratione ſimplicis

cuiuſ-

In ratione simplicis quot requirantur. cuiusque quinque requirantur: Quid sit, quale sit eligendum, cuius naturę sit, quę illius proprietas & operationes, quæ permutatio in medicina. Hunc nos morem sequemur in explicanda ligni sancti ratione. Ac primum ostendemus, quid illud sit, id est, quod lignum sit hoc, quod dicimus sanctum. Et nonnulli quidem putant non fuisse ignotum antiquis medicis hoc lignum. Ipsum enim alij dicunt esse, id quod ab Auic. karon appellatur, alii vero idem quod hestedeen: plerique opinantur non aliud esse, quam Ebenum. Hi autem, qui Ebenum credunt, argumento vtuntur probabiliori multo quã ceteri, ac insuper Aristotelis authoritate qui tradit quarto metheor. omne lignum natare in aqua, nec sidere, pręter Ebenum. Hoc autem lignum sanctum non aliter quam Ebenus sidit ac minime natat, quapropter creditum est idem esse quod Ebenus, aut certe Ebeni species hactenus incognita, pręsertim cum eandem opem videatur afferre lignum sanctum quam Ebenus in membris excrementorum. Nam & calculos frangit

Ebenus nõ supenatat.

git & ventris inflationem diſſoluit. Qui lignum ſanctum eſſe karon putant, illud afferunt, quod hoc lignum medetur morbis iuncturarum, quod ait Auicenna karon efficere. Eodemque fere argumento vtuntur de ligno heſtedeen. Sed aliud omnino eſt hoc lignum ſanctum, quam vel karon vel heſtedeen. Nam karon, vt Auicenna pręcipit, confert morbis iuncturarum factis a cauſa primitiua, vt fracturis, diſtortionibus, ac luxationibus, quibus cōferre par eſt extra appoſitum. At lignum ſanctum conſtat medicinam eſſe antidotariam contagioſis morbis, intus exhibitam nec non quam plurimis variiſque morbis multiplici remedio ſubuenire, ac propter ea longe aliud eſt lignum ſanctum, quam karon. Sed ab his lignis, & a cęteris omnibus quę in aqua non ſidunt, palam eſt lignum ſanctum natura maxime differre, cum illa natent, hoc ſidat. Ab Ebeno vero lignum ſanctum longe etiam differre affirmamus, quamuis illi grauitate ſimile ſit. Nam Ebenus qui non fluitat niger eſt, vt manifeſtum eſt ſenſu. Sed ligni ſancti color nequaquam eſt niger. Duritie

Lignū ſanctum antidotus eſt morbis cōtagioſis.

Lignū ſanctum non eſſe Ebenū

tie quoque differt ab Ebeno lignum sanctum: non enim ita maceratur lignum sanctum in aqua cæteris paribus, quemadmodum Ebenus. Cum tradat Auic. ex Ebeno collyrium fieri. Præter hæc Ebenus si iuxta ponatur, ignem statim corripit, quod minime contingit in ligno sancto. Demum nec tantum odorem nec talem omnino reddit lignum sanctum, si comburatur, quantus & qualis redditur ab Ebeno. Quamobrem prorsus aliud est, quam niger Ebenus lignum sanctum. Aut fortasse species quædam est Ebeni non ante cognita nostris regionibus. Atque ab omnibus lignis longæ differt, quæ hactenus medici cognouerunt: nam a nouo orbe noua hæc ad nos venit eximia medicina. Nec est mentitus Aristote. qui solum Ebenum e lignis tradiderit, in aqua non natare, id enim de lignis verissimum est, quæ nosse potuit Aristoteles: hoc autem lignum vsque ad nostram ætatem fuit incognitum.

Ebenus ignem statim contrahit.

Quale sit eligendum lignum sanctum.

CAP. III.

X nouis insulis plures fere cognouimus lignũ sanctum, atque propterea videndum est vbi optimum producatur. Nam & ex insula affertur, cui nomẽ inditum est sancti Ioannis, & ex insula sancti Dominici, & ex insula sanctę Crucis. Hæ autem insulæ ad meridiem omnes positæ sunt, alia tamen alia australior est, distantque non parũ inter se singularum paralleli: vt a geographiæ peritis illuc nauigantibus cognitum ac traditum est. Itaque insula sancti Ioannis habet Borealis poli altitudinem, distatque illius parallelus a circulo equinoctiali gradibus viginti cum dimidio. Insula sanctę Crucis gradibus fere decem & octo. Insula sancti Dominici gradibus tredecim. Ab hac insula sancti Dominici primum allatum ad nos lignum sanctum est, eoque aliquãdiu medici vsi sunt. Postea ab insula sanctæ Crucis & sancti Ioannis afferri cœpit. Animaduersumque est optimum esse quod insula mittit sancti Ioannis, idque multo vtilius esse, quam id quod nascitur in insula sãcti Dominici, hoc enim

Martino Densio authore.

aridius

aridius eſt, magiſque ſumentium corpora exiccat, illud vero ſancti Ioannis humectat corpora in calidis morbis, humidumque radicale conſeruat, quod experimento patet in aſthmaticis in phthiſicis, & hecticis. Id vero a ratione alienum non eſt, vt temperatius ſit lignum ex inſula ſancti Ioannis, ſiccius vero & aridius eſt in inſula ſancti Dominici. Nam quæ orbis regiones ſubiacent æquinoctiali, aut non longe diſtant, nimio ſolis calore inflammantur.

Quoniam cum præcipua caloris cauſa ſit in terra reflexus radiorum ſolis calefaciens infimam aeris regionem, vbi ſolis radii ex meridiano circulo vel recti vel parum obliqui terram feriunt, neceſſe eſt vehementem fieri reflexum aeremque infimum maxime feruere. At in æquinoctiali circulo recti a meridiano terram feriunt radii ſolis. Quamobrem inſula diui Dominici vehementiore ſolis ardore peruritur, quam inſula Diui Ioannis, quæ octo fere gradibus plus minus quam illa diſtat ab æquinoctiali.

Itaque in inſula ſancti DOMINICI excoquitur, euaporatque in ligno ſancto

ex ni-

ex nimio æſtu ſuccus ille ſalutaris, ſitque lignum aridum nimis & torcidum contra inſula ſancti IOANNIS cum minori afficitur vi caloris, tum vero refrigeratur ſcatentibus vndique aquis: nam fontes habet quamplurimos, fluminibuſque rigatur vberrimis: quo fit vt ſit regio illa temperatiſſima ſtirpeſque ferat & ex moderatio aeris calore, & ex terræ humiditate omnis generis præſtantiſſima in propria natura. Quare manifeſtum eſt lignum ſanctum optimum & ſaluberrimum ex inſula ſancti IOANNIS comportari. Dicendum eſt deinceps quale ſit per ſe lignum ſanctum eligendum. Ac primum ex arboris ætate media vim habet firmiorem. Teneraſ enim ætas cuiuſque vegetabilis tenuem ſuſcipit leuemque vegetationem, ſenectus vero prope corruptionem eſt, vt Auerroes ait ſecundo de generatione, & ſecundo metheororum; virtusque propterea in ſenectute minuitur. Quapropter media ætate arboris optimum eſt lignum ſanctum. Et ex arboris autem partibus nec tenues ſurculi eligendi ſunt, nec rurſus rami admo-

Ligni ſancti electio.

modum crassi & robusti, aut etiam truncus, sed rami optimi sunt media crassitudine. Quanuis putent aliqui meliores esse radices, alii truncos qui sint radicibus proximiores. Sed nos id verum esse putamus, præsertim de radice, in regionibus vbi lignum nascitur, quod ibi recens exciso succus maior est radici quam ramis. Vbi vero iam aruit, citius radices quam rami exiccantur. Quamuis vero lignum hoc sit materia quam densissima, ac diu absit a corruptione, tamen eo melius omnino est, quo est recentius, maioremque habet succum atque vigorem. Nam semper amittit necessario lignum ipsum aliquid ex suo humore, qui cum exiguus illi sit propter siccam ipsius complexionem, breui arescit, demptoque succo, in quo est virtus ipsius naturalis, amittit propriam naturam, atque euanescit, remanetque pars terrea tanquam exanima, quamobrem recentissimum est optimum, præsertim in calidis morbis & siccis, nondum exhalato humore ac succo illo vnde operatur. Eligatur igitur lignum sanctum ex insula sancti Io-
annis,

annis, ex arbore mediæ ætatis, ramo mediocri: tum sit quam recentissimum, ac si fieri potest, annum non excedat, graui pondere, cortice herenti, colore fuscū & flauum.

*Cuius naturæ & complexionis sit lignum sanctum.

CAP. IIII.

TEmperatissimum quidem esse natura lignum sanctum, apparet ex maxima ipsius virtute atque operationibus, dum ea medicina ingentes & quamplurimi morbi curantur sine læsione vexationeue languentium. quin magnum sumentibus pręstat alimentum pręter cętera simplicia, quorum vsus est medendis corporibus humanis. Quamobrem licet tantos & tam varios effectus producat magis ex virtute intrinseca & ex forma substantiali, quam ex qualitatibus, tamen ex primis etiam qualitatibus ipsum operari necesse est. Quibus constat, vt diximus, esse maxime temperatum, atque ex omnibus quatuor qualitatibus operari, quoniam & ægrotos sanat & morbos curat calidos, frigidos, humidos & siccos. Nec obstat, quod

quod Aristoteles præcipit.2.de generatione, contrariorum contrarias esse causas. Et Auerroes primo de generatione, contrarium non accipere suum contrarium. Neque enim simpliciter & absolute diuersos & contrarios qualitatibus morbos & ægrotos curat lignum, vt imperite hactenus creditum est. Sed varie ac diuerse preparatum & alterarum : intensum maiori portione ligni infusi : remissum maiori aquæ infusione. Quo pacto contraria possunt contingere in eodem subiecto; alterum videlicet in intenso, alterum in remisso, autore Auerroe 4. metheor. Têperatissime autem naturæ hoc lignum esse licet cognoscere ex Auerrois doctrina quinta colliget, aliorumque autorum simplicium qualitates indagantium per primas operationes, secundas & tertias.

Cap.3. Ligni sancti mira temperies.

Primę vero operationes sunt calefacere, frigefacere, siccare, humectare. Secundę sunt quę ex primis proueniunt : vt calido & humido molle reddi, a frigido & sicco durum fieri. Tertias virtutes dicimus, quę fiunt in proprio ac determinato subiecto, vt prouocare vrinam, educere

cere choleram. Ex primis autem operationibus liquet temperatam esse naturam ligni sancti, quoniam sumpta hæc medicina, nequaquam plus iusto aut calefacit aut refrigerat, aut exiccat, aut humectat, nec vnquam temperiem excedit: non enim conuertitur in calidiorem chilum, sed intemperatum. Temperata vero medicina est, vt ait Auerrois, quæ cum sumitur exigua portione, comparata materiæ, per illam e corpore eductæ, non inducit affectionem extraneam in corpore, quod potissimum in hoc ligno reperitur. Nunquam enim ægrotis etiam diu ipsum sumentibus extraneam inducit affectionem. Ex secundis item operationibus & tertiis temperatum apparet lignum ipsum: nam & stringit & laxat, & illa omnia moderate operatur. Et si vel pulmonem purgat, vel hepar, vel si vrinam prouocat, vel sudoren educit, vel ad quodcunque remedium adhibetur, omnia efficit temperate sine læsione corporum vel molestia. Quapropter manifestum est ex operationibus temperatissimum esse natura lignum sanctum.

Licet difficile credat esse Auerrois, medicinam inueniri in cunctis operationibus temperatam. Sed id nos ita se habere & experimentis intelleximus, atque ita nos iure affirmamus atque præcipimus. Aristote.enim tradit .2. posteriorum ex sensu memoriam fieri, ex memoria experientiam, ex experientia artem constare. Quanquam vero temperata natura est, & complexio ligni sancti, tamen esse prædominium ei necesse est, quemadmodum simplicibus cunctis vnius qualitatis & complexionis. Itaque constat apud omnes calidum & siccum esse hoc lignum: sed non admodum liquet cunctis, quo gradu caliditatis: nam putant plerique ob maximas illius operationes ad tertium caliditatis gradum pertingere. Nos vero affirmamus ad secundum tantum gradum ascendere caliditatis, nec hanc metam caloris excedere illius naturam: idque probamus ex medicinæ ratione in hunc modum. Quidquid manifeste operatur, neque inde nocumentum aliquod contingit in corpore, est in secundo gradu propriæ complexionis,

Qualis sit complexio ligni.

lignum sanctum manifeste operatur, nec tamen inde nocumentum aliquod corpori contingit: ergo lignum sanctum est in secundo gradu propriæ complexionis. Maior assumptio confirmatur Gal. authoritate quinto de simplici medicina, qui ait: Quæ sunt in secundo gradu complexionis, hæc fieri potest vt calefaciant vel refrigerent, aut humectent, aut exiccent sine corporis lęsione aut molestia. quod idem testatur Auicenna, fen. 2. 1. canonis doctrina. 2. Gradus, inquit, secundus est, vt sit inde operatio fortior quam primi, non tamen vt operationes corporis impediat, aut mutet earum cursum naturalem, nisi id fiat per accidens, vt si sæpius agat aut multum sit quod agit. Notandum autem est id quod dicit multum, quoniam in ligni sancti medicina, si magna sit portio ligni, & aquæ parua, necesse est vigorem intendi propriæ caliditatis, contra autem, remitti. Minor vero assumptio frequenti ac manifesta confirmatur experientia, dum tantas videmus ac tam varias illius operationes in corporibus medendis sine vllo nocumento aut vlla pertur-

Cap. vlti.

Cap. 15.

batione . Nam sit tertium caliditatis gradum hoc lignum attingeret, ægrotis tamdiu ipsum sumentibus febres omnino induceret, aut inflammationes, aliasque affectiones noxias ex vi caloris. Quin apud eas gẽtes vnde hoc lignum affertur, infãtes (vt vulgo accepimus) corpore nascuntur plurimis pustulis corrupto paucosque post dies ab ortu, corpus omne inficitur a vertice ad pedes: quam primum vero decoctione sumpta radicum ligni sancti, mundari corpuscula, atque absolute sanari paucis diebus . Et radices tamen vehementiores sunt reliqua arbore , Infantium vero tenera corpora sunt & læsioni magis ob noxia . In terris quoque nostris, vt diximus, & operationes magis videmus manifestissimas ligni sancti, & nulla nocumenta. Ex quibus omnibus plane constat lignum sanctum calidum & siccum esse in secundo gradu, nou vltra, & esse in vniuersum complexionis, & naturæ temperatissimæ.

*De proprietate ligni sancti, & operationibus.

CAP. V.

Ropriam esse naturam ligni sancti, atque cõplexionẽ diximus calidã & siccã: verũ pręclarę huius medicinę ingens est, ac multiplex virtus & operatio, nec vni⁹ tantũ complexionis ęgrotis ac morbis medetur, sed in omni operatur complexione, modo rite pręparetur, morbosque atque ægrotos curat diuersos qualitatibus & dispositionibus. Nam pręter vim intrinsecã suę naturę, ac formę substãtialis, ex qualitatibus etiam operatur, non tantum calida & sicca, sed humida quoque, atq; vbi op⁹ est, etiam frigida, Itaq; & calefacit, & exiccat, & humectat, & refrigerat. Neq; id est a ratione alienũ, vt idem operetur diuersa & cõtraria, si modo diuerse dispositum operetur, ex Aristotelis, Auerroisque doctrina, vt superius demonstrauimus. Galenusque ostendit primo de simplici medicina, virtutes esse diuersas in aliquo simplici coniunctas. Atque in vna eademque medicina vim inueniri quę calefaciat, vim quę exiccet, vim quę humectet, & vim quę refrigeret. Quod idem contin-

Ligni sancti varius & multiplex vsus in medicinis.

tingit in ligno ſancto. Ipſum enim omnia hæc aptum natum eſt operari, ſi recte præparetur, & exibeatur pro ea qualitate, ſecundum quam eſt operaturum, ex portione videlicet ligni, & aquę infuſionis, ex quantitate medicinæ & ex numero potionum. Itaque ligni ſancti operationes magnę ſunt atque ſalutares, variæ item atque multiplices, & ex intrinſeca virtute ſubſtantiali, & ex omnibus quatuor primis qualitatibus: quãplurimoſque atque diuerſos curat morbos, ægrotosque diſpoſitionibus diuerſis, ſi rite pręparetur & exibeatur, vt ordine inferius explicabitur.

*Que permutatio ſit medicinæ ligni ſancti.

CAP. VI.

Permutatio medicinę ligni ſancti fit precipue in morbo gallico, vt curetur vnguento argenti viui. Quod tamen fieri debet in veteri morbo, atque in corpore male affecto & diſpoſito. Neque tamen ad vnctiones veniendum eſt priuſquam ex medicina ligni ſancti bis terue ſumpta cognitum fuerit ægrotum non conuale-

conualeſcere. Nā hęc ligni medicina propria eſt ad morbum gallicum curandum, ac pręter cęteras maxime ſalutaris, nullęque remanent ex ea corporum offenſiones. Quod minime fit ex argenti viui aut cinapri medicina, ex qua offenſiones corpori remanent læſionesque perpetuæ, vt nos ex longa experientia cognouimus, & propria diſputatione demonſtrabimus, de cinapro & argento viuo. Minime vero quiſpiam proficeret ſi his non intellectis diu noctuque in horum correctione ac præparatione laboraret.

Nam argentum viuum omnino inficit ac lædit principalia membra, atque etiam cætera, oſſaque & neruos corrumpit, nodosque inducit oſſibus & iuncturis. Et nos quidem diu laborauimus in argenti viui correctione vſque ad ingenioſam illius diſtillationem, & tamen nullam illius inuenimus correctionem, vnde corrigi omnino non poſſe cenſemus. Quamobrem ligni ſancti medicina in morbo gallico non aliter cum argenti viui vnguento permutanda eſt, quam vbi ea bis terue ſumpta, non conualuit

Arg č iviui nocumenta.

ęger

æger & ex morbo vetusto. At tunc demum veniat ad vnctionis medicinam. De qua enim nihil attinet nos hoc opere tractare, quod de ligno sancto institutum est, presertim cum abunde alii scripserint de ipsa vnctione. Atque hactenus de medicina ligni sancti communia quedam, vt plerique veterum consueuere, tradidimus. Post hec de varia, diuersaque ipsius preparatione & exhibitione in variis diuersisque & dispositionibus & morbis, propria præcepta vt sumus polliciti, trademus sigillatim, Ac prius communia quedam & vniuersalia preponemus in curatione obseruanda. Nam ex Aristotelis precepto primo physic. ab vniuersalibus ad particularia procedere oportet, vt eodem loco testatur Auerr. & secundo de anima. Quoniam commune atque vniuersale magis notum est, quàm particulare ac propriũ, atq; propterea consideranda cuiusuis rei ratione, propriis debent communia præponi, vt eodem loco Auerroes præcipit. Nam que magis nota sunt nobis, ea sunt communia, que minus nota, sunt propria

vt in

vt in eodem loco tradit Aristoteles atque in aliis plurimis. ordo vero intelligendi est, a magis notis ad minus nota intellectui. Quod Auerroes ostendit secundo de generatione, primo phisicorum, ac multoties aliis locis, Iure igitur nos in ratione multiplicis medicinæ ligni sancti cõmunia prius exponemus, deinceps propria seorsum singula demonstrabimus.

*Cur medicinæ ligni sancti tanta vis est in morbis curandis CAP. VII.

QVo magis medicina quælibet similis fit calori corporis nostri, & succo vitali, atque in eum cõuertitur succum, cũ sumitur, eo vehemẽtius operatur & tutius ac manifestius. Eaque medicina perfectissima est, quæ medicum nutrimẽtum dici possit, cum in substantiam corporis conuertatur, vt tradit Auic. fen. 2. 1. Canonis. Cibus autem potusque salubris ille est, cui ita afficit corpus nostrum, vt in similitudinem ipsius corporis, hoc est in substantiam conuertatur, quod eodem loco præcipit Auic. Hæc vero medicina ligni sancti maxime omnium

Quæ optima medicina. Cap. 15

Quis cibus potusue optimus.

omnium ſimilis fit ſucco vitali corporis noſtri, atque in eius naturam conuertitur, inſigneque præbet corpori nutrimentum ſupra omnes cibos & potus: hanc enim ex ligno potionem cum exiguo alio cibo tandiu ſumentes ægroti, ita nutriuntur ac ſi ex quauis alia materia, cibo veſcerentur multo maiore. Nec minus nutrit potio hæc, quan ius pulli conſumpti. Quamobrem nil mirum eſt, ſi tantum valeat medicina hęc ad ſanandos hominum morbos, quando tanta illi ſimilitudo eſt cum ſubſtantia corporis humani, ac præterea vim habet ſalutarem, Omnium enim natura eſt operatrix, vt tertio Tech. tradit Gal. Itaque tam mira operatur hæc potio, quoniam dum ſumitur, vt diximus, continuo ac maxime inducit virtutem ſucci vitalis in corpore, illumque mirifice auget ac roborat, tum ex propria vi ſuæ naturæ, ſimilitudineque ſuæ ſubſtantiæ corporis humani, arcet expellitque ab ipſo corpore omne aduerſum & officiens atque extraneum. Atque ita & ratione ſui ipſius iuuantis & nocentis extranei ſemoti, vehementes operatur in morbis tollendis. Pur-

gat

Purgat enim ſanguineum,& officientes materias reſoluit, atque ita totius corporis mēbra conualeſcunt: imbuta enim membra ſtipticis pharmaciis, vim ſalubrem tranſmittunt per omne corpus.3. Tech, Galeno præcipiente.

Quod alii morbi, quemadmodum gallicus, curentur ligno ſancto.

CAP. VIII.

Quos curet morbos ligni ſancti medicina. Cap.2.

NOn ſolum gallicus morbus curatur ligni ſancti medicina, vt initio apud nos fuit illius vſus, ſed hecticæ ſalutaris eſt podagræ, & epilephiæ, atque aliis morbis quamplurimis. Nam licet effectus diuerſi differant, vel propter agens, vel propter ſuſcipiens, vt ait Auerrois.2.metheororum: ac propterea videatur non poſſe eadem medicina curare morbos diuerſos, aliter tamen ſe res habet, quoniam eadem medicina variis modis atque diuerſe præparata & confecta diuerſas accipit diſpoſitiones, ac diuerſe afficit, nec idem ſit agens, ſed multiplex & varium, vt ſuperius eſt latius demonſtratum. Quapropter varios

rios

rios parit diuersosque effectus in morbis curandis. Sed & Gallico morbo sæpe contingit iunctos esse, quos diximus morbos, aliosque complures. atque dum adhibita est ea medicina propter morbum Gallicum, reddita salus absoluta est ægrotis, sublato tam gallico morbo, quam quouis alio adiuncto. Quod si tanta vis est huius medicinæ, vt quemlibet morbum, non minus quam gallicum auferat, multo facilius curare potest singulos ipsos morbos per se solos sine gallico morbo. Ex dialectica illa ratione, si de quo magis, etiam de quo minus, vt Aristo. tradit. 2. Top. Cum enim aliis morbis est morbus gallicus admixtus, vehementius malum est, curatuque difficilius, quod additur illis noxius humor contagionis. Valde autem difficilis cura est omnis morbi, qui ex contagione contingit, raroque tollitur ope medicinæ, vt tertio colliget, tradit Auer. Quod vero de hectica diximus curanda, non est de omni specie ipsius morbi intelligendum, vt proprio capite inferius exponemus. Omnino autem id in omni morbo curando seruandum

dum

dum eſt, vt quum aliis medicinis minime ſanãtur morbi, confugiatur ad ligni ſancti medicinã. Sed iam ea exponere aggrediar, quę ſeruanda ſunt in curatione, quę per hãc medicinam perficitur.

*De loco eligendo, in quo curandus eſt æger.

CAP. IX.

QVoniam expellendus a corpore eſt noxius humor, materiaque morbi reſoluenda, laxẽtur opus eſt, apertioreſque fiant meatus corporis, qui pori appellãtur, vt inde effluat morbus. Quamobrem calido loco ęger cõtinẽdus eſt dũ curatur, ne frigus humores dẽſet, operationẽque impediat naturę ac medicinę. Strĩgit enim frigus, porique corporis fiunt anguſtiores. Itaque vel natura calidus ſit locus curationis, vel arte cubiculum calefiat, in quo æger curatur. Modus tamen ſeruandus eſt in loci caliditate, pro cuiuſque morbi ratione. Nam in frigidis morbis, & in multo humore noxio, calidiore opus eſt habitatione: in calido vero morbo & in exiguo humore, Frigus hu mores dẽſat.

minus

minus calidus locus est necessarius. Itaque pro ratione & morbi & ægroti sedes aut magis aut minus calida adhibeatur,

*De tempore anni eligendo. CAP. X.

APtissimum tempus est ver administrandę huic medicinę ligni sancti: deinde autumnus, ob mediam temperiem inter calorē & frigus. Aestas minus vtilis est, atque in calidis morbis & complexionibus etiā perniciosa, ob nimiā resolutionem, quæ tunc facile potest contingere. Hyems quoque vitanda est in morbis & complexionibus frigidis: magis enim afficiuntur corpora atque læduntur a simili qualitate, quam a contraria. Si autem vis morbi atque necessitas vrgeat, sęuiente etiam hyeme, ita calefieri locus potest, vt temperies in eo sentiatur medii veris.

*De cibatione, & quare cibus exiguus prębendus est in hac curatione. CAP. XI.

QVm decoctio cibi sit perfectio humoris generati propter actionem caloris naturalis in idoneam materiam, vt Auer. tradit. 4. metheor, cumque

decoctio ligni sancti non facile cõcoquatur, si cũ illa plenior cibus sumeretur, non posset naturalis calor vtrunq; superare, atque hoc pacto concoctio impediretur. Quapropter modicus est sumendus cibus vt optime conquocatur.

*Cur pane vescendum est bis cocto potius quam alterius modi.

CAP. XII.

b IS cocto potius, quam alio pane vescendum est, cum decoctione ligni sancti, quod is panis est maxime siccus, vt sua siccitate diu retineat ligni decoctionem in stomacho. Sicci enim proprium est retinere. Itaque ne ligni decoctio sumpta cito effluat a stomacho, crudaque atque inanis venas permeet, siccitate retinenda est panis bis cocti. Nam cum portio illa ligni humidum quid sit, cito ad hepar deflueret, atq; illi admisceretur. Humidum enim ait Arist. quarto meth. facile terminari, difficileque siccum. Mixtio autem & coniunctio, vt eodem libro tradit Auer. fit necessario propter humidum, diuisio & separatio propter siccum. Vt igitur diu permaneat potio ligni ĩ stomacho, Cap. 1.

concoquaturque iuxta omnes concoctiones, atque ita subueniat corpori, & morbo medeatur, dum absolute concocta fuerit, ac iam concreta, cohibenda est & glutinanda cibo vna sumpto quamsiccissimo, hoc est, pane bis cocto. Nã vt tradit Auer. 4. metheor. siccitas facit humidum accipere concretionem & difficultatem separationis. Præterea is panis leuissimus est, vt præcipit Celsus. 1. libro de medicina, capite sexto. Quapropter eo cibo stomachus minus grauatur. Nec etiam ita opilat bis coctus panis, vt communis. Parum vero refert, si tardius penetrat panis bis coctus. nam ea re non multum superatur a reliquo pane. Sit tamen in suo genere is panis perfectus, quinque illis qualitatibus, quas tradit Auic. 2. canone, capite proprio: hoc est, vt sit mundus, salitus, confectus, fermentatus, bene coctus. Fiat autem ex simila, potiusquam ex farina communi, quoniam is vtilior est, & magis nutrit, vt eodem loco pręcipit Auic. Neque tamen adeo refert, si pro bis cocto præbeatur panis communis, qui bene coctus sit, perfectusque qualitatibus alijs,

qua

quas diximus, præſertim in conſumptis ægrotis & in morbo calido, & complexione eadem. Non enim propter cõmunem panem, ſi optimus ſit, prohibebitur, quin abſoluta fiat cõcoctio potionis ex ligno ſancto, etiam in maxime languidis & infirmis.

*De medica cibatione, quam diætam dicũt, & qualis debeat eſſe in hac cura, diæta regularis, qualis reſumptiua. CAP. XIII.

DIętam regularem conſtituimus in curatione ligni ſancti ab initio ad finem curationis, tam in prandio, quan in cœna, panis bis cocti vncias tres, vuę paſſę vncias duas, amygdalarũ toſtarũ vnciam vnam. Si autem paulo egentior cibi ęgrotus ſit, addi poteſt vncia panis, vt quatuor vnciæ ſint, & in prãdio & in cœna. Diętam vero reſumptiuam ab initio curationis vſque ad finem conſtituimus, carnem pullaſtræ, gallinæ, caponis, phaſianæ, auicularum, hedorum lactentium. Modus autem erit vt tres vnciæ carnis ſumantur, & totidem panis,

tam in prãdio, quam in cœna, aut si vel ægroti vel morbi ratio exigit, & panis & carnis vnciæ quatuor. Tutius vero a carne, incipietur pulli non coeuntis, vsque ad statum, curationis, deinceps cæteræ, quas diximus, carnes pro arbitrio pręberi possũt. Si autem necessitas interuenerit, præbendum est, vel contusum gallinę seu caponis vel ius pulli consumpti ab initio ad finem curationis.

*Quod varianda dięta est ratione vel morbi, vel ægroti.

CAP. XIIII.

NOn eadem semper diæta seruanda est in curatiõe ligni sancti, sed varianda nonnũquam est, & pro varietate dispositionũ, & præcipue ac maxime pro varietate complexionum & ætatũ. Pro varia enim ęgroti dispositione, vt infirmitatis ratio postularit, alia erit diæta initio curationis, alia in incremẽto, alia in statu, alia in declinatione. Aliqñ etiã dięta seruetur regularis, aliquãdo resumptiua, vt qualitati morbi conueniet, & ægroti. Variæ enim complexiones & ætates, varia etiam diæta curandæ sunt. Sanguinei ve-

ro & cholerici quamuis ex parte conueniant, facilius tamen tolerant inediam sanguinei quam cholerici, cæteris paribus: tum quia sauguineus minus inflammatur, propter caloris temperiem, tum quia humor in eo tardius resoluitur propter humidam complexioné. Phlegmaticis quoque quamuis ex parte conueniat cum melancholicis, facilius tamen propter maximam humiditatem fert inediam phlegmaticus, quam melancholicus, qui siccus est, propter frigiditatem vero phlegmaticus hac re superat sanguineum. Itaque cholericus minime omnium est patiēs inedie, ob feruorem & siccitatem. Quare varia esse diæta debet variarum complexionum. Idemque obseruandum est in varijs ætatibus. Firma enim ætas minus cruciatur inedia, quam iuuentus, cęteris paribus, iuuenes minus quam pueri. Omnino autem in die purgationis, carne cibandus est æger, propter lassitudinem quā efficit inanitio, illud tamen curetur, ne cruditas cōtingat. Si vero stomachus imbecilior fuerit, con tuso gallinæ subleuetur, tam in prandio, quam in cœna. Caro autem vel elixa sit,

vel aſſa ſuper prunas, nulloque inficiatur ſalſamento, aut quouis condimento. Salis vero aut nihil, aut perparum adhibeatur, ne hebetetur aut corrumpatur vis atque operatio decoctionis ligni ſancti. Neque enim faſtidium ſtomacho timendum eſt, aut noſea. Ipſa enim decoctio ſua virtute ſtomachum roborat, adiuuatque ad cõcoquendum.

*Quod æger purgandus eſt in curatione ligni ſancti, & quoties.

CAP. XV.

Qui curatur ligno ſancto purgandus eſt omni octauo die vel ſaltem in duodecimo.

IN unoquoque morbo, qui curatur ligno ſancto, æger purgãdus eſt octauo quoque die vel ſexto, ſi multitudo apparet humoris noxij. Si autem noxius humor exiguus eſt, ſat erit duodecimo fieri purgationem. Itaque peritus medicus in hac re conſiderabit qualitatem morbi & ęgroti, & maxime humoris noxij quátité. Hęc enim ligni decoctio digerit corporis humores, trahitque illos ab extremis partibus ad medium, varijs modis iuxta varias materias multo perfectius, quam reliquæ medicinæ. Tenues autem humores per ſudorem eijcit: craſſos ad decoctiõem

facit

facit aptiores. Itaque sæpius æger purgandus est. Sed omnino initio curationis. Intra curationem vero, quo die purgatio fit, non sumat ęgrotus syrupum ex ligno sancto, nec mane nec vesperi. In ipsa vero purgatione, & operatione medicinæ si fuerit acer dolor, & pungens in stomacho vel intestinis: Item si remissius medicina operabitur, adheritque hebetatio: tunc præbendum est ius pulli seu gallinę sine sale, atque cũ saccharo, aliaque adhibẽda sunt adiumenta, quibus vtitur medicina. Id enim nihil officit curationi ligni sancti.

*A quibus abstinendus est ægrotus, in curatione, & quæ seruanda.

CAP. XVI.

A Coitu omnino abstineat ægrotus tempore curationis. Si quis vero in venerem pronior fuerit, vnguantur illius renes cerato aliquo frigefaciente, vt libido prohibeatur, & pollutiones. Sed & peracta curatiõe abstineat prorsus a Venere, saltẽ per triginta dies. curas etiã oẽs ab se fuget qui curatur, atque animi molestias, & perturbationes.

A coitu abstineat qui purgatur.

Hæc enim vt Gal. ait .3. Tech. male afficiunt corpora, mutantque ab ea, quæ secundum naturam est, consistentia. Is igitur, cui facultas est, detineatur, exhilareturque amicorum iucundis sermonibus, factis dictisque ridiculis, musicæ dulcedine, rebusque aliis, quæ illum voluptate afficiant, atque ab omni molestia quam longissime absit. Si autem aufugerit somnus ab ęgroto, nimiumque illum vigilia vexarit, periculosum est malum, atque illi mature succurrendum. Nam quemadmodum somnus est vinculum quoddam virtutum corporis & confirmatio, sic vigilia, quæ sumni priuatio est, eneruat vires ipsas, atque dissoluit, vt Auer. de somno & vigilia, &. 2. colliget, ostendit. Itaque somnus prouocandus est, vel sirupo papaueris, vel alio adiumento. Vt autem tutius æger curetur, vsque ad incrementum curationis semper decumbat. In statu vero & declinatione, post matutinum sudorem surgere poterit, reliquumq; diei ducere pro illius arbitrio: ita tamen vt nec frigus sentiat, nec lassitudinem. Ob hanc igitur causam, aliasque plures, partiendus

Somnus prouocandus est.

dus est morbus,& curatio per quatuor tē-
pora, quamuis curatio breuissima procu-
retur, quæ est viginti dierum. Nam com-
munis curatio, & vsitatio est dierum qua-
draginta. In curatione vero, particularia
localia non debent apponi loco ægrotan-
ti, nisi post initium vel incrementum cu-
rationis. Aliter enim augeretur causa mor
bi coniuncta. Per totam autem curatio- In curatio
nem nūquam aqua frigida æger lauet ma ne nunquā
nus nec eam tangat, ne frigiditas aquę a- lauet ma-
ctiua repellando humores ab exteriori- nus aqua
bus ad interiora, nocumentum aliquod frigida.
inferat membris nobilioribus, quare ab-
luantur manus vel vino albo calido, vel a-
qua calida.

*De sudore,& quæ in illo ser-
uanda sunt. Cap. xvii.

P Otio ligni sancti, vt superius di-
ximus, suapte natura educit su-
dorem, qui initio fere curatio-
nis,& incremento solet fieri copiosior, re-
missior vero in statu & declinatione, vbi
per totam curationem, ab initio ad finem
largior fuerit sudor, argumentum est mul
tæ morbi materiæ ac noxij humoris. In-
terdum

terdum tamen ſudor plurimus contingit ex ægroti caliditate aut ex laxitate pororum, aut ex vtroque. Si cui vero non per ſe ſudor fluit, arte prouocandus eſt, atque educendus, puta latere calefacto alboque vino ſuperinſperſo, ac plantis pedum ſuppoſito. Hoc enim adminiculo facile ſudor educitur. Prouocandus autẽ ſudor eſt non ſemper eodem modo, ſed aliquando largus, aliquando mediocris, aliquando perexiguus, pro vt cõducere videbitur & morbo & ægroto. Vt vero humiditas pręſertĩ capitis non officiat, tondeatur ad cutẽ qui curatur, ac poſt ſudorem ab ſummo vſque capite ad plantas imas diligenter abſtergatur atque ſiccetur. In reliquis quoque membris nulla ſudoris pars relinquatur, ne humor ille maius afferat nocumentum, atque augeat morbum. Ergo optime totum corpus ſiccetur, ſed maxime caput.

Sudor eſt prouocandus, ſi quis per ſe non ſudat.

*Qua forma conficiatur ligni ſancti medicina.

CAP, XVIII.

NOn ſunt audiendi, qui putãt fieri poſſe medicinã ligni ſancti per ca

tapotia

tapotia seu pillulas, aut etiā per pastillos, seu electuaria, nec etiam idonea est confectio florum ipsius ligni sancti, aut teneri arboris surculi saccharo conditi, aut syrupus ex succo ipsorum surculorum. Hæc enim particularem faciunt medicinam, nec per illam mundari possunt restituique membra vniuersa longo atque assiduo morbo affecta. Itaque nō tolleretur morbus a particulari sumptione. Neque salubrior esset eo pacto medicina ligni sancti cæteris vsitatis, quæ parū prosunt. Quamobrem optimus modus ac salubrior forma medicinæ ligni sancti, est decoctio ipsius ligni: Ea enim est medicina vniuersalis, tum maxime nutrit sumentes, vt vere sit medicum nutrimentum, quod superius demonstrauimus. Decoquendus vero ex arbore est, troncus mediæ crassitudinis, mediocris ætatis, non mediocris ponderis, & recens, cortice maxime contiguo & hærenti, colore inter fuscum & flauum, ex insula sancti Ioannis vel sanctæ Crucis, vt superius disseruimus. vbi etiam ostendimus, apud nos radicē arboris non esse idoneā, quāuis in suis terris ap-

tis-

tissima sit ad medicinalem decoctionem

*Quod longa mora fieri debeat decoctio ligni sancti.

CAP. XIX.

LIgnũ sanctũ demõstrauimus habere materiã siccã, dẽsam & durã. Facilitas vero miscibiliũ contingit ex humido, contra difficultas ex sicco. vt Auer. ait. 1. de generatione. Aristotelesque tradit eodem loco, quodque corpus miscibile fieri, redactum ad humidam substantiam. Quamobrem lignum oportet diu ac longa mora decoquatur, vt redigatur ad humiditatem: atque etiam vt commisceatur aquæ decoctionis, vnaque forma liquoris fiat ex aqua & ligno, ab vtroque diuersa. Nam quę miscentur, corrumpunt inuicem intentiones, & proprias qualitates, vt ait Aristoteles secundo de generatione. Itaque per longam decoctionem lignum sanctum, sublata siccitate ac densitate, humidum fiet, ac liquidum & rarum. Quibus qualitatibus, vt testatur Auerroes primo de generatione, facile quoduis corpus in substantiam aliti conuertitur.

Quomodo

*Quomodo præparetur lignum ſanctum ad decoctionem.

CAP. XX.

VT facilius in infuſione macerari poſſit lignum ſanctum, cultro radendum eſt, redigendumque in tenuiſſima ramenta. Hæc ligni ramenta in aquam infuſionis mergantur in mũdo vaſe. Debet autem vas ad vnum modum decoctionis vitreum eſſe. ad alterum modum fictile ſeu teſtaceum, vt oſtendemus. Mora infuſionis in frigidis morbis duodecim horarum ſit ante decoctionem, vt melius miſceatur, opereturque validius. In morbis calidis, aut breuis, aut nulla ſit mora infuſionis, ne nimis intẽſe operetur, vt ſigillatim ſuis locis exponemus.

*Quomodo decoquatur lignum ſanctũ, & quot ſint illius decoctiones.

CAP. XXI.

DEcoquitur lignum ſanctum, vno modo, poſita infuſionis aqua cũ ramentis ligni, vt diximus, in vitreo vaſe. Hoc autem vas vitreum cum infuſione ponitur intra maius alterum vas

æ-

ęneum plenum aqua communi , medijs paleis intra vtrumque vas , ne vas vitreum frangatur . Feruente vero aqua communi in ęneo vase calefacto a subito igne, feruet etiam atque decoquitur infusio in vase vitreo calefacto a feruenti aqua communi . consueuimus , inquit Galenus octauo de ingenio, calefacere olea duplici instrumento , quia si aliter calefiant corrumpitur eorum virtus: sic & de ligno sancto dicendum est . Alter decoctionis modus est simplex, hoc est, vt decoctio fiat in vase fictili ab igne calefacto. Prior autem decoctio, in gemino vase est virtutis alteratiuę, ac refrigeratiue, aptior calidis morbis , & calidis complexionibus , hoc est , cholericis & sanguineis . Altera decoctio simplex in vase testaceo est calefactiuæ magis virtutis, frigidis morbis idonea, & frigidis complexionibus , phlegmaticis , & melancholicis . Quoniam vero superius diximus longa mora decoqui oportere lignum sanctum , id animaduertendum præcipimus , non omnibus morbis , & ęgrotis eiusdem morę decoctionem conuenire, sed alijs maioris moræ, alijs mino-

Hoc est 8. Methodi, de vnguētis in duplici vase calefaciendis.

ris. Quamobrem, gradus constituendi sunt in ipsa decoctione, vt verbi causa, primus gradus decoctionis sit, quam decoctio remanet vnius libræ, secundus nouam vnciarum, tertius vnciarum sex aut septem, & ita deinceps. Decoctio autem non simplex, aut vnica fit, sed duæ ac tres fiunt. Eademque ramenta ligni, facta prima decoctione, atque compressa & percolata, iterum ponuntur in aquam infusionis, & fit secunda decoctio, atque iterum comprimuntur & colantur, tum tertio, si opus erit, ponuntur in aquam infusionis, & fiat tertia decoctio. Prima vera decoctio dicitur syrupus seu prima aqua ligni. Secunda, secunda aqua: tertia autem, tertia aqua. Syrupus autem seu prima aqua ligni, magis est calefactiua, ad morbos apta & complexiones frigidas. Secunda aqua est alteratiua magis, & refrigeratiua, calidis complexionibus & morbis adhibenda. Initio autem autumni, & vltimo vere, tertio quoq; die, aut etiam altero, decoctio est cõficienda, quoniam calore anni celeriter corrumpitur. Hyeme vero sat est, vt quarto quo-

que die vel quinto, aut sexto conficiatur. Ob frigus enim non ita facile putrescit. Quare hyeme libra integra fiat decoctionis, calidiore anni tempore semilibra. Atque hoc modo fit decoctio ligni sãcti.

*An in decoctione ligni sancti, alia decoquenda sint vna cum ipso ligno, CAP. XXII.

IN fine curationis, in complexionibus calidis, decoqui possunt cum ligno sancto frigidę herbę: vt cichorea, endiuia, buglossa hortensis, quam borraginem dicunt, alięque id genus. Id vero fit ad refrigerandam iecoris caliditatem, totiusq; sanguineæ habitudinis. Quod autem de fine curationis diximus, idem fieri potest, non tantum in actu præseruatiuo, sed etiam in curatiuo, præsertim in aliqua discrasia iecoris, atque in aliis, maxime quorum tibiæ pustulis vlcerantur, quibus sola subuenit ligni sancti medicina. In hac autem decoctione in qua herbæ admixtæ sunt, idem ritus seruandus est, & regula, de diæta,

potione

potione & cęteris quæ ad curationem absolutam pertinent ligni sancti.

*Quod vario gradu & intensione decoctio facienda est ligni sancti. CAP. XXIII.

MOra decoquẽdi, atque gradus quos diximus decoctionis, diuersi esse debẽt, frigido anni tẽpore, & calido, cęteris paribus. Nam hyeme intensior debet fieri decoctio, & maiore gradu: vere atque autumno, minore gradu atque remissior. In tẽporibus item curationis, hoc est initio, incremẽtoq; statu, & declinatione, non idem seruetur modus decoctionis in paribus morbis & ęgrotis. In variis quoq; morbis, variis ętatibus, variis cõplexionibus, varius debet omnino esse gradus decoctionis, vt sigillatim inferius exponemus. Nihil vero refert, quod aiunt, gentes illas, apud quas nascitur lignum sanctum eodem semper modo ac sine vllo discrimine conficere ac sumere hanc potionem. Nam imperiti illi sunt artis medicinę, ac rationis, vel forte quoniam recens lignum decoquunt, salutaris est ea medicina, quo-

cunque alio modo conficiatur, vel quia in illis regionibus antidotaria medicina est lignum sanctum, vel quod incredibilius est, decoctionem conficiunt admodum tẽperaram, vt in omni tempore anni subueniat ęgrotis, omni ætati, omni morbo, omnique complexioni.

*Quibus horis syrupus ligni sancti sumendus sit. CAP. XXIIII.

Syrupus ligni sancti sumendus est ægrotantibus & mane; & vesperi. Ante prandium vero & ante cœnam sumatur, tanto temporis spacio, quanto opus est, vt concoqui possit, pro stomacho vel firmo vel imbecillo. Atque magnopere errarunt, qui præbendum syrupum arbitrati sunt post cibum secunda hora. Ea enim res aduersatur rationi totius medicinæ. Quare tempus concoctionis syrupi sit circiter quatuor horarum ante prandium & cœnam, plus minus, pro vt vires concoquendi, & syrupi quantitas exegerit. Si autem morbus in cerebro sit, tunc syrupus post cibum præbeatur, vt suis locis declarabimus.

*Quod non eadem semper quantitas & qualitas syrupi sumenda est, CAP. XXV.

NOn eadem quantitati syrupus prę beri debet omnibus tẽporibus curationis. Sed a paucitate incipiendum est, paulatimque quantitas augẽda. Natura enim non fert repentinas mutationes, vt 3. Tech. pręcipit Galenus. Quare imbecillis ęgrotis prębeantur vncię tres syrupi mane, tantumdemque vesperi, in incremento, quatuor, in statu & declinatione sex. Aliquando vero prębeatur syrupus aut tantum mane aut tantum vesperi: si aut valde nauseans fuerit ęgrotus, aut stomacho nimis imbecillo, vt fieri nõ possint omnes decoctiones necessarię. Itaque animaduertendus hic modus est ab iis qui curam gerunt ęgrotantis. Sed & ætatis ratio habenda est in quantitate potionis, & complexionis, & in vniuersum totius dispositionis cuiusque ægroti, vt modus quantitatis seruetur in vnoquoque. Hæc vero nos suis locis singula exponemus.

Quod autem de quantitate diximus potionis, idem omnino seruandum est de qualitate, hoc est de gradu & intensione decoctionis.

*Quid agendum sit stomacho nauseante. CAP. XXVI.

SI cui assidua nausea contigerit, non est propterea dimittēda incepta curatio. Nam paulatim atque indies nausea minuetur, semperq; stomachus robustior fiet. Si autē eueniat nausea ex innata stomachi caliditate, tunc syrupum, & aquam, aut eorum alterum, vt morbus & ægroti despositio exegerit, ad frigiditatem oportet reuocare, vt minore gradu fiat, & remissior decoctio. Vt vero amaror ille frangatur, syrupi vel aquæ secundę, admisceri possunt, aut coriandri pręparati, aut saccharum rosaceum, aut aliud tale, quod & amarorem minuat, & cōueniat morbo, & ęgroto.

*Quod intermittenda est aliquando potio ligni sancti, aliquando etiam dimittenda. CAP. XXVII.

INitio curationis, in quibus morbis dolores sūt, augeri potius quā minui solēt

dolores

dolores ipſi, ob agitationem factam in humoribus, ex ligni operatione. Neque propterea eſt curatio intermittenda. Nam ſalus omnino futura eſt, procedente ſemper atque operante virtute medicinæ. Nam vt ait Auer. 4. metheor. effectus augetur ex operatione inquieta, ac ſæpe conualeſcit ægrotus non paruo tempore poſt curationem. Si autem aliquod accidens intra curationem acceſſerit, puta, febris, vel deſtillatio ſeu catarrhus, præberi poteſt pro ſyrupo aqua ſecunda alteratiua in hora cibi, aut intermittenda eſt ad tempus potio ligni ſancti, & ſublato accidenti, reſumenda. At ſi perſeuerauerit accidens illud, atque periculum timetur, dimittatur omnino curatio ligni ſancti. Cum vero inerit aliquod nocumentum internũ in ſpiritualibus vel nutritiuis, & aliæ tamen aderunt intentiones medendi, per ſyrupos, & electuaria, & alia ſimilia, tunc non eſt relinquenda potio ligni ſancti ſed præbenda cum aliis illis medicamentis, vt ſubueniatur maxime interiori nocumento, ita tamen vt quotidie, ſed ſemel tãtum ſumatur ſyrupus ligni, aut aqua ſecunda ſola in potu,

Initio curationis dolores ſolẽt potius augeri quam minui.

potu, loco vini, quæ aqua vel intensæ decoctionis sit, vel remissæ, ad calefaciendum, vel alterandum, vt conueniet morbo & ægroto. Atque hunc nos modum curationis experti sæpe sumus fœlici rerum euentu.

*Quo pacto administretur medicina ligni sancti in morbo gallico.

CAP. XXVIII.

Si morbus gallicus recens fuerit, nec tres menses excesserit, sola humectatione opus est, & mundatione atque recreatione membrorum. Quod fit per potionem ligni sancti alteratiuam, & refrigeratiuam. Nam si in recenti morbo intentiorem decoctionem præberemus, & calefactiuam, quod fieri debet in veteri morbo, proculdubio recens ipse morbus deterior fieret, & augeretur. Calefactiua enim decoctio ligni, quæ, vt diximus, veteri conuenit morbo, sua virtute aperitiua, in morbo recenti auget dolores iuncturarum, vomicas excitat ossuosas, membra principalia inflammat, infectaque dimouet a naturali temperamento,

mento, ac totum corpus vexat grauissimis accidentibus. Quæ omnia contingunt ex intemperata decoctione ob nimiam illius intensionem & caliditatem. Itaque diuersa est ratio præbendę potionis ligni sancti, in veteri morbo gallico, & recenti, vt suis locis sigillatim exponemus. Quum vero in hoc morbo vlcera sunt oris, aliorũve membrorum, dum curatio fit per lignum sanctum, mederi vlceribus possumus interea vnctione cum mercurio & ligno sancto. Et in oris quidem vlceribus ea vnctione septem dies collum vnguendum est. In aliis vero membris circum ipsa tantum vlcera vngatur mane & vesperi. Si autẽ vnguenti caliditas officeret vlceribus, alia poterit vnctio adhiberi frigidior, alterans & exiccans, mundatis prius vlceribus. De his vero latius inferius, ac sigillatim præcipiemus.

* Quæ post curationem ligni sancti seruanda sunt.

CAP. XXIX.

PEracta in quouis morbo curatione ligni sancti, ad eum modum, qui est hactenus descriptus, primũ illud seruan

dum est, ne aut habitet aut versetur curatus in frigido loco, nec vnquam omnino sentiat frigus. Nam ob raritatem pororũ corporis facile nouus aliquis morbus contingeret, qui esset curatu perquam difficilis, præsertim si frigidus esset morbus, aut in frigido anni tempore. Modus deinde seruetur in cibo & potu, saltem ad duos menses, vt carnes edantur facilis concoctionis, ac cætera quæ nihil omnino officiant. Quantitas vero cibi ea sit, vt illa minime grauetur stomachus imbecilis ex inedia quæ præcessit, atque vt bene concoctus cibus facile in substantiam aliti conuertatur. Si autem peracta curatione, inflammatio cognoscetur in iecore & in habitudine sanguinea, quod erratum in curatione fuerit, confecta decoctione nimis intensa, necesse est alterari iecur atque refrigerari syrupo aut aqua endiuiæ, aut re alia, quæ refrigerat, aut venam incidi, vt conueniet. Ad tuendam vero valetudinem ex quouis morbo, præsertim ex morbis cronicis, & qui vix euelli possunt, vt est podagra, poterit curatus procedente tempore quarto aut se-

xto quoque die ſumere aquam ſecundam decoctionis ligni, vel ſyrupum, quod eſt multo vtilius. Quod ſi per legitimam ligni curationem quadraginta dierum, non receperit quis integram ſalutem, debebit poſt aliquot menſes, aut etiam annos repetere ipſam curationem, atque ſi opus fuerit, tertio aut quarto, de integro curari eadem ligni medicina eodemque ritu. Neque quicquam inde timendum eſt incolumitati: nam adeo eſt præclara hæc medicina & ſalutaris, vt ſi rite adminiſtretur, non modo non officiat ſæpius ſumpta, ſed membra quoq; omnia foueat, recreet, ac roboret, corpuſque per illam deducatur ad perfectam habitudinem, ac fere iuueneſcat.

ATque hæc nobis pertinere viſa ſũt ad communem generalemque rationem huius medicinę ligni ſancti. Poſt hæc de vniuerſis morbis, de ætatibus, de complexionibus ſigillatim atque ordine pręcipiemus. De ratione autem ipſorum morborum, nihil attinet hoc opere diſputare, de quibus plurimi atque

præ-

præclari authores tractauere, ſed in ſingulis morbis demonſtrabimus diligenter quo pacto curandi ſunt hac medicina. Iamque modum ponemus primo huius operis libro, ſi prius quaſi corollarium illi addemus, rationem diuerſæ operationis ligni ſancti.

*Quare diuerſæ contingunt operationes ex medicina ligni ſancti.

CAP. XXX.

LIgnum ſanctum diximus eſſe naturæ atque complexionis calidæ in ſecundo gradu, ac ſiccę. Quamobrem non mirum eſt, ſi curentur illo morbi & ęgroti humidæ naturę ac frigidæ. Sed difficile illud videtur, quod nihil minus ſubueniat ſiccis calidiſque morbis & ægrotis. Quare autem id fiat nos ratione cognouimus, & vſu atque experimentis. Cauſa vero diuerſæ operationis, vt ſupra tetigimus, eſt varia confectio ipſius medicinæ. Remiſſior enim decoctio ligni ſancti facit vt ꝓpriæ ipſius qualitates remiſſæ transfundantur in aquā decoctionis, qualitates vero aquę minus tranſmutentur vigore ipſius ligni. Quo fit, vt ex vtroque compo-

ſita

ſita decoctio ad hunc morbũ remiſſa, multo minus habeat ex qualitatib. ligni, multo plus ex aquę qualitatibus. Ac proptereа talis decoctio, ratione commixtionis non iam calida & ſicca eſt, ſed humidæ potius & frigidæ qualitatis: quia compoſita qualitate coniuncta cum propria virtute atque potentia naturali ipſius ligni, iure ac merito ea medicina morbos curat & ægrotos calidæ ac ſiccæ naturæ, humectatiuamque vim habet, & refrigeratiuam. Sed & ratione portionis ligni & aquę decoctionis, humidam induit decoctio, & frigidam qualitatem, dum pars modica ligni cum aquæ maxima parte coniungitur, vt exigua ligni quantitas intenſiua ſuperetur a quantitate aquæ niminm extenſiua, atque ita decoctio accedat magis ad aquæ qualitates. Itaque ſiccum quidem & calidum eſt id, quod decoquitur, ſed decoctio trahi arte poteſt propter aquam, in cõtrarias qualitates. Præcipua tamen cauſa, quod tam mira operatur hæc medicina, non tam qualitates ſunt, quam propria natura, vt diximus, & vis ipſius ligni, veri, ſancti & ſalutaris.

Liber

LIBER SECVNDVS DE LIGNO SANCTO.

PRAEFATIO.

OC Secundo volumine de ſingulis morbis vt dictum eſt, ſumus tractaturi, curandis per ligni ſancti medicinam. Cõſtituimus vero propriam curationem in vnoquoque morbo, non ſolum quę ad morbum ipſum pertineat, ſed quæ cuiq; cõueniat habitudini ſeu cõplexioni ex diuerſis quatuor corporũ humoribus, ſanguine, bili, ſeu cholera, pituita, ſeu phlegmate, atra bili, ſeu melancholia, quæ itẽ conueniat cuique ætati, quę firmo corpori, quæ imbecillo. Incipiemus autem ab eo capitis morbo, qui & moleſtiſſimus eſt, & curatu multo difficilimus.

*De cephalea ſeu hemicrania.

CEphalea, morbus, vt ait Celſus acutus ac peſtilens, hemicrania etiam dicitur, quod frequentius certam partem capitis infeſtet, licet varijs locis, ſemper tamen qua caput capillo tegitur. Hic morbus varius eſt, ac multiplex malum.

Nos

Nos autem de dolore illo tractabimus, qui maxime vehemens est, & perniciosus, & qui vix curatur aliqua medicina. Eius mali & si multę causę sunt, potissima tamen est causa interna, vt dolor ex ipso corpore nascatur: siue ex solo capite oriatur malum, seu ex capite & ex alio membro, vt est lien seu splen, iecur seu hepar, stomachus, vulua, quę & matrix dicitur, & similia. E stomacho vero præcipue oritur is morbus, vt præcipit Auicen. prima tertij, cuius signum est, quod plerunque fit dolor in priore parte sincipitii. nam qui in margine ipsius sincipitii fit, hunc vulua maxime producit. In dextra autem parte capitis ex iecore transfunditur, ex liene in sinistra, vt docet Auicen. eodem loco. Quoniam vero ex causis morbi materialibus quæ cronicum facit morbum, seu diuturnum, est phlegma, aut melancholia, de hoc morbo cephaleę primum dicam, quum a phlegmate concitatur · siue is humor per se talis sit in corpore, ac (vt aiunt) radicaliter, siue talis sit in ratione alterius humoris, per vlteriorem combustionem vel Cap. 7.

reso-

resolutionem, seu etiam talis sit humor ab ineunte ętate, seu succedente tempore mutatus ob qualitatem regionis, vel propter sex res non naturales.

*Curatio cephaleę, phlegmate existēte in causa, in iuuene cholerico vel sanguineo.

IMminuta primum causa morbi antecedente, humore videlicet phlegmatico, iuuenis eius complexionis, si imbecillus sit, hoc modo curetur, Cibetur tota curatione diæta resumptiua, ab initio & per totum incrementum curationis, tam in prandio quam in cœna, sumens tres vncias panis bis cocti, & tantūdem carnis elixę. In statu tres vncias panis, duas tantum carnis, post redeat ad tres carnis vncias in declinatione, ac demum quatuor etiam vncias esse poterit æger circa finem curationis, vt non subito, vel nimis minuatur cibus, vel nimis augeatur. Neque enim ex multa fame, vt Celsus ait, nimia satietas neque ex nimia satietate fames idonea est. Sumatur autem in potu mane & vesperi aqua ligni sancti alteratiua

ua

ua, vt dicemus. Syrupus vero talis fiat. Ponatur in fictili seu testaceo vase, semilibra ex ramentis ligni, maneatque in infusione horas duodecim in aqua fontanę quindecim librarum, deinde ferueat infusio ad ignem carbonum, donec redeat decoctio ad libras octo: post coletur, ac reponatur in vitreo vase bene operto. Ex eo syrupo sumat ęgrotus tam mane, quam vesperi vncias quatuor ab initio curationis vsque ad statum. In statu autem & deinceps vncias sex. Sumatur vero syrupus calefactus. In potu talis fiat aqua secunda, ramenta ligni compressa post decoctionem syrupi ponantur in vitreo vase in aquam viginti librarum, hæc ferueat in gemino vase ad ignem lignorum, donec redeat ad quindecim libras. post hęc coletur, ac reponatur in vitreo vase bene operto.
Ex hac aqua bibat æger in prandio & in cœna quantum placuerit. Ea enim refrigerabit calidam iuuenis habitudinem. Si autem horreat bibēs aquæ amarorem, tēperetur amaror ipse admixtis aquæ coriandris, vt superius demonstrauimus. In robustiore vero iuuene idem seruetur modus

modus curationis, prçterquam, quod audatius minui poterit quantitas cibi, augeri vero syrupi per totam curationem. In hoc enim fortior est calor vitalis, faciliusque ac melius fit concoctio.

*In iuuene phlegmatico, vel melancholico.

Cibetur is iuuenis, si imbecillus sit, diçta resũptiua, vt supra dictum est. Caro autẽ sit assa, non elixa, admoto crusto superiore. Si vero fuerit robustior, diçta vtatur regulari. Syrupus autẽ & aqua secũda vim habeãt calefactiuam, fiãtque in hũc modũ. Ponatur sæmilibra ex ramẽtis ligni in vase fictili, in aquç fontanç libras quindecim, maneatq; in infusione horas duodecĩ tum ferueat infusio, donec decoctio redigatur ad sex libras, post hçc coletur, seruetur que, vt docuimus, atque hic syrupus sumatur ab initio curationis, & per tot incrementum. In incremento vero vsque ad declinationem redigatur eadem decoctio ad quatuor libras. Secunda aqua in potu talis sit, compressa ligni ramenta post sy-

rupi decoctionem ponantur in aquæ fontanę libras viginti, ferueatque decoctio donec ad decem redeat libras, eaque, vt supra dictum est, vtatur in potu ęgrotus tota curatione in prandio & in cœna.

*In sene cholerico vel sanguineo.

HViusmodi senex si imbecillus sit, ac resolubilis, immunita prius causa morbi antecedēte, cibetur diæta resumptiua tota curatione, etiā cō contuso gallinę aut caponis, panis vero prębeatur bis coctus, vel bene coctus, quātū in iuuene constituimus eiusdem cū plexionis. Syrupus pro hoc sene talis fiat, semilibra ex ramentis ligni in aquę libras quatuordecim ponatur in vase testaceo, maneat in infusione, vt supra, ferue atque infusio ad ignem carbonum, donec ad septem libras redigatur decoctio. Ex hoc syrupo sumat æger tam mane quam vesperi ab initio vsque ad mediam curationem vncias quatuor, in reliqua curatione semilibram. Intra curationem vero deiectiones seu euacuationes, nō negligātur, vt mor-

bo conueniet & ęgroto. aqua secunda vtatur in potu, vt de phlegmatico iuuene dictum est tota curatione in prandio & in cœna.

*Curatio melancholia existente in causa in iuuene cholerico, vel sanguineo.

IMminuta primum causa morbi antecedente, cibetur talis iuuenis diæta resumptiua. Syrupus vero sic fiat, ab initio ad mediam curationem sit semilibra ligni, aquæ infusionis libræ quindecim, maneant ligni ramenta in infusione horas duodecim. ferueat infusio in balneo Mariæ, donec redigatur decoctio ad vndecim libras. Seruetur que vt supra in vitreo vase. Ex eo syrupo sumatur tam mane quã vesperi, semilibra. In secunda aqua, in potu sint aquæ libræ viginti, ferueatque infusio donec redigatur decoctio ad sexdecim libras, reponaturque ac sumatur, vt supra. A statu curationis vsque ad finem, syrupus fiat ex semilibra ramentorum ligni, & aquæ infusionis libris duodecim. maneat infusio, ferueat, & reponatur vt prior syrupus. Intentio tantum decoctionis ma-

ior fit, vt duodecim libre redigãtur ad sep-
tem. In secunda aqua in potu eadem quo-
que seruentur, que in priore decoctione,
nisi quod quindecim sint libre aque infu-
sionis, atq; decoctio redeat ad duodecim.
Intra curationem vero non omittãtur eua
cuationes necessarie. Si autem paulo robu
stior iuuenis sit, eadem seruentur in cura-
tione, nisi quod minor aliquando, cibus su-
mendus est.

*In iuuene phlegmatico vel melancholico.

Cibetur talis egrotus tota curatione di-
eta regulari. Pro syrupo fit semilibra li
gni, aque libre decẽ, fiat infusio vt supra. tũ
ferueat in fictili vase ad ignẽ carbonũ, do-
nec decoctio ad quĩque redeat libras. Eo sy
rupo vtatur egrot⁹ ab initio vsq; ad mediã
curationẽ, semilibrã sumẽs mane ac vesperi.
Pro aqua secunda in potu sint libre quin-
decĩ aque redigaturque decoctio ad decẽ.
Ab ĩcremẽto autẽ vsque ad finẽ intẽtior sit
decoctio syrupi vt decem libre infusio-
nis ad tres redigantur. Sumãtur vero ex eo
syrupo tam mane quã vesperi vncie. 8. In-

tenſior item fiat ſecunda decoctio, vt decem aquæ libræ ad ſex redeant. Si autem ſiticuloſior ſit ægrotus, ſecundaque aqua poſt ſyrupum non ſufficiat in potu ex cõpreſſis ligni ramentis, fiat prima ligni decoctio in potu ad hunc modum, vnciȩ tres ex ligni ramentis ponantur in infuſione in vaſe fictili in libras quindecim aquæ, ferueatque infuſio, donec decoctio ad decem redigatur libras, coleturque ac reponatur, vt ſæpius dictum eſt. Atque hæc prima aqua remiſſioris decoctionis ſuppleat in potu defectum aquæ ſecundæ.

*In ſene cholerico vel ſanguineo.

SI is ſenex imbecillus ſit, imminuto prius humore melancholico, cibetur diæta reſumptiua, vt ſenex phlegmaticus. Syrupus pro eo per totam curationem fiat calefactiuus, ad hunc modum, ponatur ex ramentis ligni libra integra in vaſe fictili, in aquæ libras quatuordecim, fiat ĩfuſio, vt ſupra, fer ueatque quouſque redigatur ad libras ſeptem. Ex eo ſyrupo tam mane quam veſperi ſumatur

tur semilibra. Pro aqua secunda in potu, ramenta primæ decoctionis cõpressa ponantur in vitreo vase in aquę libras viginti. Ferueat ipsa secunda infusio in balneo Mariæ donec ad quindecim redeat libras. Si vero paulo sit æger validior, cibetur interdum dięta regulari, augeaturque potio syrupi duab⁹ vncijs, vt octonas sumat vncias per incrementum & statum curationis.

*In sene phlegmatico vel melancholico.

Cibetur huiusmodi senex tota curatione, diæta regulari, pane bis cocto & vua passa. Ad syrupum sit libra integra ligni, aquę libræ sedecim. fiat infusio de more, ferueatque ad ignem carbonum, donec redeat decoctio ad septem libras. Coletur de more ac seruetur. Ex eo syrupo sumat ægrotus mane ac vesperi, ab initio curationis vsque ad incremẽtum, vncias quatuor, deinceps vsque ad finem, sumat semilibram. Pro secunda decoctione in potu, sint aquę librę viginti, redigaturque decoctio ad decem & octo. Si autem robustior senex fuerit, augeatur potio

ſyrupi duabus fere vnciis. Secundaque de-
coctio fiat paulo intenſior, vt redeat ad
ſexdecim libras.

*De vigilia immodica.

LOnga & immodica vigilia ex aliqua prouenit quatuor cauſarum hoc eſt, vel à nimia ſiccitate, vel ab intẽperato calore, vel a cholera rubea aut nigra, vel a phlegmate ſalſo. Præcipue tamen in cauſa eſt ſiccitas cerebri, dũ vel a calido iecore, vel ex aliqua materia calida per ſe aut per accidens, calidi vapores exhalantur, ac cerebrum per ſe ſiccum magis exiccant. Primũ igitur in huius morbi curatione cauſa frangatur antecedens. Deinde ſingulæ complexiones & ætates curentur in hunc modum.

*Curatio vigiliæ, in iuuene cholerico vel ſanguineo.

CIbetur talis ægrotus carne pulli gelici cum frigidis herbis. Sumat vero in potu ſaltem duos mẽſes, aquã decoctiõis ligni ſancti, quæ talis fiat. Ex ramentis ligni ſint vnciæ tres per menſem, deinde quatuor vnciç alio in
menſe

mẽſe, aquę librę viginti, fiat infuſio, ac ferueat in balneo marię, donec redeat decoctio ad quindecim libras. Hæc vero aqua in potu ſumpta, alterabit intemperiem, ſeu diſcraſiam membri dolorem immittentis. Corrigit enim atque inſtorat lapſa membra ex quacunque cauſa. Neque autem id cuiquam incredibile videatur, quod nos & alias experti ſumus, & pręcipue in clariſſimo viro Camillo Muſettula, quã quũ immenſa vigilia ex iecoris caliditate pene conſumpſiſſet, ſola potione hac ligni ſãcti alterante, refrigerato iecore, ſublata vigilia eſt, ac perfectę ſaluti reſtitut⁹. quod illi quoque fuit ſummo miraculo.

*In iuuene phlegmatico vel melancholico.

Cibetur huiuſmodi iuuenis, vt ſuperior, ſed parcius aliquãto. pro eo autem fiat talis ſyrupus. Sine ligni vnciæ quatuor, aquæ duodecim, ferueat infuſio in balneo mariæ, donec redeat decoctio ad vncias ſeptem. Ex hoc ſyrupo ſumat æger per totam curationem vncias ſex mane tantũ. Aqua ſecunda in potu fiat, vt in iuuene ſuperiore.

*In ſene cholerico vel ſanguineo.

SEnex ſi huius complexionis fuerit ab ineunte ętate, imminuto prius humore noxio, ſi ſit in cauſa, cibetur diæta reſumptiua, fiantque pro eo ſyrupus & aqua ſecunda, quæ alterent illius complexionem, pro ſyrupo ſit ligni ſemilibra, aquę librę viginti. ferueat infuſio in balneo Mariæ donec ad quindecim libras decoctio redigatur. Inde ſumat ęgrotus mane ac veſperi ſemilibram tota curatione. Pro ſecunda decoctione ramenta ex priore decoctione preſſa ponātur in aquę libras vigintiquinque, hęc ferueat in eodē balneo: donec ad viginti redeat libras. Quod ſi aqua ipſa ſecunda non ſufficiat ad potum ob ſitim nimiam ſenis, fiat aqua prima in potu, qualis deſcripta eſt in iuuene cholerico.

In ſene phlegmatico vel melancholico.

EAdem in hoc ſene ſeruentur, quę in ſuperiore. Nam licet complexio per ſe humidia ſit, humectandus tamen eſt ob morbum ſicciſſimum.

De

*De perturbatione intellectus, defectu & amissione memoriæ.

PErturbatio intellectus & defectus memoriæ non differunt, nisi per maiorem aut minorem vim causæ facientis morbum & per diuersas capitis partes, & proprias sedes. Conueniunt vero ĩ materia & noxio humore, vnde oritur morbus. Atque de ea perturbatione intellectus hic præcipimus, quæ sine febre est quũ ex phlegmate putrido fit, vel ex cholera. Speciesque illas notamus huius morbi, in quibus communitas est in causa morbi pluribus membris principalibus, in quibus, præcipua sunt iecur & cerebrum. Et iecoris quidem caliditate fit morbus, dum comburit humores, ac cinericios reddit, gignitque choleram nigram, ex qua morbus hic nascitur. Sed & cerebrum solum nonnunquam est in causa, ob sui intemperiem seu discrasiam. Nam eius frigiditate augetur phlegma. Sæpe etiam, vt diximus, vtrumque membrum est in causa, & plerumque alia membra, ex nimia frigiditate aut humiditate, quæ solent morbum af-

afferre, vt prima tertij tradit Auic. In quacunque autem specie huius morbi maxime conuenit curatio ligni sancti, quoniam tenui opus est materia in nutrimento, ob virtutem ligni nutritiuã, & in hoc morbo valde noxia est repletio ex cibo & potu, maximeque aduersatur sensui animæ interiori. Auic. ibidem pręcipiente. Sed & ob id vtilissima est ligni sancti medicina, quod exiccat, & tenuat sanguinem, & temperate calefacit. Atque ita sensus interior purgatur & instauratur, vt eodem loco pręcipit Auicenna. Primum autem omnium in huius morbi curatione imminuatur causa antecedens noxius humor.

*Curatio perturbationis intellectus & amissionis memoriæ, phlegmate existente in causa, in iuuene cholerico vel sãguineo.

HViusmodi iuuenis cibetur tota curatione diæta resũptiua, si imbecillus sit. Syrup⁹ pro eo fiat ex ligni semilibra, aquę libris octo. Ferueat infusio in vase fictili ad ignem carbonũ, donec redigatur decoctio ad quatuor

tuor libras. Hoc vtatur ægrotus ab initio vſque ad mediam curationem, quatuor ſu nens vncias mane ac veſperi. In ſecunda decoctione, in potu ſint aquę libræ duode im, redeatque decoctio ad ſeptem. Reliquo tempore curationis ſyrupus fiat ex ea dem ligni & aquæ menſura, ſed intenſior ſit decoctio, vt ad tres tantum redeat libras, ſumatque inde ægrotus mane ac veſperi ſemilibram Secunda decoctio in potu fiat ex decem libris aquę, atque ad ſeptẽ redigatur. Si autem validior ſit iuuenis, eadem ſeruentur, niſi quod minuenda cibi quantitas eſt, augenda ſyrupi.

*In iuuene phlegmatico vel melancholico.

Cibetur huiuſmodi iuuenis, ſi imbe cillus ſit, diæta reſumptiua vſq; ad mediã curationẽ, deinceps vtatur diæta regulari vſq; ad finẽ, niſi de ficientibus viribus, ad reſumptiuã ſit aliquãdo redeundum. Pro eo in tota cu ratione fiat ſyrupus ex libra integra ligni, aquę libris decem, ferueatque infuſio in fi ctili vaſe ad ignẽ carbonũ donec ad quĩq; libras redeat decoctio. Inde ſumat ęgrotus

mane ac vesperi initio curationis vncias tres, in incremento quatuor, reliquo tempore semilibram. Secunda decoctio in potu fiat ex aquę libris duodecim, quę ad decem redeant feruendo.

*In sene cholerico vel consanguineo.

CIbetur senex hic tota curatione si sit imbecillus, diçta resumptiua fiatque pro eo syrupus ex libra integra ligni, duodecim aquę, ferueat infusio in vase testaceo ad ignem carbonum, donec ad libras septem redigatur. Hoc senex vtatur vsque ad mediam curationem, sumens mane ac vesperi vncias quaternas. Secunda decoctio in potu ex duodecim aquę libris feruendo redeat ad decem. A statu, & deinceps, syrupus fiat ex vna libra ligni, decem aquæ, redigaturque decoctio ad libras quinque. Sumatque inde ægrotus, tam mane quam vespere semilibram. Secunda decoctio in potu ex libris duodecim redigatur ad octo. Si autem robustior sit senex, cibus est pro illius viribus minuendus.

*In sene phlegmatico vel melancholico.

HViusmodi senex cibandus est, vt vires, aut imbecillitas exegerint, diçta vel regulari vel resumptiua, vel alternis. Pro eo syrupus tota curatione fiat ex libra integra ligni, aquæ libris decem, redigaturque decoctio ad quatuor libras, feruẽdo ad ignẽ carbonum in fictili vase. Inde sumat æger mane ac vesperi vsque ad mediam curationem vncias quatuor, deinceps vsque ad finem semilibram. Secunda decoctio in potu fiat ex aquę libris decem, ad septemque redigatur. Si autẽ senis vires maiores sint, vti poterit tota curatione diæta regulari, & ampliori syrupi potione.

*Melancholia existente in causa, in iuuene cholerico vel sanguineo.

SI imbecillus sit talis iuuenis, vtatur diæta resumptiua per totam curationem, fiatque pro eo syrupus ex ligni semilibra, & aquæ libris octo. ferueat infusio in vase fictili, donec redigatur decoctio ad sex libras. Inde sumat ægrotus ab initio vsque ad mediam curationem, vncias quatuor tam mane quam ve-

vesperi reliquo tempore semilibram. Secunda decoctio in potu fiat ex libris aquę sexdecim, ferueatque in balneo marię quousque ad 12. redigatur. validiori vero iuueni tenuior prębendus est cibus.

*In iuuene phlegmatico vel melancholico.

Cibetur is iuuenis dięta regulari tota curatione. Si autem sit imbecilior, in statu curationis & deinceps dięta vti poterit resumptiua. Syrupus pro eo vsque ad mediam curationem fiat ex ligni semilibra aquę libris duodecim, ferueatque infusio in vase fictili, redigaturque ad sex libras. Inde sumat æger mane ac vesperi semilibram. Secunda decoctio sit ex libris quindecim aquę, ferueat in balneo marię, redeatque ad libras duodecim. In statu & deinceps pro syrupo sit libra integra ligni, decem aquę, redigaturque decoctio ad quinque libras, feruens in vase testaceo, semilibrāq; sumat æger vtraq; potione tā matutina quā vespertina. In secunda decoctione sint libræ sexdecim aquę, redeantque feruendo in balneo marię ad tredecim libras.

In

*In sene cholerico vel sanguineo.

DIeta resumptiua cibetur hic senex tota curatione, fiatque pro eo syrupus ex ligni semilibra, libris aquæ decem, redigaturque ad libras quinque decoctio, feruens in fictili vase. Sumantur vtraque potione vsque ad statum vnciæ quatuor, in statu & deinceps vnciæ sex. Ad secũdam decoctionem in potu libræ quindecim aquæ feruẽtes in balneo mariæ, ad decem redigantur. Si autem sit robustior senex, intensior fiat vtraque decoctio, ex vna scilicet libra.

*In sene phlegmatico vel melancholico.

IVxta, vel vires, vel imbecilitatem fiat ab hoc sene diæta regularis aut resumptiua. Syrupus pro eo fiat per totam curationem ex vna libra ligni, decẽ aquæ feruẽs in vase fictili, decoctio redeat ad sex libras. Inde sumat senex vtraque potione semilibram, si vis hepatis concoctiua id tolerat. Secunda decoctio fiat ex libris sexdecim aquæ, redigaturque ad duodecim. Si autem secunda decoctio non sufficiat ad sitim senis & iuuenis, fiat prima decoctio in potu in balneo mariæ

ex ligni vnciis tribus, aquæ libris quindecim, quæ ad decem redigantur.

*De melancholia.

MElãcholię morbus multiplex est. Nos tamen de ea tractamus, qua existimatiua vis & cogitatiua perturbatur propter melancholicũ humorẽ noxiũ, fitq; adustione alicuius ex quatuor humoribus, ob imbecilitatem splenis, aut propter iecoris adustionem, vel alterius membri præcipui vel propter communem adustionem. Eamque melancholiam curamus ligno sancto, quæ non penitus confirmata est & obsoleta, sed quę vix curatur alii medicinis. Hoc igitur pacto quisquis eo morbo affectus est, præparetur ad curationem ligni sancti, vt trahatur in habitudinem contrariam causæ morbum facientis. Cibetur æger diæta & cibo apto ad eius morbi curationem, vt medici consueuerunt. Detur autem in prandio & in cœna loco vini per duos menses aqua ligni sancti: quæ talis fiat, ramentorum ligni vnciæ tres, aquæ libræ quindecim, ferueat infusio in balneo marię, donec ad decem libras redeat de-

coctio

coctio post hæc curetur morbus iuxta singulas cõplexiones & ętates, ad hũc modũ.

*Curatio melancholię in iuuene cholerico vel sanguineo.

Ibetur is iuuenis tota curatione diæta resumptiua, alterata ad humidum, oleribus frigidis, vt decet. modus autem sibi sit iuxta vires, item pro cõplexione & adustione membrorum, quæ indigẽt alimento. Pro eo syrupus fiat de more ad hunc modum: sit ligni semilibra, aquæ libræ decem, ferueat infusio in balneo mariæ, atque ad libras quinque decoctio redigatur. inde sumat æger ab initio curationis vsque ad statum vtraque potione tam mane quam vesperi semilibram in statu, & deinceps vncias octo. Decoctio secunda in potu fiat ex aquæ libris vigintiquatuor, quæ in eodem balneo feruentes redeant ad viginti.

C

*In iuuene phlegmatico vel melancholico.

Adem seruetur curatio in hac cõplexione iuuenis, quæ in superiore. Hic enim morbus omnino ex

E

aduſtione gignitur, nec admodum diuerſus eſt in diuerſis cōplexionibus, niſi craſſitudine aut tenuitate hūoris noxii. Quāobrem quo terreſtrior fuerit materia morbi, eo diuturnior erit hæc curatio ſeruāda, quod minus apta ſit humectationi & reſolutioni & euacuationi.

*In ſene cholerico vel ſanguineo.

CIbetur ſenex huiuſmodi reſumptiua diæta humectante, vt dictum eſt; ſed tenuiore cibo, quam iuuenis. facilius enim fert ſenex inediam, quam iuuenis. Pro eo ſyrupus fiat per totam curationem ex ligni vnciis octo, aquæ libris quindecim, infuſioque feruens in balneo mariæ ad libras octo redigatur. Inde ſumat æger tam mane quam veſperi ſemilibram, minus vero ſi adſit ſtomachi aut iecoris imbecillitas. Aqua ſecunda in potu fiat ex libris aquæ viginti, quæ in eodem balneo feruentes redeant ad tredecim.

*In ſene phlegmatico vel melancholico, eadem ſeruanda de vertigine.

MVltæ quidem ſunt cauſæ vertiginis primitiuæ, atque ex humoribus, ſed

ſed nos eatenus de vertigine tractamus, quatenus fit ex vi corrupta meditationis ſeu imaginationis, ob aliquam cauſam fixam in membro quopiam nobili: veluti eſt caliditas hepatis diſſoluens, aut imbecillitas ſtomachi euaporans, aut etiam totius cerebri euaporatio, aut alia quæpiam intemperies ac diſcraſia in membris ipſis nobilioribus. Et qui hunc morbum patitur, videntur ei locus in quo ipſe eſt, reſque omnes in gyrum verti ac labi, atque alia quædam ſimilia. Quæ ſæpe contingunt ſtudioſis, & vtentibus coitu immodico. Quicunque igitur hoc morbo curandus eſt, præparetur ſaltem per duos menſes, antequam incipiat ſumere ſyrupum ligni ſancti. Vtaturque diæta reſumptiua, ea quantitate, quæ conueniat complexioni & viribus corporis, abſtineatque ab omni cibo, qui in malum chilum conuertitur. Vtatur vero in potu ſemper tam præparationis tempore, quam curationis, aqua ligni ſancti, nec vnquam bibat aquam aliam aut vinum, præſertim phlegmaticus vel melancholicus. Aqua in potu pro ſanguineo iuuene vel

cholerico fiat ex ligni vncijs quatuor, quæ maneant in infusione diem ac noctem in aquæ libris quindecim, ferueatque infusio in balneo mariæ donec redeat decoctio ad libras decem. Pro phlegmatico vero iuuene vel melencholico aqua in potu fiat ex ligni semilibra, aquę libris sedecim, ferueatque infusio in fictili vase ad ignem carbonum, donec ad libras duodecim redigatur. In sene eadem seruentur, nisi quod & in cibo, & in quãtitate ligni atque aquę ad decoctionem, & in ipsius decoctionis gradu, est habenda ratio virium complexioni, & ætatis. Si autem hoc pacto vertigo non tollitur, adhibeatur eadẽ curatio, quæ descripta est in melancholia.

*De epilepsia.

EPilepsia, qui morbus latine dicitur comitialis, si & nõ simplex est, nos tamen de ea morbi specie tractamus, quæ a nonnullis vera epilepsia dicitur, & quæ gignitur a phlegmate. Quãquam & melencholica est nonnunquam in causa. Ex vtrouis igitur humore pro-

ducatur

ducatur morbus, ac siue propter cerebri, seu propter alterius membri præcipui intemperiem, dummodo cõtingat ex interna causa materiali ac permanente, sitque id malum diuturnius nec tolli potuerit alia medicina, curatio fiat per lignum sanctum ad modum quam describimus. Ac primum locus in quo ęger curatur, hoc est cubiculum, sit temperate calidum, ab omni strepitu semotum, nec minus illustre. Sudor prouocetur, sed in capite copiosius, quam in reliquo corpore. Seruetur vero modus diligenter, pro ęgroti dispositione, tam in cibo quam in potione ligni, ne inter curandum aut febricula incidiat, aut destillatio, aut aliud quoduis accidens aduersum. Nam si rite fiat curatio per lignum sanctum, morbus facile curatur ac tollitur, quod nobis curantibus sæpius contingit. Sed illud pro miraculo habendum est, & est tamen verissimum quod monialis quædam nobilis ex ordine diui Francisci, in viridi ętate annorum triginta, sanguineę complexionis, morbum hunc comitialem passa sex annos, quum a me curata esset hac medici-

na & hoc ritu , diebus vigintiquinque, nec amplius pristinæ salutis prorsus redstita est ,nec vnquam postea sensit epilepsiam . Sed & alios innumeros curaui desperatæ salutis. Curatio autem fiat in hunc modum.

*Curatio epilepsiæ in iuuene sanguineo vel cholerico.

VTatur hic æger, si non sit imbecillus, diæta regulari ab initio vsque ad mediã curationẽ, deinceps vtatur dięta resũptiua. & si op⁹ fuerit, etiã regulari, vsque ad finẽ. Syrupus pro eo vsq; ad mediã curationẽ fiat ex ligni semilibra , aquæ libris duodecim, ferueatque infusio in fictili vase ad ignem carbonũ donec ad sex redeat libras, vsque ad augmentum , inde vsque ad statũ ad quatuor tantum libras redigatur. A statu vsque ad finem syrupus fiat alteratiuus hoc pacto : ligni semilibra in aquæ libris decem, maneat in infusione duodecim horas, feruensque infusio in balneo mariæ redeat ad sex libras. Per totam vero curationem

nem sumatur vtraque potione semilibra sy rupi. Aqua secunda in potu tota curatione fiat ex aquæ libris viginti, redigaturque ad quindecim feruens in balneo mariæ. Si autem non sufficiet in potu hæc secunda decoctio, prima fiat aqua in potu ex tribus vnciis ligni, aquæ libris viginti, quę in eodem balneo ad sedecim redigantur. In sene autem eiusdem complexionis, eadem sunt seruanda, nisi quod & syrupus, & aqua in vase fictili decocta poterunt audacius pręberi, propter phlegmatis excessum in ea ætate.

*In iuuene phlegmatico vel melancholico.

Cibetur iuuenis huiusmodi, si robustior sit, diæta regulari tota curatione. Syrupus fiat vsque ad mediam curationẽ ex libra integra ligni, libris aquæ decẽ & octo, duodecim horas fiat infusio, Post hęc feruẽdo redeat decoctio ad septẽlibras, post mediã curationẽ, fiat sirup⁹ ex vna cũ dimidia libra ligni, libris aquę sedecim. infusio vt superior ferueat in fictili vase ad ignẽ carbonũ donec ad libras quinque redigatur. In vtraque

potione sumat ęger semilibram syrupi. Secunda decoctio in potu fiat in fictili vase ex libris aquæ viginti, ac feruendo redeat ad decem. Eadem vero in sene seruanda sunt, nisi quod senex, licet facilius inediam sustineat, propter ętatis tamen imbecillitatē subleuari poterit diæta resumptiua.

*In pueris a quarto ętatis anno vsque ad quartum decimum.

E A ætate pueri cibentur tota curatione diæta resumptiua, maiore enim indigent alimento. Caro tamen assa præbeatur, non elixa. Quoniam vero difficilis est puerorū curatio, ac vix induci possunt ad sumendas medicas potiones, si nullo pacto poterit pręberi puero ęgro syrupus, curandus est sola aqua decoctionis ligni sancti sumpta in potu. Ea vero decoctio in potu puero cholerico vel sanguineo talis fiat, sint ramentorum ligni vnciæ tres, aquæ librę sedecim, ferueat infusio in gemino vase, donec ad libras redeat duodecim. In phlegmatico autem vel melancholico puero sint ligni vncię quatu

or,aquæ libræ ſedecim. ferueat decoctio in vaſe fictili ad ignem carbonum, donec ad libras duodecim redigatur. Si autē puer facilis fuerit, vt ſumat potionem, pro cholerico quidem puero ſyrupus fiat ex ligni vncijs quatuor, aquæ libris decem. ferueat infuſio in gemino vaſe, ſeu balneo marię, donec ad ſex libras redigatur. Sumatque inde puer tam mane quam veſperi initio curationis vncias duas, in incremento tres, deinceps vſque ad finem vncias quatuor. Aqua ſecunda in potu fiat tota curatione ex aquę libris quindecim, quę ferventes in eodem balneo redeant ad decem. Pro phlegmatico ſyrupus fiat vſque ad mediam curationem ex vncijs quatuor ligni, aquę libris duodecim, redeatque decoctio ad ſeptem libras feruens in fictili vaſę, ſumāturque vtraq; potione vncię tres. Aqua ſecūda in potu ex ſedecim libris redeat ad duodecim. A media curatione vſque ad finem ſyrupi decoctio ex libris duodecim redeat ad quinque, ſumanturque vtraque potione vncię quatuor. Aqua ſecunda in potu ex ſedecim libris ad nouem redigatur. Si autem vtranque ſyrupi potionem

puer

puer abhorreat, alteram saltem sumat quotidie. Ac si amaror sit nimis molestus, leniatur amaror ipse, vt supra docuimus ;coriādris sacchar o cōditis, vel sacchar o tabarzet.

*In lactentibus infantibus.

FRequentior est in hac ætate comitialis morbus, multis de causis, ac maxime propter humiditatē. Curatio vero infantis tota est in ipsius nutrice constituenda;. Vt cum affectum fuerit nutricis corpus potione ligni sancti, affecto etiam lacte atque alterato, quo vescitur infans, alteretur illius corpusculum lacte sic medicato, atq; curetur. Cibetur itaque nutrix diæta resumptiua, ea tamē quātitate, qua tam ipsa, quam infans possit sustentari, & quę recte cōcoquatur. Syrupum sumat nutrix mane ac vesperi, sumatque semper in potu aquam secūdam. Qualitas vero & quantitas syrupi, item qualitas secundæ sint pro nutricis ætate atque complexione, vt dictum est.

*De paralysi.

MOrbus, quem Greci paralysim dicũt, latine dici potest dissolutio, quũ mẽbra corporis, amisso naturali vigore dissoluũtur. Id vero quũ in toto corpore cõtingit, Gręci appellãt apoplexiã, quũ in parte, ac certo mẽbro, hemiplexiam. Cõsuetudo tamen obtinuit, quod Celsus refert, vt quocunque modo ea dissolutio paralysis appelletur. Nam non est in morbo ipso alia differentia, quam ex pauco, aut multo humore noxio, vnde vel vnus cerebri ventriculus, vel omnes simul lædantur. Plurimum vero in causa est phlegma viscorum, nec nimis crassum, quo meatus neruorum oppillantur, spiritusque vitales præcluduntur, ne permeent membra. Quapropter lassescentibus neruis membra hebetantur, cum priuatione sensus, & motus voluntarii. Stupor autem & tremor sunt præuiæ dispositiones ad morbũ ipsum, atq; stuporẽ debilitas facit in mẽbro, subtracta virtute spiritus vitalis, tremorẽ vero eadem virtus corrupta,

&

& tanquam prefocata, atque ab ipsa cerebri origine præclusa. Huic malo quanto citius fieri poterit, succurrendum est ligni sancti medicina. Atque si minus prima curatione tollitur morbus, curatio ipsa iterum est, ac etiam tertio & sepius repetenda. Neque omittenda hec medicina est, quanuis color in paralitico membro mutatus sit, que res maximam (vt nostri authores tradunt) ostendit difficultatem curationis. Fiat autem curatio in hunc modum. Disponatur eger per dies triginta ad curationem, priusquam incipiat potionem sumere syrupi, vt aqua ligni sancti vtatur in potu, loco vini, que ex semilibra fiat ligni, libris aque triginta, decoctioque ad viginti redigatur feruens in fictili vase. Membrum lesum hoc pacto foueatur: fiat tale balneum: sumantur cortices radicum althee, acori, vlmi, brionie, cucumeris asinini, singulorum manipulos sex. Capita liliorum alborum numero decē, seminis lini, fœni greci, vtriusque vnā libram, baccarum lauri semilibram, chamemeli, melliloti, vtriusque manipulos quatuor, intestinorum arietis pinguium
&

& purgatorum libras decem: ferueant hæc omnia in aqua fontana, fiatque calidum balneum quotidie peracta concoctione ante cœnam. Ex quo balneo suffimentum fiat diligenter paralytico membro. post suffimentum vngatur membrum hac vnctione. Sumantur altheæ vnciæ quatuor, olei sisamini, amygdalarum dulcium, liliorum alborum & caruleorum, ex singulis semilibram, misceantur hæc omnia, fiatque vnctio, qua actu calida vngatur membrum læsum. deinde inuoluatur cannabina stuppa, fasciaque de more vinciatur. post hæc sumat æger aliquod electuarium resumptiuum, vt est electuarium ex gemmis cum aromatibus, aut talem aliquam cibum, cum quo bibat nonnihil ex ligni decoctiõe in potu. Postquam vero æger ad hunc modum per triginta dies paratus fuerit ad legitimam curationem ligni sancti, curatio ipsa hoc pacto instituatur.

*In iuuene cholerico vel sanguineo.

CIbetur hic iuuenis tota curatione diçta regulari. Syrupusque pro eo fiat

vsque

vſque ad mediam curationem, ex libra vna ramentorum ligni, aquæ ſedecim libris, redeatque decoctio ad libras ſex, feruens in fictili vaſe. Sumatque inde ægrotus vtraque potione ſemilibram. Aqua ſecunda in potu ex viginti libris feruens in fictili vaſe redeat ad duodecim. In ſtatu & deinceps fiat ſyrupus itidem ex vna libra ligni & ſedecim aquę, fiatque infuſio per horas duodecim. ferueatque in vaſe fictili, donec ad libras quatuor decoctio redigatur, inde ſumantur tam mane quam veſperi vnciæ octo vſque ad declinationem, deinde ſemilibra. Secunda decoctio in potu fiat ex libris aquę decem & octo, quæ feruendo redeant ad nouem. Si autem circa finem curationis refrigerandus fuerit ægrotus ob nimiam caliditatem decoctionis ligni ſancti, fiat ſecunda decoctio ex viginti libris aquæ, quæ ad ſedecim redeant feruentes in gemino vaſe. Atque hoc pacto puella quædam a me curata eſt ex morbo diuturno: a tertio videlicet ætatis anno vſque ad duodecimum, mutato colore corporis, membriſque diſſolutis, ab inferiori

feriori

feriori furcula vſque ad imos pedes.

*In iuuene phlegmatico vel melancholico.

Cibetur talis quoque iuuenis diæta regulari tota curatione. Syrupus pro eo fiat vſque ad declinationē ex libra vna ligni, ſedecī aquę. fiat infuſio per horas duodecī, ferueatq; in vaſe fictili, donec ad libras quīq; redigatur. Inde ſemilibra ſumatur vtraque potione. Secunda decoctio in potu fiat ex aquæ libris viginti, quæ feruendo redeant ad decem. In declinatione vſque ad finem ſyrupus fiat ex vna libra ligni, aquæ quindecim, ferueníque redeat decoctio ad ſeptē libras, ſumaturque itidem vtraque potione ſemilibra. Ad ſecundam decoctionē in potu libræ viginti aque feruendo redigantur ad quatuordecim. Atque hic ſyrupus & aqua in declinatione curationis tēperabunt caliditatem, qua corpus affectum fuerit priore ſyrupo calefactiuo, & aqua ſecūda, quibus domanda erat vis morbi.

*In ſenibus eadem ſeruanda ſunt.

POst curationem vero aliquot diebus, ne curatus recidat in morbũ, cibus quidem communis sumẽdus est, sed qui nihil noxius sit, & quâtus facile concoqui possit: potus vero sit ex ligni decoctione, quæ talis fiat: sit semilibra ramentorum ligni, libræ aquæ viginti quinque, ferueant vna in fictili vase donec ad viginti libras decoctio redigatur.

*De spasmo seu contractione.

DE ea contractione tractamus, quæ ex noxio humore fit, siue in vno mẽbro fiat, siue ĩ plurib⁹, & quę em prosthtotonus dicatur, opisthotonus, vel tetanus. talemque morbum phlegma sæpius gignit crassius illo ex quo fit paralysis. Itaque de spasmo nunc tractamus, non vt ex siccitate cõtĩgit, aut inanitate, propter vigilias, aut morbũ diuturnũ, sed vt ex noxia gignitur materia, & qui est difficilis curationis. In talis igitur morbi curatiõe priusquã sumi ĩcipiat potio ligni sãcti, purgãdus est æger, tollẽdaq; aut minuẽda causa morbi antecedens, hoc est noxius humor

phlegmatis

phlegmatis craſſioris, cibo quoque atque alıis obſeruationibus diſponendum corpus ęgroti ad legitimam ligni ſancti curationẽ. In ipſo autem curationis initio contracta membra idoneo cataplaſmate fouẽda ſunt, quod bis quotidie actu calidum apponendum eſt. Ipſum autem cataplaſma fiat in hunc modũ, libra vna ligni ſancti in puluerem redigatur, incernaturque, tum ferueat in aqua communi in vaſe fictili duas horas, deinde addantur ex corticibus radicum althææ pręparatis, acori, brioniæ, enulę campanę, ſingulorum manipulos tres, rurſuſque ferueant vna hęc omnia cum ligno ſancto. poſt hec tondantur in mortario lapideo, atque in formam deducantur cataplaſmatis. Hac autem curatione nos vſi ſumus optimo ſucceſſu, præſertim in Ioanne Cordubenſi milite, ab eaque clariſſima vrbe, parentes noſtri originem trahunt, qui diutino ſpaſmo afflictus fuerat toto corpore, pręſertim in octo muſculis ventris inferioris, ac ſępe a peritiſſimis medicis curatus, nihil profecerat. imo in paralyſin incurrerat & epilepſiam. Is itaque per nos curatione ligni ſancti

præuia, quam diximus, dispositione, & decima curationis die leuatus cruciatu est atque dolore, vigesima vero prorsus est morbo liberatus, reditusque perfectæ incolumitati. Hæc autem legitima curatio est per ligni sancti potionem.

*In iuuene cholerico vel sanguineo.

HIc æger, si imbecilus fuerit, resumptiua vtatur diæta tota curatione. pro eo vsque ad mediam curationem syrupus fiat ex ligni semilibra, aquæ libris duodecim quę ad nouem redigantur, feruentes in fictili vase. Inde sumatur vtraque potione semilibra. secunda decoctio in potu ex tredecim aquę libris redeat ad nouem, feruens in balneo mariæ. In statu & deinceps fiat syrupus ex libra vna ligni, aquæ sedecim, quę in vase fictili redeant ad septem. Semilibraque item sumatur vtraq; potione. Aqua secunda in potu ferueat in gemino vase, atq; ex viginti libris ad quindecim redigatur.

*In iuuene phlegmatico vel melancholico.

Cibetur

Cibetur is æger tota curatione diæta regulari. Pro quo vſque ad mediam curationem fiat ſyrupus ex vna libra ligni, aquæ ſedecim. fiatque infuſio per horas duodecim, ferueatque in vaſe fictili ad ignem carbonũ, donec ad ſex libras redigatur. Sumatque ſemilibram æger tam matutinà potione, quam veſpertina. Secunda decoctio in potu fiat in gemino vaſe, redigaturque e viginti libris ad decem. In ſtatu, & deinceps ſyrupus fiat ex libra vna ligni, ſedecim aquæ: fiatque infuſio, vt ſuperior, ferueatque in vaſe fictili, donec ad quatuor tantum libras redeat decoctio. Inde ſumat æger vtraque potione, ſi robuſtior fuerit, octo vncias, ſi minus robuſtus, ſex, quatuor vero ſi nimis imbecillus. Aqua ſecunda in potu ex viginti libris feruẽdo redeat ad octo. In ſenibus eadem ſeruanda, niſi qua propter exceſſum phlegmatis in ea ætate, audacius fieri poterit intenſioris decoctionis ſyrupus & aqua ſecunda. Hęc autem ſpaſmi curatio ſeruanda etiam eſt in tortura oris, cæteriſque morbis, in quibus ineſt contractio.

*De fluxu nimio lachrymarum.

DE lachrymarum fluxu tractamus contingenti non natiuo, de eo tamen qui diuturnior est, nec facile curatur. isque humor, vel e medio cranio, vt ait Auicēna, tertia tertii, vel extra cranium scateat, ac per oculos fūdatur. De cancro autem, aut duritię cuiuscuis apostematis oculorum tunc tractabimus, quū de apostemate in vniuersum dissēremus. Fluxus igitur lachrymarum, hoc ritu curandus est per ligum sanctum.

*In cholerico iuuene vel sanguineo.

C Ibetur hic ęger tota curatione diæta regulari. Syrupus pro eo fiat initio curationis ex ligni semilibra, aquæ libris decem, quæ in vase fictili feruendo ad sex redigantur. in incremento & statu fiat syrupus ex semilibra itidem ligni, duodecim libris aquę, fiatque infusio per horas duodecim, tum ferueat in fictili vase donec ad quatuor libras redeat decoctio. In declinatione fiat syrupus vt initio curationis. Sumatur vero per totam curationem semilibra vtraque potione

tione. Secunda decoctio in potu ex libris quindecim in eodem vase fictili feruendo redeat ad decem.

*In phlegmatico vel melancholico.

EAdem seruetur diçta in hoc ægroto: Syrupus vero fiat pro eo tota curatione ex libra vna ligni, aquę sedecim, redeatque decoctio ad libras quatuor feruens in fictili vase. Inde sumantur in vtraque potione vsque ad mediam curationem vncię quatuor, deinceps vsque ad finem semilibra. Aqua secunda in potu ex libris viginti, feruens in eodem vase redeat ad decem. Atque hoc pacto nos inter cæteros curauimus filium viri magnifici Raphaelis Vitalis, ex veteri morbo fluxus lachrymarum cum graui ophthalmia, nec postea recidit vnquam iuuenis in morbum, sed permãsit absolute incolumis. In senibus idem seruandus est ritus curationis, habitatum ętatis ratione, vt sępius admonuimus.

*De aurium morbo, auditu videlicet obtuso.

OBtusus grauisque auditus & si multiplex est, de illius tamen generis

morbo hic tractamus, qui ex frigido humore contingit. siue nervo interiore auditus affecto, seu ipsa tantum aure. Is igitur morbus si iam inueterauit, nec aliȩ illi subuenerint remedia, imminuto prius humore noxio, & causa ipsius morbi, hoc ritu curetur per lignum sanctum. Cholericus iuuenis vel sanguineus cibetur initio curationis diæta regulari. A statu autem vsque ad finem diæta sit resumptiua. Ab initio vsque ad augmentum fiat pro eo syrupus ex ligni semilibra, aquȩ libris decē. ferueat infusio in fictili vase, donec ad libras quinque redeat decoctio. Aqua secunda in potu, ex duodecim libris ad nouem redigatur. Ab incremento ad finem curationis fiat syrupus ex semilibra ligni, decemque libris aquæ, sed ad tres tantum libras redeat decoctio. Aqua secunda ex libris duodecim ad sex redeat.
Ex syrupo sumatur semilibra, tam mane quam vesperi tota curatione. Phlegmaticus vel melancholicus iuuenis regulari diæta vtatur tota curatione, syrupus pro eo vsque ad declinationem fiat ex libra vna ligni, aquæ duodecim, redeatque

decoctio ad libras quinque. Semilibraque inde sumatur vtraque potione. In declinatione, atque vsque ad finen curationis, in syrupo sit vna quoque libra ligni, ac nouem aquæ, redigaturque decoctio in fictili vase ad tres libras, atque vtraq; potione sumatur vna libra. Aqua in potu fiat ex libris aquæ duodecim, quę decoctę redeãt ad decem. In sene sunt eadem seruanda, nisi quod adhiberi potius debet diæta resumptiua.

*De nasi morbis, polypo, videlicet] alijsque vlceribus.

1

POlypus est vomica in naso, seu apostema, quod crassius est atque carnosum. Oritur sæpius ex hæmorrhoidibus, desinitque in cancrum. Quapropter facilius hæmorrhoides curantur, quam polypus, cancer polypo difficilius. In causa est polipo pituita & atrabilis ex morbi calore corrupta, resoluto tenui humore, crassoq; cõcreto in materiam carnosam. Diminuto igitur ante legitimã curationẽ humore noxio, amoueatur a perito chirurgo qũatũ fieri poterit materia illa

carnoſa, vel ferro, vt a me complures curati ſunt, vel cauterio, vel alio quouis inſtrumento artis aut remedio, ita vt cauſa cõiuncta penitus deleatur, morbuſque non recidat, membrumque ſuſcipiens foueatur curetur emittens. Poſt hęc ligni ſancti curatio adhibeatur. Cholericus iuuenis vel ſanguineus diæta regulari cibetur tota curatione. ſyrupus fiat ex octo vnciis ligni, aquæ libris decem, redeatque decoctio ad quatuor libras. Inde ſumatur vtraque potione vſque ad mediam curationem ſemilibra, reliqua curatione ſumantur vncię octo. Aqua in potu ex duodecim fiat aquæ libris, quæ ad octo redigantur decoctæ. Si autem robuſtior fuerit ęger, poterit in ſyrupi decoctione apponi libra integra ligni. Phlegmaticus vel melancholicus iuuenis regulari quoque diæta vtatur tota curatione. Syrupus fiat ex aquæ libris quindecim, ligni vero vſque ad mediam curationem libra vna & ſemis, deinceps libra tantum, redigaturque decoctio in fictili vaſe ad libras quinque. Aqua in potu in eodem fictili vaſe decocta, ex viginti libris redeat ad quatuordecim. Senibus ci-
bo

bo vtendum est ampliore, propter ætatem imbecillem, remissiore ligni decoctione. Notandum autem, quod eodem syrupo licet polypum ipsum vel vlcerosum vel sine vlcere fomentare vel lauare, vel aliquo instrumento artis decoctionem quoquo modo iniicere atque apponere. Incredibilem enim pręstat opem decoctio ipsa extra apposita, diregendo, mundando, solidando vlcera vomicasque.

*De linguę spasmo & ranula.

LInguæ spasmus & ranula polypi eodem ritu curandi sunt. Ranulæ vero si ad cancrum vergit, diligenti manus operatione subueniendum est, & ligni sancti potione.

*De gingiuarum imbecillitate, de fluxu humoris, de vlceribus, ac dentium commotione.

GIngiuarũ imbecillitas & emollitio, vlceraque, fluxusque humoris, atque commotio dentium, causam habere solẽt a membris principali-

libus affectis. vt ex calidiore cerebro humores nimios attrahente, refundenteque gingiuis, quibus humoribus noxiis illę corrumpuntur. ex adusto etiam iecore stomachoque affecto, humores corrumpente, qui permaneant ad ipsas gingiuas. Causa igitur cognita morbi, si alia remedia nõ subuenerint, imminuta prius ac fracta ipsa morbi causa, ligni sancti curatio adhibeatur, ad hunc modum. Cholericus iuuenis aut sanguineus, diæta cibetur resumptiua, sed tenui, quantum complexio patitur, tota curatione. Syrupus pro eo fiat vsque ad mediam curationem ex libra vna ligni, aquæ duodecim, redeatque decoctio feruens in fictili vase ad sex libras, reliqua curatione sint cum vna libra ligni, quindecim aquæ, ac redeat decoctio ad quatuor libras. Atque in vtraque potione sumatur libra semis. Aqua in potu ex libris viginti decocta redeat ad quindecim. Phlegmaticus vel Melancholicus iuuenis cibetur diæta regulari vsque ad mediam curationem, deinceps resumptiua. Syrupus pro illo fiat tota curatione ex libra vna ligni, duodecim

aquæ,

aquę, fiatque infuſio per horas duodecim, inde feruens in fictili vaſe ad quatuor libras decoctio redigatur. In ſecunda decoctione libræ aquæ vigintiquinque, ad quindecim redeant in eodem vaſe feruentes. In ſenibus idem ſeruandus eſt ritus, habita, vt toties diximus, ætatis ratione. Adhibeatur pręterea gingiuis frequens. lotio, atque omnibus horis, vel ex decoctione ligni, vel alio quouis humore medicato ad morbum pertinente. Percoctus autem aut bis coctis panis, propter putres gingiuas marcerandus eſt vel iure pulli vel aqua ſyrupi.

*De pectoris morbo aſthmate, hoc eſt difficili anhelitu.

ASthma, hoc eſt difficilis reſpiratio atque anhelitus, non ſimplex eſt morbus, atque in. 4. ſpecies diſtribuitur: omnibus tamē eadem poteſt cauſa cōtingere humoris noxii. Atque in ſenibus quidē non eſt fortaſſe morbi materia diſſolubilis. Quū tñ ex viſcoſo humore fact⁹ ē aſthmati morb⁹, licet

per-

peruetus sit, si non profuerunt aliæ medicinæ, tenuata prius morbi materia, & imminuta, ligni sancti curatio adhibeatur. In ligni autem decoctione admisceri licet palmarum fructus, quos dactylos dicunt, hyssopus aliaque simplicia, vtilia morbo. Eademque facienda curatio est in veteri tussi, apostemate, ceterisque pectoris morbis asthmati similibus. Ante legitimam vero ligni curationem, ęger hoc pacto præparetur, vt duos circiter menses vtatur quidem consueto cibo, sed talis, qui & facile concoquatur, nec excitet morbum. In potu autem, loco vini sumatur ligni decoctio, quæ talis fiat. Sint vnciæ tres ligni, aquæ libræ viginti, fiat infusio per diem & noctem, inde ferueat in vase fictili ad ignem carbonum horam vnam, tum ponatur in decoctione hyssopi manipulus vnus, dactylorum libra semis. post hęc rursus ferueat, donec ad quindecim libras redeat decoctio: legitima vero curatio talis fiat. Cholericus iuuenis vel sanguineus cibandus est vsque ad mediam curationem diæta regulari, deinceps resumptiua. In syrupo

rupo

rupo fit libra vna ligni, aquæ duodecim, hyſſopi & dactylorum quantum oportebit, fiat decoctio in fictili vaſe, redigaturque ad ſex libras vſque ad mediam curationem: deinceps ad libras redeat quinque. Sumanturque vtraque potione vnciæ quatuor. Aqua ſecunda ex libris viginti ad quindecim redigatur. Phlegmaticus iuuenis vel melancholicus vtatur tota curatione diæta regulari. Syrupus fiat ex libra vna ligni, aquæ viginti, redeatque decoctio feruens in fictili vaſe ad libras decem. poſt hæc apponatur in decoctione hyſſopi & dactylorum, quantum ſat fuerit, agarici vero dragmæ duę. tum feruere pergat decoctio, donec ad ſeptem libras redigatur. Ex eo ſyrupo ſumatur tam mane quam veſperi ſemilibra vſque ad augmentum, deinceps vſque ad finem curationis vnciæ octo. Aqua ſecunda in potu ex vigintiquinque libris redeat ad decem & octo appoſitis in decoctione dactylis, aut tale aliquid pectori vtile. Eadem vero in ſenibus ſeruanda ſunt, habita ætatis ratione. Ac licet non poſſit in ea ætate ſalus reſtitui ab eo

morbo non tamen deserendi sunt senes vel decrepiti. Continendus enim est curatione in senibus morbus, ne augeatur.

*De phthisi, hoc est tabe.

ET si tabes, letalis morbus, qui phthisis Græco nomine dicitur, nullam habet spem certam ab arte medica, non tamen est omnino illius curatio desperanda, præsertim initio morbi, atque vsque ad statum: nec propter incertam spem curationis, destituendus est æger ope medicinæ, vt certissime pereat, vt Galenus præcipit in methodo in libro de ingenio sanitatis. In recenti igitur morbo, atque per incrementum, seruari præcipimus legitimam curationem, quę ab artis authoribus tradita est. Ligni vero sancti medicinam cōtendimus esse huic morbo salutarem, cum præstet hoc lignum simplicibus vniuersis, quibus medicina vtitur, vt priore libro docuimus, atque ex omnibus qualitatibus, aduersusque omnes operari potest, ob variam ipsius medicinę confectionem, multiplicique sua

ſua ac ſalutifera virtute, modis omnibus male affecto corporis ſubuenire. Calida enim vi & ſicca viſcoſas materias incidit, ne pulmonem corrumpant, vlcera vero ipſius pulmonis exiccat, purgat, integrumque pulmonem reddit. frigida vi & ſicca ſolidat, ac fluxum ſanguinis, ſi quis eſt, reſtringuit. frigida & humida vi humectatis atque refrigeratis, febrem oſſium frangit, humidum quoque vitale reficit ac fouet. Itaque quoniã huic morbo varia eſt adhibenda medicina, variique neceſſarii ſunt effectus, vt Auicen. præcipit prima quarti de hectica curatione, nulla poteſt alia medicina curari tam commode phthiſis ipſa quam ligno ſancto, in quo diuerſæ virtutes & operationes, maximeque ſalubres. Quoniam vero multa ſunt hecticæ communia cum phthiſi, eadem erit curatio ſeruanda in vtroque morbo, vbi eadem erit ratio vtriuſque, vt eo tantum differant, quo excedens & exceſſum, Autore Iſaac ſecundo libro de febribus. Et quũ eadẽ cauſa eſt hecticæ, quæ phthiſis, vt idem autor tradit. 3. libro. Quum igitur hectica febris nõ habet

bet aliam rationem aphthisi, sed illius est potius accidens quoddam, idem seruãdus est modus in curatione. Illo tamen imprimis præcepto seruato Auicĕnæ prima quarti, vt si causa hecticæ fuerit apostema, aut lęsum aliter aliquod membrum, in eo primum curatio adhibeatur, cautaque auferatur morbi, & origo. Pręterea eadem instituatur curatio in hectiqua & in phthisi, ad hunc modum. Ante legitimã ligni curationem duos circiter menses, prębenda ęgro sunt electuaria iuxta artem, vel syrupus, vt morbus exegerit. In potu autem, loco vini sumatur ab ęgroto decoctio ligni, quę talis fiat. Ponantur in aqua hordei purgati vncię tres ex ramentis ligni: ibique permaneant quatuor horas, deinde proiecta aqua ipsa hordei in qua fuerat lignum, in alteram rursus hordei aquam ponantur ipsa ligni ramenta, sintque aquę sedecim librę, ferueatque infusio hęc in gemino vase, donec ad libras vndecim redigatur. Post hęc ad legitimam curationem aptius erit egri corpus tam diu affectum, assumpta huius ligni Sancti decoctione. Cholericus

iuuenis

iuuenis vel ſanguineus cibetur diæta reſumptiua, addito etiam contuſo pullo, vel iure pulli conſumpti: pro ægri corporis imbecillitate ſyrupus huiuſmodi fiat. Ramentorum ligni vnciæ quatuor, aquæ hordei purgati ſint libræ decem. fiat infuſio per duos dies & noctes, poſtea ferueat in gemino vaſe, donec ad libras ſeptem redigatur. inde ſumatur in potione libra ſemis. Si autem intentio magis ad vires ſit, quam ad morbum, vna tantum ſit quotidie potio ſyrupi, vt largius poſſit æger cibari, meliuſque concoquere. Si magis ad morbum eſt intentio, duæ ſumantur ex more ſyrupi potiones, mane ac veſperi. Quod ſi electuarium præberi viſum fuerit reſumptiuum hora ſyrupi, vel ſyrupi potio minuatur, vel ſpacium tribuatur concoctioni. Si vero ſyrupum ipſum quis, & curatiuum eſſe voluerit, & reſumptiuum, apponendum eſt in decoctione pectus gallinæ vel caponis. Tunc aqua in potu fiat ſecunda ligni decoctione ad hunc modum. Sint vnciæ tres ligni, aquæ hordei libræ viginti. ferueat infuſio, donec ad quinde-

cim libras redigatur. Atque hæc fiant vſq; ad incrementum curationis. Deinceps vſque ad finem. ſyrupus fiat ex ligni libra vna, aquæ hordei libris duodecim. fiatque infuſio per diem & noctem. deinde ferueat in vitreo vaſe, donec redeat decoctio ad libras quinque ac ſi pectus caponis in decoctione poſitū eſt, aqua in potu fiat ex quatuor vncijs ligni, aquę hordei libris viginti, ferueat infuſio donec ad tredecim redeat libras. Phlegmaticus vel melancholicus iuuenis cibetur vt ſuperior. Syrupus fiat ex ligni ſemilibra, aquę libris duodecim. ferueatq; infuſio in fictili vaſe donec ad quinque libras redigatur. inde ſumatur vtraque potione libra ſemis. Aqua in potu fiat ſecunda decoctione de more, in vitreo vaſe, ſintque aquæ librę quindecim, quæ feruendo redeant ad 10. De ſenibus hoc loco, prę ſertim decrepitis, nihil pręcipimus, quoniam perraro in eis curatio contingit.

De

*De faſtidio cibi.

FAſtidij cauſas tradit Auic. fen decima tertia tertij canonis, tum malam cõplexionem frigidam, frangentem duas virtutes, ſenſitiuã & attractiuã, tum magis phlegma plurimũ viſcoſum, hęrens in ſtomachi orificio, quæ ſedes eſt appetitus cibi, quemadmodum infundo ipſius ſtomachi fit cõcoctio, quod eodem loco pręcipit Auicenna. Quamobrem quod de faſtidio cibi præcipitur, ad languidam quoque concoctionem eſt referendum. Siue ex cerebro id eueniat, ſeu ex hepate ad frigidum inclinãte, ſeu ex alio membro atra bile affecto, cauſaue alia quacunque. Cum igitur morbi cauſa fixa fuerit, nec alia profuerint remedia, ad ligni ſancti eſt medicinam confugiendum. Præparetur vero ęger ante legitimam ligni curationem ſaltem diebus triginta. quo tempore cibo vtatur reſumptiuo, ſed eo tenui, & qui nihil officiat. Vinũ autem non bibat, nec aliud quã ligni decoctionem, quæ talis fiat. Ramẽtorum ligni vncię quatuor ſint, libræ quindecim aquæ, redeatque decoctio ad libras duodecim. Poſt hęc legitima

curatio ineatur. Cholericus iuuenis vel sanguineus vtatur vſque ad incrementum curationis diæta regulari, deinceps vſque ad finem, reſumptiua. Syrupus tota curatione fiat ex ligni ſemilibra, aquę libris octo, redigaturque decoctio feruens in fictili vaſe ad quatuor libras, atque libra ſemis ſumatur vtraque potione. Aqua in potu ex libris quindecim redeat ad nouem. Phlegmaticus vel melancholicus iuuenis cibetur tota curatione diæta regulari. In ſyrupo ſint octo vnciæ ligni, aquæ libræ duodecim fiat infuſio per diem & noctem. tum ferueat in fictili vaſe donec ad libras quinque redigatur. ſumaturque libra ſemis tota curatione mane ac veſperi. Aqua in potu ex libris quindecim redeat ad decem. In ſenibus eadem ſeruanda ſunt habita ætatis ratione.

*De fœtido ſpiritu.

EAdem fiat curatio, quę de faſtidio cibi tradita eſt, in ægro phlegmatico.

*De ſtomachi apoſtematibus.

De

DE eo apoſtemate ſtomachi hic præcipimus, quod fixam habet cauſam, nec facile curatur. Huiuſmodi vero apoſtemata frigida, diuerſa fiunt & loco & ſitu. Cauſam vero tradit Auicen. fen decimatertia tertij tractatus phlegma eſſe, vel atram bilem in ſtomacho paulatim congeſtam. Alijs igitur non iuuantibus medicinis, ligni ſancti curatio adhibeatur. Itaque cibetur æger tota curatione dieta regulari. Pro eo ſyrupus fiat ex libra vna ligni, aquę duodecim, redigaturque decoctio in fictili vaſe ad ſex libras. inde ſumatur vtraque potione ſemilibra vſque ad finem curationis. Aqua in potu ex libris decē & octo redeat ad duodecim. In frigida vero cōplexione & ætate, ſyrupi decoctio ad quatuor tātum libras redeat ex duodecim.

*De iecoris ſeu hepatis morbis.

*De carnoſo ac duro apoſtemate.

VAlde difficile eſt in vno quouis ſimplici proprietates inueniri, quę affecto iecori neceſſariæ ſunt, vt in decimaquarta præcipit Auicenna. Sic ipſas enumerando, videlicet, amaritudinem, ſtiptici-

tatem, odorem, maturationem, lenificationem, mundificationem, penetrationis velocitatem, ſuauitatem & his ſimilia. Quas omnes proprietates, ac multo plures virtutes habet lignum hoc ſanctum & ſalutiferum. Quapropter in iecoris morbis, præſertim apoſtemate duro & letifero, hac maxime opus eſt medicina. Subueniendum vero huic malo quamprimum eſt. Quoniam, vt eodem loco tradit Auicenna, cum inualuerit morbus, non prodeſt medicina. Verum & ſi maxime induerit ipſum apoſtema, non tamen eſt ſalus deſperanda ex ligni medicina tam ſalutari, in quo virtus eſt tenuatiua, & abſterſiua, cæteræque quas eodem loco Auicenna oſtendit, quę ſpem certam faciunt ſalutis. In pręparando ęgro ad iecoris curationem per quacunque medicinam, illud obſeruandum eſt, quod eodem loco precipit Auicenna, vt maxime animaduertatur complexio in iecore, quod curatur, ne ita refrigeres, vt ad hydropiſim deducas, aut ita calefacias, vt maxime areſcat. Quum igitu

tur durum eſt & carnoſum hepatis apo-ſtema, ſiue ab antecedente altero apo-ſtemate profectum ſit, ſeu per ſe incepe-rit, cauſamque habeat coniunctam, fixam, auferrique difficilem, quod per ſigna co-gnoſces, quæ ab eodem traduntur autho-re Auicenna, ligni ſancti curatio fiat ad hunc modum. Cholericus iuuenis vel ſan-guineus cibandus eſt diæta reſumptiua tota curatione, cum contuſo etiam ca-ponis, gallinæue pectore, ſeu iure pul-li conſumpti. Syrupus pro eo tota cura-tione fiat ex octo vncijs ligni, aquæ li-bris duodecim, quæ in fictili vaſe feruen-tes ad ſex libras redigantur, ſintquæ vn-ciæ quatuor in potione mane ac veſperi. quod ſi alia ſunt adhibenda remedia, vna ſit tantum quotidie potio ſyrupi. A-qua in potu fiat in vitreo vaſe, atque ex libris quindecim redeat ad duodecim.

Phlegmaticus vel melancholicus iuuenis vt ſuperior cibetur. Pro eo ſyrupus fiat to-ta curatione ex libra vna ligni, aquæ duo-decim, fiatque infuſio per horas duode-cim, inde ferueat in vaſe fictili donec ad li-bras quatuor redigatur. Sumaturq; in po-

tione libra ſemis. bis die, aut ſemel, vt in ſuperiore. Aqua in potu ex viginti libris in eodem vaſe feruens redeat ad ſedecim. Si autem leuius æger curandus videatur, in potu tantum, loco vini ſumat ligni decoctionem, quæ talis fiat. Sint ramentorum ligni vnciæ quatuor, aquę libræ viginti, quę ferueant in fictili vaſe, donec ad quindecim libras decoctio redigatur. At ſi ſyrupus ſumatur, poterunt in ipſius decoctione admiſceri herbæ iecori vtiles, calidę ſeu frigidæ, pro morbi & complexionis ratione.

*De hydropiſi ſeu aqua inter cutem.

AQua inter cutem græce hydropiſis eſt, cuius genera & cauſas late tradit Auic. fen quartadecima. Eius nos morbi reliqua genera curauimus ligno ſancto, pręter tympanitem. Quum vero habet morbus ipſe fixam cauſam perdifficilem recipit curationem. Atque propterea, opus eſt ligni medicina. Cholericus vel ſanguineus iuuenis reſumptiua diæta vtatur tota curatione. Syrupus

rupus in fictili vaſe fiat initio curationis vſque ad ſtatum ex ligni ſemilibra, aquæ libris quindecim, decoctioque ad ſex libras redigatur. In vtraque potione ſit ſemilibra. Aqua in potu ex libris viginti redeat ad duodecim. Reliqua curatione fiat ſyrupus ex octo vnciis ligni, libris aquæ duodecim, fiat infuſio per horas duodecim, ferueatque in fictili vaſe, ac redeat ad quatuor libras, ſumaturque ſemilibra vtraque potione. Pro aqua in potu ex ſedecim libris redeat decoctio ad octo. Phlegmaticus iuuenis vel melancholicus regulari diȩta cibandus eſt tota curatione, niſi vires defecerint. Syrupus in vaſe fictili fiat ex libra vna ligni, decem aquæ, factaque infuſione per horas duodecim ferueat, donec ad quatuor libras deueniat. Sintque in vtraque potione vnciæ quatuor vſque ad mediam curationem, deinceps vſque ad finem ſemilibra. Pro aqua in potu ex viginti libris decoctio in eodem vaſe facta redeat ad duodecim. Atque in hoc etiam morbo admiſceri herbæ poſſunt in ſyrupi decoctione apte ad morbum cum vi-

ni

ni pręparatione, vt in 4. libro dilucidabo, cum hydropicus a visione aquę, nedum a potu ipsius, quantum possibile est prohibendus, vt Auicenna pręcipit fen. 14. tertii. Eadem vero adhiberi curatio potest regio morbo seu arquato vel icterico, item splenis apostematibus, vt nos multos cognouimus esse curatos.

* De morbis renum. De vesicę ac renum vlceribus.

VEsicę ac renũ vlcera, que causam habent ab humore aliquo noxio corrodente, incidente, aut exulcerante, aliamue similem causam, eadem fere ratione curari possunt. Quum is vero morbus inueterauit, non suscipit curationem, nisi cum ingenti molestia, vt proprio capite tradit Auicenna. Hac tamen curatione ligni sancti spes maxima est salutis, vt sępius nos experimento cognouimus. Quẽdãq; vidimus decrepitum senem octo genariũ, qui viginti annos vlcera passus fuerat in substantia renum, cum dolore vehementi, medicina ligni saluti restitutum atque omnino incolumẽ, Iuuenis igitur cho

lericus vel ſanguineus vtatur tota curatione diȩta regulari, taliq; ſyrupo. Ex libra vna ligni, quindecim aquȩ, fiat infuſio cõmunis per horas duodecim, feruensque in fictili vaſe ad libras quinque deueniat. Sitque in vtraque potione ſemilibra. Aqua ſecunda ex viginti libris redeat ad quindecim, feruens in balneoq; mariȩ. Phlegmaticus quoque vel melancholicus iuuenis regulari diæta cibendus eſt. Syrupus vt ſuperior fiat, ſed ad quatuor tantũ libras redeat decoctio. Aqua ſecũda ex libris viginti quinque redeat ad quĩdecim in fictili vaſe. Eademque fiat curatio in ſene. Illud vero animaduer tendum eſt, quod ad omnem intentionem curandi vlcera veſicæ, maxime etiam prodeſt extrinſecus prima ligni decoctio, iniecta intra veſicam aliquo artis commodo inſtrumento.

* De vuluæ morbis, ſeu matricis, De fluxu ex matrice.

Q Vum ſunt in mulieris corpore ſuperuacanei. hu mores, ac noxii, præter menſtruos, ad matricẽ omnes defluũt, tãquã ad cor poris ſẽtina. Itaq;

fluxus

fluxus fit nimius ex matrice. Eius morbi & causas & qualitates Auicenna docet fen vigesima prima. Id malum conceptionem omnino prohibet, & præterea est ipsi mulieri perniciosum. Quamobrem cum alia remedia non profuerint, curatio adhibeatur per lignum sanctum ad hunc modum. Mulier fluxum est matrice patiens propter iecoris caliditatem, cibetur vsque ad statum curationis diæta regulari, deinceps resumptiua. Pro ea syrupus tota curatione fiat ex libra vna ligni, quindecim aquæ, fiatque decoctio in vase fictili, redeatque ad libras septem, sitque semilibra in vtraque potione vsque ad statum, deinceps vnciæ octo. Aqua secunda in potu ex libris viginti redeat in eodem vase ad duodecim. Mulier vero fluxum patiens propter frigiditatem iecoris aut alterius membri, cibetur tota curatione diæta regulari, nisi vires defecerint. In syrupo sit libra ligni, libræ sedecim aquæ, fiatque communis infusio per horas duodecim, tum feruens in fictili vase ad sex libras redigatur. Sumaturque libra semis tota curatione mane ac vesperi. A-

qua

qua in potu ex viginti libris in eodem vase redeat ad viginti.

*De sterilitate.

STerilitas causæ traduntur ab Auicenna fen vigesimaprima. Cognita igitur causa, priusquam ad ligni decoctionem veniatur, purganda est sæpius mulier, noxiaque materia, & causa morbi tollenda, aut quammaxime poterit minuenda. post hæc decem aut quindecim dies vtatur balneis mulier, deinde cibetur duos circiter menses communi cibo, sed qui non officiat. In potu autem hac omnino vtatur ligni decoctione loco vini, ligni sancti semilibra, aquæ sint libræ vigintiquinque. fiat communis infusio, tum feruens in vase fictili ad libras decem & septem redigatur. Ad hunc modum disposito mulieris corpore, legitima fiat curatio per syrupum, quæ descripta est superius in fluxu ex matrice, si læsio matricis causa sit vt mulier non concipiat. At si caliditas iecoris est præcipue in causa, curatio adhibeatur iuuenis choleri-

ci:

ci iecoris apostemate laborantis.

✱De cancro in matrice.

MAtricis cancer ab adusta melancholia ortũ habet, vt docet Auic. tertia quarti, qui omnẽ describit eius morbi rationem. Is morbus ęgre curatur recens, cõfirmatus autẽ vix retineri potest, ne augeatur. Quapropter cum cætera non profuerint remedia, cõfugiendum est ad ligni sancti medicinam. Cholera igitur adusta existente in causa morbi, cibetur mulier dięta resumptiua tota curatione. Concoquanturque carnes cum frigidis herbis, vt cibus refrigeretur. Syrupus tota curatione fiat ex semilibra ligni, aquæ libris duodecim. fiat infusio per diem & noctem, tum ferueat in fictili vase, redeatque ad libras quinque. Sitque libra semis in vtraque potione. Aqua in potu ex quindecim libris, redeat ad decem in vitreo vase. In phlegmatica vero mulieris complexione secundum naturam, intensior sit decoctio syrupi, vt ad tres tantum libras redigatur. Phlegmate vero vel melancholia adusta existente in

in causa vtatur mulier diæta regulari tota curatione, nisi nimia imbecillitas obstet. Syrupus in fictili vase fiat ex libra vna ligni, duodecim aquæ. fiat infusio per horas duodecim, redeatq; decoctio ad quatuor libras. Sumaturque libra semis tota curatione, mane ac vesperi. Aqua in potu ex libris viginti redeat ad decem. Eadem vero decoctio prima syrupi, in matricem sępius iniicienda est actu calida, vt extergatur cãcer, dematurque aliquid de causa cõiuncta. Atque hæc extrinsecus appositio decoctionis mirifice prodest. Eadem vero curatio seruanda est in cancro mammillę, vel in quocunque mẽbro cãcer fuerit tã mulieris quã viri. Ipsa autem curatio non semel adhibenda est in morbo hoc tenacissimo & teterrimo, sed sępius est, si opus fuerit, repetenda.

*De vlceribus cęteris matricis.

Reliqua matricis vlcera curatione sanentur vlcerũ renum, & vesicæ. Si autem vomicas habeant, sintque, vt aiunt, fistulosa, curatio adhibeatur cãcri ĩ matrice. Qualia ego curaui

Neapoli ĩ Polyxena vxore nobilis militis Calderonis quæ fiſtuloſa vlcera patiebatur, & magnum cancrum in matrice inſtar oui gallinacei, ob nimium fluxum, ac propter præcedentem abortum.

∴ inteſtinũ legendũ ẽ, vt primum genus ſit Enterocele, quę latinis ramex ſeu hernia inteſtinorũ dicitur.

*De hernia.

PLura ſunt herniæ genera deſcripta ab Auicẽna, ſen vigeſimaſecunda tertij tractatus. itemq; a Celſo libro ſeptimo. Duo vero genera ſunt magis pernitioſa· quum ∴ omentum deſcendit in ſcrotum : quam herniam appellant inteſtinalem : alterum genus eſt, quod Græco nomine ∴ cirſocœle dicitur, a pleriſq; latinorum ramex, quoniam ramex fit in teſtibus. alij zirbalem dicunt, Arabico nomine. In his tamen ipſis herniæ generibus pene deſperatis, curatos cognouimus complures ligni ſancti medicina, ſenes quoq; atq; decrepitos, eosque etiam veteri morbo gallico laborantes. Itaque his duobus generibus hernia hoc pacto curetur in ægro naturę calidioris. Cibetur tota curatione dięta regulari. Sit in ſyrupo libra vna ligni ſancti, ſedecim

∴ Aepiplocele legendum ẽ, quę hernia zirbalis dicitur, Arabico noĩe. Nã omẽtũ quod greci epiploon vocãt, arabice zirbus dicitur.

Cirſocele ãt hernia ẽ varicoſa, cui⁹ paulo poſt meĩt.

cim aquæ. fiat communis infusio, tum feruens in fictili vase ad sex libras redigatur, sumaturque mane ac vesperi semilibra tota curatione. Aqua in potu ex viginti libris redeat ad duodecim. in ægro frigidioris complexionis eadem fiat curatio, præterquam quod syrupi decoctio ad quatuor tantum deueniat libras. In reliquis herniæ generib⁹, carnosa, aquosa, varicausa, eadem curatio fiat, quę superius in cancro descripta est. Ac propterea extrinsecus apponendum est amplastrum ex ligno sancto, quod magnopere prodest. duobusque id modis instituimus. Vnum emplastrum tale fiat. libra vna pulueris ligni sancti tenuissime cribrati, ponatur in aqua fontana, quę ferueat in vase fictili duas horas, deinde addatur corticum radicum althææ, acori, brioniæ, cucumeris asinini, singulorum semilibra. rursusque ferueat decoctio, qua perfecta, dum remouetur ab igne, addantur vnciæ tres hermodactylorum pulueris tenuissimi, conficiaturque ex arte emplastrum in mortario, nihil que ex aqua abiiciatur. Alterum emplastrum. Adde superiori descriptioni, amoniaci, bdellii, sagapini,

ſingulorum vnciam vnam cum dimidia, mucilaginis althææ, fœnigræci, ſeminum lini ſingulorum vnciæ tres. fiatque ex arte emplaſtrum ad formã cataplaſmatis. Prius autem in curatiõe apponatur emplaſtrum iuxta priorem deſcriptionem. deinde hoc alterum vehementius, in carnoſa præcipue hernia.

*De elephantia & varicibus.

DIfficilis eſt curationis vterq; morbus elephantiæ, ſeu lepræ, & varicum, longoque tempore parum proficitur, authore Auanzoar. Itaque ligni ſancti opus eſt medicina, quæ aut abſolute auferat morbũ. aut præſeruet. Curatio autem fiat eadem quæ fit in cancro matricis.

*De doloribus iuncturarum.

*De podagra, iſchyadica & ſimilibus.

EAdem fere ratio curationis eſt in podagra, iſchyadica, reliquiſque morbis grauibus iuncturarum. Horum nos curationem ligno ſancto inſtituimus, non modo ratione ipſa

ſa ſuadente, ſed quod frequenti cognoui-
mus, experimẽto fœliciter ſuccedere ligni
ſancti curationem. Hoc autem loco ſuper-
uacuum putauimus, genera & cauſas &
materias podagrę, iſchyadicę, arthriticę-
que deſcribere, quę diligentiſſime a Ga-
leno principe tractata & præcepta ſunt.
Item ab Auic. fen. 22. & ab aliis illuſtri-
bus authoribus artis medicinæ. Neque ve-
ro mutari quicquam præcipimus his mor-
bis curandis de ipſorum authorum prę-
ceptione, ſed ſeruanda potius diligentiſſi-
me illorum pręcepta. Itaque ante legiti-
mã ligni ſancti curationẽ, materia morbi &
cauſa minuenda eſt, iuxta morbi & ęgro-
ti qualitatem. Atque purgato ęgro, & re-
cte diſpoſito, auulſa, quantum fieri potuit
morbi cauſa, & noxio humore, legiti-
ma curatio ineatur ad hunc modum.

Cholericus iuuenis vel ſanguineus vta-
tur dięta regulari vſque ad mediam cura-
tionem, deinceps reſumptiua. Syru-
pus initio fiat ex ligni ſemilibra, aquę
libris decem, redeatque decoctio fer-
uens in fictili vaſe ad libras quatuor.

Sumaturque ſemilibra vtraque potione.

Aqua in potu ex libris quindecim redeat ad nouem, feruens in eodem vase. In incremento syrupus fiat ex vna libra ligni, quindecim aquæ. redeatque decoctio ad libras quinque. Aqua in potu ex libris viginti redeat ad decem. Reliqua curatione pro syrupo sit libra vna ligni & semis, aquę libræ sedecim, factaque infusione communi redeat decoctio ad quatuor libras. Aqua secunda ex libris vigintiquinque ad decem redigatur. Phlegmaticus vero iuuenis vel melancholicus, resumptiua dięta cibetur tota curatione. Syrupus fiat vsque ad statũ ex libra vna ligni, sedecim aquę, fiatque communis infusio, deinde feruens in vase fictili redeat ad sex libras. Atque in vtraq; potione sumatur semilibra. Aqua in potu ex libris decem & octo redeat ad duodecim. Reliqua curatione in syrupo sit libra & semis ligni, quindecim aquæ, infusioque feruens in eodẽ vase ad libras redeat quinque. sintque in vtraque potiōe vnciæ octo. Aqua in potu exlibris vigintiquinque ad quatuordecim redigatur. Circa finem vero curationis, si adfuerit in doloribus humor noxius, vt causa coniuncta, emplastrũ

apponendum

apponendum est ligni sancti affecto membro, quemadmodum est in hernia demonstratũ, prius, & posterius. Prius autem emplastrum sit sine hermodactylis. Initio autem curationis, non sunt adhibenda emplastra, quoniam magis attraherent, augerẽtque morbi causam cõiunctam. Atque hoc ritu curata est a me Illustrissima domina Dorothea Gonsaga Bitoni Marchiona ab Ischyadica, cum nulla ei ante remedia alia profuissent. Peracta vero curatione legitima dierum quadraginta, ęger vescatur solido cibo, sed qui nihil illi possit officere: loco autem vini, duos aut tres menses bibat ligni sancti decoctionẽ, quę talis fiat. Sint vnciæ ligni quatuor in calida complexione, sex in frigida, librę aquę. 25. fiat decoctio in fictili vase, atque ad. 10. & septem libras redigatur. Quod si tam pertinax morbus non auferetur vnica ligni sancti curatione, bis, ter, ac sæpius est curatio eadem repetenda.

*De frigidis apostematibus.

*De strumulis seu scrophulis puerorum.

N frigidius apostematibus vt cætera omittamus, in causa ponimus duram pituitam & crassam, tanquam morbi radicem, quã quam ex humore oriantur melancholico, vt Auic. tradit tertia quarti de nodis,& secunda primi, vbi tria distinguit genera, duricies, glandulas, & cancrum. Necessaria autem est euacuatio, & diæta. vomitusque præcipue confert. In purgatione vero, necesse est crassum phlegma educi, vt tertia quarti docet Auicen. Aegro igitur bene affecto & purgato, curatio ineatur ligni sancti ad hunc modũ. Cibetur puer solito cibo, sed eo quã aptissime & optimo, parciusque quam pro consuetudine. In potu autem sumat ligni sancti decoctionem, nec aliud quicquã bibat per duos mẽses, quę fiat huiusmodi, In puero cholerico vel sanguineo, sint ramentorũ ligni vnciæ tres, aquę libræ vigintiquinque, redeatque decoctio ad sedecim libras feruens in fictili vase. In phlegmatico puero vel melancholico, sit ligni semilibra, aquæ libræ triginta, redeatque decoctio ad viginti

viginti. Atque hoc pacto a me curatus est Neapoli puer septennis Lucius Piscicellus. Si autem in ętate prouectiore permãserint scrophulæ, aut recenter contingant, huiusmodi fiat curatio. Cholericus iuuenis vel sanguineus vtatur dięta regulari tota curatione. Syrupus fiat vsque ad statum curationis ex ligni semilibra, aquæ libris duodecim, redeatque decoctio ad libras quinque, feruẽs in fictili vase. Semilibraque sumatur vtraque potione. Aqua in potu ex libris quindecim redeat ad. 9. A statu & deinceps decoctio syrupi redeat ad libras quatuor: phlegmaticus vel melãcholicus iuuenis diæta regulari cibandus est vsque ad statum, deinceps resumptiua. Syrupus tota curatione fiat ex libra vna ligni, duodecim aquæ, fiatque communis infusio: tum feruens in vase fictili ad libras quinque redigatur, sumaturque semilibra vtraque potione. Si autem scrophulæ sint cancrosæ, atque multiplices, & collectæ in modum racemi, ægerque ex toto sit melancholicæ complexionis, adhibenda cura est cancri in matrice. Præter ligni sancti curationem apponenda hoc loco videtur nostra vnctio,

quam ſalutarem ſæpius experti ſumus in ſcrophulis curandis. Ea vnctio fit ad hunc modum: Sumatur axungiæ gallinę, anatis, anſeris, vrſi, taxionis marmontani, aſini, & muli, ſingulorum vncia vna, olei ſiſamini, amygdalarum dulcium, liliorum alborum ex ſingulis vncia vna, radicum althææ, acori, brionię, fœnigræci, ſeminis lini, ſingulorum vncia vna, argenti viui vnciæ tres deſtillati, vt inferius dicemus de morbo gallico, & extincti in mortario lapideo, guttatim impoſita vrſi axũgia, tundente ligneo pilo atque agitãte aſſidue, donec veſtigium non appareat ipſius argẽti viui. Deinde reliqua, quæ diximus ſimplicia, ponantur in mortario, vnaque omnia piſtillo agitata optime commiſceantur, redeantque in formã vnctionis, qua ęger tertio quoque die aut quarto vngatur ad ignem ante cœnam.

∴

De

DE MORBO GALLICO

LIBER TERTIVS.

E morbo quem gallicũ appellãt, neminẽ ex antiquis ſcriptorib⁹ aliquid in ſpecie atoma ſcripſiſſe cõperio. In genere vero nõnullos ex veteribus recẽtiores autumãt aliquid tetigiſſe cõiectura quadã, non quod res ita ſe habeat. Nẽpe Celſus de elephantia, Suetonius de vita Ceſarũ, Hippocrates tertia particula Aphoriſmorum, atque Gal. Ioannes Alexandrinus cõmentator 2. Epidemiarum, & libro primo Epidemiarũ, de Feſto qui ſe interfecit, & Gal. de cholera nigra, neſcio quid de hoc morbo referre videntur. Sed crucient ſe iuniores vſque dum libet in interpretãda nominis ſignificatiõe ac verbi vim quatenus pro eis facit, interpretẽtur: nemo tamen ſpeciale capitulum de huius morbi genere æditum demõſtrabit. Quamobrem quoniam

optimus terminus est, quem substantialem vocant, vt ait sapiens in primo tech. De morbo gallico dicturi, aliis definitionibus reiectis, ipsum quid inquiramus cum Aristo.præcepto.2. Posteriorum. Morbus Gallicus mala est epidemialis dispositio totius corporis & humorum eius, vnde symptomata mala sequuntur, quorum quodlibet per se natum est morbi genus existere: sin autem & quid, & propter quid definias: Morbus gallicus est multiplex morbi genus, quum mala qualitas contagione per coitus, vel aliqua siderum causa inficit pudibunda, quibus infectis viciantur venæ capillares, deinceps magnę venę, atque arterię, necnon & hepar ipsum, & reliqua principalia membra. Quibus ita male affectis demum cęterę totius corporis partes a tali morbo lęsionem suscipiunt, vel quouis alio modo contagionis, vt patet exemplo, in definitione febris pestilentialis (liceat enim nobis aliorum sententias exempli gratia admittere) quę febris contagiosa est ex putrefactiua ebullitione in altero quatuor humorum cordi propinquorum

quorum principaliter & secundum plurimum contingens. Cuius causa immediata seu coniuncta est vapor putridis attractus ab aere corrupto & quasi venenato. hac de causa huiusmodi morbi difficulter curantur, Difficile enim est medicamen inuenire, quod tot tamque diuersa humani corporis membra sanare & instaurare posse videatur. Et merito dico diuersa, ob diuersam complexionem, diuersum situm, crassitudinem, tenuitatem, duriciem, mollitiem, & positionem, ac etiam ob innumeras alias differentias. Quis enim in tot diuersitatibus vicem supplere poterit, quin in medio cursu prorsus non deficiat: siue hic morbus contingat ob incursum siderum, seu planetarum, siue ab India, quam dicunt nouam originem ducat, cum in ea regione nemo fere sit, quin aliquando illum morbum passus sit, vt referunt qui illinc peregre rediere, vt hac ratione aliqui morbum Indicum vocent. Quapropter discrasiam hepatis & massæ sanguineę malam qualitatem & cõtagiosam, siderum influxu contingere putandum est

eſt. Quæ cauſę & ſi primitiuæ & antecedentes ſunt, tamen diuerſimode componuntur, & operantur pro diuerſitate conditionis & complexionis indiuidualis. Nam ſi maxima totius corporis repletio adeſt, & ſanguinis & cholerę dominium cum pororum amplitudine, ſine dubio puſtulis totum corpus inficietur. Et tunc a prędominante denominationem accipiet. At ſi melancholicus fuerit æger cum meatuum anguſtia, & humoris groſſi tenacis, & ſicci dominio, rara aut nulla apparebit puſtula: quę res melancholiæ dominium arguit. ita de cæteris dicendum eſt. Quare non vnus humor tantum, vt aliqui retulere, eſſentialiter peccat in hac dira ægritudine, ſed diuerſi pro diuerſitate complexionis & conditionis indiuidualis.
Quare non mirandum eſt, ſi nunc raræ, nunc innumeræ puſtulę: nunc vnum ſymptoma, nunc plurima appareant. Habes ex his cauſas huius morbi, & varias ipſarum commixtiones. non igitur in aduentu huius morbi vnicum ſemper motum ſignorum ſiue affectuum expectes
vt

vt iuniores sentiunt, interdum enim plurimis cum pustulis, interdum sine vel cum vnica tantum talis morbis initium sumit: aliquando in pectine, vel in mento, vel in fronte, vel in capite, vel quauis alia parte corporis. aliquando cum doloribus immediate, vel post paucos menses apparet, aliquando dolores exuscitat, vel longum post tempus ipsos ciet: interdum nec pustulæ in principio morbi, nec dolores apparent, nec aliquod aliud signum, sed macies & pallor quidam totum fere corpus occupat, ob pororum obstructionem, vel ob aliam caussam præseruantem, & post multos annos tuberositates ossuosæ, ac acerrimi dolores, aliaque his similia symptomata oboriuntur, quæ omnia per sua signa demonstratiua dignoscuntur, quum de vnoquoque accidente speciale capitulum faciemus. Tunc enim quid sit illud accidens, & quibus cognoscendum sit signis, indicabimus, ac eius curam. sed vt singulas ægritudines a tali morbo genitas ordine curemus, eiusque essentiam simul cognoscere valeamus. ponamus Socratem

tem infici tali morbo, taliaque ſymptomata pati, videlicet vlcera virgę, puſtulas iuncturarum ac capitis dolores, aliorumque membrorum apoſtemata oſſuoſa, diuerſa vlcerum genera, oris ſcilicet aliorumque membrorum, manuum & pedum ſerpiginoſas fixuras, ac alias paſſiones a capite ad pedes ſibi ſimiles. hunc igitur Socratem ſi cholericę inuenies vel ſanguineæ complexionis, ad cauſæ remotionem prius deuenias, cum pręcepto Galeni dicentis: Vnum commune pręceptum habere oportet: efficientem vnamquanque cauſam abſcindere, deinde & eam quę facta eſt diſcraſiam. fieri enim non poteſt vt morbus remoueatur, cauſa ipſius permanente, inquit Auicenna quarta primi. phlegbotomandus igitur eſt æger in principio morbi. quod ſi fieri difficile eſt, propter impediens aliquod digeratur & euacuetur pro morbi exigentia. Et quia communi omnium ſententia, & præcipue Galeni primo regiminis acutorum, humores raro ſimplices corrupti inueniuntur, ſed commixti vt plurimum

plurimum. hinc eſt quod pharmaca adhibenda ſunt compoſita. Quare huiuſmodi cholerici humoris aduſtione, tale Socrati digeſtium præbeas, ne vacua (quod dicitur) manu in caſu propoſitio procedere videamur. Recipe ſyrup. de ſucco borraginis vnciam vnam, ſyr. de ſucco fumiterræ vnciam ſemis, aquæ fumiterræ vncias tres, digeſtaque materia, vt decet, tali minuenda eſt lenitiuo. Recipe caſſiæ nouiter extractæ vnciam vnam, diacatholici Arnardi drachmas. 6. ſacchari violati vel mannæ vncias duas, aquæ fumiterræ, decoctionis myrobalanorum & tamarindorum, vel quo malueris, quantum ſufficit. fiat potio vel bolus cum ſaccharo, qua diminuta materia denuo digeratur & euacuetur. Nam vt Hippocrates aſſerit ſecunda Aphoriſmorum, ægritudines quæ ex repletionibus fiunt, euacuatio ſanat, cuius ſyrupus ſit, Recipe ſyrup. de ſucco cichoreæ vnciam vnam, ſyrupi lupulorum vnciam ſemis, aquæ cichoreę vncias. 3. miſce & euacuetur cum ſyrupo compoſito Auguſtini Sueſſani dicto, poſito a Guido-

ne de Cauliaco cap. de lepra, cuius forma talis est. R. myrobalanorum omnium, singulorum vncias tres, rheumpontici, foliorum sene, epithimi, singulorum vnciam vnam, polypodij quercini recentis libram vnam, foliorum fumiterræ, & lupulorum recentium, singulorum libram vnam, & semis, iue arthriticæ recentis vnciam vnam, & semis, glycyrrhizæ mundæ drachmas quatuor, florum borraginis, florum buglossæ, & violarum, singulorum vnciam semis, omnium fiat decoctio & colatura vsque ad libras duas, in qua misceatur succi fumiterrę & lupulorum recentium, singulorum libra vna, sacchari optimi quantum sufficit. fiat syrupus secundum artem & aromatizetur, & cum musci & ambræ pauco, ligatorum in panno lineo raro suspensorum in dicto syrupo, cuius dosis est vnciarum quatuor vsque ad quinque cum aqua lupulorum. aliqui addunt vnciam vnam vel duas confectionis amech, vel electuarii de succo rosarum pro humoris & morbi exigentia. Vel cum syrupo nostro expertissimo. Recipe
succi

ſucci borriginis , ſucci roſarum rubearum , ſingulorum libram vnam , myrobalanorum citrinorum , chedulorum, & indorum , & in dictis ſuccis infuſorum per diem , ſingulorum vncias duas cum dimidia . Exinde leniter bulliant & colentur. Deinde accipe polypodii quercini recentis libram vnam , radicis acori vnciam vnam , ſeminis fœniculi dragmas duas, ſecundum artem fiat decoctio in aqua fontis, de cuius colatura & præfata infuſione cum ſufficientia ſacchari tabarzet fiat ſyrupus.

*De Socratis curatione virgæ vlcera patientis.

FActa diminutione cauſæ antecedentis. ad cauſam ipſam cuniunctam deuenias, & primum ad vlcera priapi , quæ cum fuerint in principio & ſiccam membri læſi complexionem intueri volueris ,vt pręcipit Auicen. quarta quarti , hac medicina vtaris ex deſcriptione noſtra . Recipe tutię præparatę cum vino albo , viridis ęris bene combuſti , ſingulorum

dragmas duas, aquę plantaginis vncias duas, ferueant vna vnico feruore, & ea vtaris aqua cum fuerit intentio mundandi pariter & consolidandi: nam si consolandi intentio fuerit tantum, tunc thutiæ drachmarum duarum sit dosis, & viridis æris drachma semis. nec aliud in huius morbi cura medicamen adhibere tentes. Est enim bezoarticum medicamen omnium vlcerum quę in virga fiunt. Et ego tibi propono medicamina magis approbata in artę & mea praxi. Quod si mundandi tantum intentio sit, supra dicta aqua sic fiat. Recipe viridis ęris bene combusti drachmas 3. thutię pręparate cum vino albo drachmam vnam, vini albi aromatici vnciam semis, aquę plantaginis vnciam vnam & semis, ferueant simul vnico feruore. Et in administratione aquę vas seu aquam ipsam agites, pro maximo secreto. Si autem vlcera ad corrosionem, ac latentem fraudem tendere videbuntur, cum Aegyptiaco mundentur totius communitatis. Quod si in mundando huiusmodi vlcera inobedientia fuerint, hanc

in mea praxi vſitatem mixtionem conficias. Recipe ſublimati grana quinque, vnguenti albi camphorati drachmas tres, opij grana duo, miſce, ac ita bene confecto tantumdem Aegyptiaci prædicti addatur: & eo in vlcere ſordido, corroſiuo, ac fraudulento vtaris, nam mirum in modum operabitur. Deinde facta vlceris mundatione, ad aquam prædictam mundantem, & pro tuæ intentionis curatiuæ exigentia, redeas. Quod ſi frequens prædictæ aquæ adminiſtratio eſt in cauſa, vt membra male affecta, & vlcera nullam denique ſuſcipiant leuationem, tunc puluis ex deſcriptione noſtra nobilis, & in noſtra longa praxi expertiſſimus, inſpergatur. Recipe thutiæ præparatæ cum aqua plantaginis, antimonij, plumbi vſti, lithargyrij aurei, ceruſæ, ſingulorum drachmas quatuor, in puluerem quãminutiſſime redigantur, & decies in aqua roſarum præparentur, ac in vmbra exiccentur. deinde adde ſanguinis draconis electi, aloes hepaticæ ſingulorum drachmas.2. & ſemis, cariei ligni drach.3. conficiantur ſimul minutiſſime in formam al-

cohol & eo vtaris puluere recentibus & antiquis vlceribus consolidandis, ac ad quancunque virgæ excoriationem, mirabiles enim effectus videbis. nec ignoramus quidem quin puluis minus efficax sit, quam illud quod ex eis est cum oleis & ceratis, nam necessitas producens ad olea, hinc est quod materiæ siccæ & propriæ quæ sunt, vt merdasengi, non submergantur vsque ad profundum, neque penetrant in poros, vt inquit Auicenna vbi supra. quod si volueris aliquod experiri in cicatrizando vlcera priapi, etsi in tali membro neruoso vnctuosa abhorream, tamen ob prædictam Auicen. rationem vnguentum hoc expertus sum, & in magnatibus quotidie vtor in hyeme. Recipe olei antiqui centum annorum vel circa libram vnam, cerusæ cribellatæ vncias tres cum dimidia, ceræ citrinæ .q. s. ferueant lento igne semper agitando, donec ad fuscedinem & colorem corticis castaneæ maturę deueniat: ac eo vnguento vtaris, cum non solum vlcera virgę, sed etiam quorumcunque membrorum consolidare volueris. Est enim

enim principum medicamen. & animaduertas quod velamine & proprie clausura ipsius mentulæ tumefacta existente, si eius inuersatio acquiri non potest, ac sui ineptitudo ad alia medicamina te deuenire cogit, lotionem hanc intrinsecus mundificantem adhibeas. Recipe hordei pugillum vnum, plantaginis manipulum vnum, absynthij manipulum semis, balaustiarum contusarum numero tres, ferueant in aqua pluuiali & vino albo, & colaturæ adde viridis æris bene combusti drachmas tres, rhodomellis vncias tres, misce & fiat lotio, & cum oriculario sæpius lauetur actu calido.

Et si extra mala complexio ac duricies aliqua phlegmonodes affuerint, hac lotione membrum foueatur. Recipe folia maluarum cum radicibus suis, plantaginis, violarum, singulorum manipulos tres. ferueant in aqua fontana, & actu calida membrum epithimetur, deinde cum eisdem herbis calidis cataplasmetur. facta autem resolutione & mundificatione causæ coniunctæ, tali lotione ipsius vlcera consolidabis in declinatio-

 ne.

ne. Recipe nucum cupressi, balaustiarum, singulorum numero sex, rosarum, myrtorum, singulorum pugillum vnum. ferueant in vino rubeo & aqua plantaginis, parteis æquales. In quorum colatura & sufficientia libræ vnius dissolue thutię pręparatę cum vino albo vnciam semis, viridis æris bene combusti drachmam vnam cum dimidia, misce, & cum oriculario administretur. & peciæ cum prędicto vnguento fusco ponantur intus, more experti chirurgi. Quod si durities aliqua gummosa aderit in mentula, fueritque inepta, resolutioni, tale apponas emplastrum. Recipe emplastri diachilon minoris vncias. 3. axungię vrsi drachmas tres, mucilaginis althææ, fœnigræci, & seminis lini, singulorum vnciam semis, conficiantur lento igne ad formam emplastri, secundum artem, & si durities non resoluitur, fiat hoc aliud. Recipe emplastri diachilon maioris cum gummi, & minoris, singulorum vncias tres, axungię vrsi, mucilaginis, fœnigræci, & seminis lini, & radicum althææ, singulorum vnciam, conficiantur simul lento igne ad formam emplastri secundum

artem

artem. Quod ſi mentulę inuerſatio demum acquiri non poteſt, tunc ad inciſionem ſecundum longitudinem virgæ deuenias, inciſioque in ſiniſtro latere fiat ob venarum carentiam: & vlcus cures more aliorum vlcerum, digerendo ſcilicet, mundificando, & cõſolidando, pro morbi exigentia. Ne obliuiſcaris tamen digeſtionis materiei & eius eradicationis: reminiſcaris etiam regimen in ſex rebus non naturalibus, quod gratia breuitatis omitto, quum de eo abunde alij dixerint.

*De curatione Socratis morbi gallici puſtulas patientis.

Poſtquam vniuerſalia non oblitus es, vt valeas particularia operari, puſtulis frequenter corpus inficitur, quę diuerſę pro diuerſitate humoris peccantis exiſtunt. Nam quę cholericę ſunt citrinę ac magis extrinſecę apparent: & quanto calidior & aduſtior cholera fuerit, tanto nigrior, & magis fuſca ac cruſtoſa eorum ſuperficies apparebit.

rebit. Sin autem ſanguineæ ſunt, quodammodo ſanioſę, & in toto eorum circuitu vel in aliqua parte tantum rubicundæ vidẽtur, ac ſi phlegmaticæ ſint, haurachinæ, ſubalbidæ, & profundæ, membrumque quadam cum tenacitate amplectuntur. Si melancholicæ, cum duritiæ quadam & tenſione in membro fixa profundantur, & liuiditate quadam aſſociantur carnoſa & calloſa, qua atra bilis dignoſcitur manifeſte, qua mediante puſtulæ tardæ difficiliſque curationis efficiuntur. hac de cauſas inter iſtas puſtulas quidam ſunt gradus: nam melancholicæ difficilius quam phlegmaticæ ſanantur: & phlegmaticæ difficilius quam cholericæ, & ſic de alijs dicendum eſt, etiamſi ex pluribus humoribus compoſitæ videantur. Et quia huiuſmodi puſtulæ interdum facile, interdum difficulter curantur, ac etiam frequenter recidiuam petunt, quum in facie apparent. tunc ne fœdis cicatricibus facies deturpetur, ſingulas puſtulas ſingulis remedijs exiccare tutiſſime poteris, tum quia vniuerſalia præceſſere, tum ob prædictas rationes bis in die

illas

illas madefacito cum aqua noſtræ deſcriptionis. Recipe ſumach, fructus tamariſci, thuris, maſtices, ſingulorum drachmam vnam, tartari vini rubei drachmas duas cum dimidia, ceruſæ drachmas duas, ſublimati pulverizati grana tria, vel loco ipſius ſublimati ponatur aluminis drachma ſemis, atque plantaginis, & roſarum, ſingulorum vnciam vnam cum dimidia, ſucci limonum maiorum vnciam vnam, bulliant ſimul lento igne in vaſe vitreo ad vnius quartæ partis conſumptionem, & clarificetur, & coletur, & ea vtaris aqua audacter, vniuerſas enim puſtulas in quocumque membro exiſtentes exiccabit, & curabit. Si vero hæc aqua non ſufficiat puſtulis curandis, citiusque te expedire volueris, ob ægrotantis moroſitatem, condimentum ex noſtra deſcriptione adhibeas. Recipe albumen vnius oui recentis, agitetur deinde, adde ſublimati in puluerem redacti grana tria, agitentur iterum ſimul donec vnguenti formam ſuſceperint, tum puſtulas illinito biduo vel ad ſummum triduo & curabuntur & cum in declinatione fuerint, hoc oleo

inun-

inungantur, tum pustulę, tum partes circunstantes. nam maculas fœdas in membro fieri prohibebit. Etsi quę sunt in cute destruet, ita vt nullum earum in cute vestigium remaneat. Recipe tartari combusti, & in puluerem redacti, libras duas: ponatur in panno lineo, suspendaturque in loco humido subterraneo. suppositoque vase in quod decidant guttę destillantes ex ipso panno lineo, & oleum in vase vitreo seruato, bisque in die maculas ac vestigia a pustulis derelicta illinias: necnon & ipsas pustulas, quæ quoties recidiuantur, toties eisdem remedijs curentur. Quod si vtilius videbitur vt pustulæ extra cutem pellentur, humoresque ad cutem ipsam attrahere cupis, vescatur ęger assidue herba stellari satis nota, vel in ferculis, vel ex ea succum bibat, vel crudam manducet cum aceto passulato, vel quouis alio modo, semper aliquibus euacuationibus intermedijs. Quod si copiam varietatemque medicinarum abhorreat, talem prębeas infusionem vsitatam, & a cõmuni medicorum schola approbatam. Recipe quatuor florum cordialium, sęnę, flo-

rum fumiterrę, ſingulorum pugillum ſemis, polypodij quercini conquaſſati drachmam vnam. infundantur in aqua lactis libr ę vnius, ſucci cichoreæ, lupulorum & fumiterrę purificatorũ, ſingulorũ vnciam ſemis, vel ferueant ſimul, & doſis ſit ſemilibra in mane ſemel vel bis in hebdomada.

*De curatione Socratis oris vlcera patientis.

VLcera oris quæ per ſua dignoſces ſigna, difficillimæ curationis exiſtunt, vt refert Galenus, quia locus calidus eſt & humidus, putredinique paratus & corroſioni: tum etiam quia loci ineptitudo medicaminum coherentiam prohibet & ob ſaliuæ commixtionem vlcera profundiora fiunt: quæ cum fixam habeant cauſam, eorumque corroſionem ac deambulationem cum duritie, & liuiditate baurachina, ſiue melãcholica, conſpicies, his vtaris vniuerſalibus pilulis, ſcilicet fumiterrę, aggregatiuis, fœtidis, & ſimilibus, exempli gratia: Recipe pilularum fumiterræ drachmam vnam, pilularum aggregatiua-

uarum ex inuentione noſtra drachmam ſemis. formentur pilulæ ſeptem cum confectione hamech, & deaurentur, & poſt duas horas aſſumptionis pilularum accipiatur apozema. Recipe diabuglofſati, vel mannæ electæ vncias duas, aquæ ordei vel bugloſſæ quantum ſufficit, diſſoluantur, & fiat potio. Quod ſi cauſæ coniunctæ mala complexio calida cum duritie viget, tunc venæ ſub lingua incidendæ ſunt. Mala autem complexio calida duritieſque illa remittenda & reſoluenda tali gargariſmo. Recipe quatuor florum cordialium, hordei ſingulorum pugillum vnum, ſebeſtem, iuiubarum, ſingulorum numero decem, paſſularum enucleatarum vnciam vnam, ferueant in aqua pluuiali, & aqua plantaginis partes æquales, in quarum colatura & ſufficientia libræ vnius cum dimidia, diſſolue pulpæ caſſiæ nouiter extractæ per ſetam drachmas duas cum dimidia, rhodomellis ſaccharini, diamoron ſingulorum vncias duas, miſce, & fiat gargariſmus. Facta digeſtione cauſæ coniunctæ, ac remota mala complexione

plexione aliqua ex parte, ad fortiora mundificantia deuenias. Recipe fructus tamaricis cupulorum gladium, rosarum incompletarum cum suis ramis, myrtorum. singulorum drachmas quatuor, hordei pugillum vnum, teneritatum rubi, & oliuarum, singulorum manipulum vnum cum dimidio, feruefiant in aqua pluuiali & vino albo aromatico, in quorum colatura & sufficientia librarum 2. dissolue aceti scyllitici vnciam vnam, oximellis scyllitici vnciam vnam cum dimidia, rhodomellis vncias duas, misce, & fiat gargarismus, quę si in mundificando minime sufficiunt, inuolue cotum in cuspide instrumenti argentei vel lignei, & dictum cotum ita inuolutum madefac in aqua nostra dicta in Capitulo de Socrate patiente pustulas morbi gallici, bis vel ter in die oris vlcera tangendo. Tali nanque aquę administratione tute ac celeriter vlcera mundificabis. In declinatione autem vlcerum oris talem adhibeas gargarismum exiccantem ac consolidantem, & membrum suscipiens confortantem. Recipe

cipe sumach vnciam vnam cum dimidia, nucum cupressi viridium, balaustiarum Arabicarum conquassatarum, singulorum numero quinque, aluminis drachmam semis, rosarum, myrthorum, singulorum pugillum vnum, bulliant in vino rubeo aromatico & aqua pluuiali vel aqua plantaginis, partes ęquales, in quorum colatura & sufficientia librarum duarum dissolue diacarydion. Syrupi myrtorum, singulorum vncias duas cum dimidia, misce & fiat gargarismus. Si vero puluerem aliquem in vlcus cum cannulo inicere velis, hunc per me probatum puluerem mundificātem adhibeas. Recipe aluminis saccharini drachmam vnam, sanguinis draconis drachmas duas balaustiarum drachmas quatuor. in puluerem minutissime redigantur, & misce.

*De casu pilorum.

q Voniam ab hoc morbo alienum non est, sępe pilorum casus inducere, corporaque humana molestissime deturpare, cōsentaneum pro cō-

muni

muni omnium ſalute fore cenſui, membris ab huiuſmodi morbo male affectis, ab eorumque pilis denudatis aliqua prẹſentanea medicamenta adhibere, hanc videlicet infra ſcriptam decoctionem. Recipe ſẹnẹ manipulum vnum, radicis lapatij acuti vnciam vnam, floram roriſmarini manipulum vnum cum dimidio. omnium ſimul fiat decoctio. Aqua etiam decoctionis fœnigreci calida actu adhibita & embrochata, necnon & lixiuium cum eodem fœnogrẹco decoctum mirifice conferunt. Pinguedo item ſerpentis, vel talpẹ, lẹproſos illos ſuccos lenit & curat, capillorumque caſum prohibet, & delapſorum ortum accelerat. vel vinum nigrum cum aloe decoctum idem operatur. Medicamen inſuper capillorum caſum prohibens euulſoſque regenerans. Recipe ladani, ſucci myrtillorum ſingulorum vnciam vnam, papaueris nigri, ſpicẹ nardi, capillorum veneris, ſingulorum manipulum vnum, cyperi, corticis Pini, ſeminis apii, ſingulorum ſemiunciam, olei ſiſamini, olei myrtini, ſingulorum libram vnā, terantur & ferueant

in

in duplici vase & colentur & colatura vsui reseruetur. Aliud idem obtinens. recipe absynthii viridis manipulum vnum, corticum auellanarum vstarum vncias duas, cum oleo myrtino ferueant & colentur, locusque a pilis denudatus actu calido inungatur. Neque pretermittatur regimē dietecticum & pharmacenticum aut phlegbotomia pro noxii humoris exigētia. Syrupusque noster de polipodio prædictus mirifice confert frequenter sumptus.

*De fissuris serpiginosis manuum & pedum.

SErpiginosæ manuum ac pedum fissuræ, quæ a baurachina pituita vel adusta cholera frequenter ortum habent, ob fortem hepatis, aliorũque mēbrorũ virtutē expulsiuā, hepatis ipsius mala cōplexione prius alterata, ac pro noxii humoris exigentia, digestione euacuationeque adhibita, cum nostro præcipue syrupo de polypodio dicto in capitulo primo, necnon optimo regimine diætetico, fissuras & callosas squamas tali decoctione bis in die madefacies. Recip. radicum althææ præpara-

paratarum, maluarum cum radicibus suis, foliorum violarum, singulorum manipulum vnum, cum capite arietis & seui arietini semilibra: ferueant secundum artem: & colatura vtaris modo prædicto. Post vero dictam balneationem, cum panno valde aspero tandiu fissuræ fricentur, donec sanguis excaturiat. hoc autem peracto, singulas fissuras cum aqua dicta in capitulo de Socrate patiente pustulas, madefacito, eundem scilicet modum applicationis aquæ obseruando: sic enim digestionem ac mundificationem per mensem perficies. In declinatione autem, tali lauacro fissuras ipsas lauabis. Recipe stipitum caulium veterum manipulos duos, auripigmenti subtiliter cribati vncias duas, pinguedinis equi semilibram: ferueant in aqua fontis secundum artem. Post autem egressionem a balneo, tali pustulæ linimento inungantur. Recipe olei sesamini semilibram, vel olei amygdalarum dulcium, polypodij quercini recentis & conquassati vncias duas cum dimidia: ferueant secundum artem, & colentur. Deinde recipe lithargyrij au-

rei, antimonii, plumbi vsti, cerusæ, thutiæ præparatæ cum vino albo, singulorum semiunciam, succi radicis lapatii acuti, succi chelidoniæ, singulorum vnciam vnam cum prędicto oleo in mortario plumbeo ad formam vnguenti redigantur. Quod si dicto vnguento sublimati grana quinque vel sex addantur, tutissime curabit, fissurasque penitus delebit. Et quoniam huiusmodi fissuræ paratam habent recidiuam quoties recidiuantur, toties cura hæc & vniuersalis & particularis reiteretur, donec ad optimam valetudinem ægrotus educatur.

*De curatione Socratis prædicta symptomata recentis morbi Gallici patientis, quæ curationem non suscipiunt a prædictis medicinis.

Qvum vero vlcera oris, & mentulæ seu pustulæ, a præfatis medicinis alleuiationem non suscipiunt, cum morbus recēs existat, imo in deterius

terius indies labuntur, & capitis aliorumque membrorum dolor aduenerit, tunc ad curam ligni sancti confugias. Cholericus iuuenis vel sanguineus, cibetur initio curationis diæta regulari. a statu autem vsque ad finem diæta sit resumptiua: ab initio vsque ad augmentum, fiat pro eo syrupus ex ligni semilibra, aquæ libris decem: ferueat infusio in fictili vase, donec ad libras quinque redeat decoctio. Aqua secunda in potu ex duodecim libris ad octo redigatur. Et sola huius aquæ secundæ potatione curaui puellam ab hoc prauo morbo cruciatam, ætatis duorum annorum in pristinam salutem restitutam. Ab incremento ad finem curationis, fiat sirupus ex libra vna ligni, duodecimque libris aquæ, redeatque decoctio ad octo. Aqua secunda in potu ex quindecim ad nouem redeat. Ex syrupo sumatur semilibra, tam mane quam vesperi, tota curatione. Phlegmaticus vel melancholicus iuuenis regulari diæta vtatur tota curatione. Pro eo syrupus fiat vsque ad statum ex vna libra ligni, & duode-

cim aquæ, redeatque decoctio ad libras quinque. Aqua secunda in potu fiat ex libris aquæ quindecim, quæ decoctæ, redeant ad decem. In statu autem vsque ad finem curationis, in syrupo sit vna quoque libra ligni, decoctioque in fictili vase feruens, ad 3. tantum libras redigatur. Aqua item secunda fiat ex libris aquæ quindecim, quæ decoctæ redeant ad decem. Quod si Socrates calidæ vel frigidæ complexionis, in declinatione curæ aliqua hepatis vel alterius membri, supercalefactione male affectus fuerit, tunc ei syrupus & aqua secunda ad frigidum alterentur, scilicet augendo dosim aquæ, & ligni diminuendo. Vt de Socrate calidæ vel frigidæ complexionis dico ætate iuuentutis, ita etiam & de sene, nisi quod propter debilem digestiuam & dosim syrupi minuere, & resumptiuam diætam præbere, audacius poteris. Hoc etiam animaduertendum est, quod in curatione prædictorum accidentium, per lignum sanctum, tali mercuriali vnguento vti potes in curandis vlceribus virgæ. hac serie: facta prius curatione & mundifi-

catione vlcerum, mentulam ipſam, inguina ac pecten inungito actu calido. nec non & in vlceribus oris, colum vna cum ſpatulis, ſepties de tertio in tertium diem. Et cum gingiuarum excoriatio ac copioſus ſaliuæ fluxus affuerit & ſi in tertio die hoc contingat, ab ipſa vnctione deſiſtere debes. Prædictique vnguenti forma talis eſt. Recipe olei chamæmelini, anethini, laurini, liliorum cœleſtium, & roſati, ſingulorum vncias duas, terebintinæ venetæ vnciam vnam, axungiæ porcinæ ſine ſale clarificatæ libram ſemis, lythargyrij aurei, ceruſę, ſubtiliſſime pulueriżatarum, ſingulorum vncias duas: ferueant ſimul vnico feruore: & in remouendo ab igne adde cineris vitis, thuris, maſtiches, ſingulorum ſemi vnciam. Conficiantur omnia ſimul ad formam vnguenti, deinde accipe argenti viui purificati ex noſtra deſcriptione, & extincti in mortario lapideo cum terebinthina vel oleo roſaceo, donec nullum extet veſtigium, vncias tres, ſtyracis liquidæ vnciam vnam, hoc autem peracto, ipſum vnguentum in dicto mortario po-

natur, & tandiu agitetur donec omnia bene conficiantur, & eo vtaris more artis: vel cum ceræ quantitate ad formam ceroti redigatur, eoque vtaris more artis.

*Quæ sit argenti viui complexio.

NAturam huius metalli perscrutaturus, non paruas apud antiquos reperio diuersitates. Quidam nanque authorum antiquissimi, frigidum & humidum argentum viuum esse asserunt, alij autem calidum & siccum .·. Galenus nanque, nono de simplici medicina, nullam de eo refert habere experientiam, nisi occidentis, si extra apponatur vel bibatur, sortitum tamen lythargyrium. Auicenna præterea secundo canone, capite proprio, frigidum inquit & humidum esse in secundo gradu. Albertus tamen Magnus libro tertio meteororum refert, quod processus ex materia a generatione mixtorum est, quod vapor commixtus humido aqueo, quod in se subtile terreum habet, resoluitur & ingrossatur in ipso, & de substā-

tia

.·. Galenus de hydrargyro sic scribit. hydrargyrus non est ex sponte nascētibus medicatis, sed ex ijs quę pręparātur, velut psimythiū, ęrugo psoricum, lithargyros Nullū aūt eius feci periculū, neque quod interimat si deuoretur neque vbi foris admota sit.

tia ſpirituali fit corpus groſſum, & fit quaſi aqua, ſicut eſt argentum viuum: in illo enim humidum aqueum eſt, & quæ ſequuntur. Inſuper Guilielmus Placentinus, frigidum & humidnm cum cæteris argentum viuum eſſe aſſeuerat, libro quarto. Hermen Alchimiſtarum primum de eo ſcripſiſſe referunt antiqui, ipſumque frigidum & humidum reponere. Arnaldus de Villa noua in roſario philoſophorum, refert argentum viuum compoſitum eſſe ex terra alba, ſulphurea, cum aqua clara. Platearius ſimiliter capite de argento viuo: in quibuſdam tamen libris ſubdit, reperitur quod frigidum eſt in quarto gradu. ex effectu quidem eius tale eſſe probatur, quia eſt valde actualiter frigidum. Iuber argentum viuum, inquit, manifeſtum quod mercurius appellatur: antiquorum vſu eſt aqua viſcoſa in viſceribus terræ, ſubſtantiæ ſubtilis, albæ, tinctæ per calorem temperatiſſimum, vnita tali vnione per minima, quouſque humidum contemperatur a ſicco. & ſiccum item ab humido: ideoque facile ſuperficiem planam fugit, propter ſui aquo-

ſam humiditatem, qui quidem authores his fundantur mediis. & primo a denominatione argenti viui. ὑδράργυρος enim dicitur Græce ab ὕδωρ, quod eſt aqua, & ἀργύριον, quod eſt argentum: quaſi aqua argenti. ſecundo per eius ſubſtantiam ponderoſam, quę frigiditati magis quam caliditati teſtatur, tertio. quia in adminiſtratione vnguenti ex eo calor naturalis reuocatus ad interiora membrorum ob vnguenti narcoticam vim, fortis factus eſt ad ſenſibiliter vel inſenſibiliter reſoluendum, ad maturandum, vel ad aliquam materiam congelandum, quæ deinde paratam recidiuam habet, vt luce clarius patet in actu practico. Præterea actualis eius frigiditas ipſum eſſe frigidum demonſtrat, per quam materiæ de circunferentiis ad centrum repelluntur. Ergo eius natura narcotica eſt, vt per eius effectus indicatur. per paralyſim & tremorem. qui quidem calor vnitus ac vigoratus, ſi per aliquam regionem non excerneret, mẽbrum multitudine materiei, proculdubio ſuffocaret. Quod calidũ ſit metallũ iſtud, Ariſto. 4. meteor. teſtatur: In-
coagu-

coagulabilia autem, inquit, quæcunque aut humiditate aquosa carent, aut non aquæ sunt, sed plus calidi & terræ: puta mel & mustum, aut plus aeris, sicut oleum & argentum viuum. Galenus nanque quarto de simplicium medicamentorum facultatibus, ad hæc, inquit, arseni cum ὑδράργυρος, & id genus, crassatum sunt partium ac potestate calida. Isaac autem Israelita in secundo suæ practicæ de medicinis in quarto gradu refert, argentum viuum calidissimum est, & humidissimum in quarto gradu. Et item Constantinus de virtutibus simplicium medicinarum, argentũ viuum de his quæ in quarto gradu calida sunt, enunciat. Rasis autem vltimo Continentis tractatu primo cum Paulo Aegyneta, refert calidum esse ac corrosiuum. Platearius, calidum, inquit, & humidum est in quarto gradu. cap. de argento viuo. Aliabus, acutum & comburens est argentum viuum, inquit, hac enim ratione moti sunt veteres authores, vt Conciliator differentia 151. quod corridit & mordicat, calidum est argentum viuum est huiusmodi, igitur & cetera. Præterea dissoluit, incidit &

& penetrat. Hæc autem caliditatem testantur per se primo: iure igitur calidum argentum viuum esse putarunt veteres. Accedit, quod humores subtiliat atque calefacit, illosque mobiles redditos, sua acuitate expellit, nunc per os facile sputum habẽtibus, nũc per secessum mollem habentibus aluum. Et si difficillimum sit hos conciliare authores, cum doctorum discordantia difficultatem arguat, quod vel ex parte rei, vel ex parte nostri modi congnoscendi (vt philosophus inquit) contingit: est enim hæc difficultas veluti pelagus· verum pro nunc in re tam ardua, vna cum Conciliatore dicamus, quod argentum viuum dupliciter potest considerari penes eius substãtiam duplicem, differentem: quarum vna quidem aquea est, altera vero terrea sulphureaque. Quantum igitur ad partem terream, sulphuream, calidum dicitur & siccum, qua sublimatione eius humidum resoluitur & sic rite sentiunt qui calidum argentum viuum posuerunt. Quantum autem ad eius substantiam aquosam, quæ sicut eius materia existit, quæ statim ca-
lido

lido concitato, ob imperfectam eius cum terrestri sulphureo mixtionem, in fumos euaporat, morbos inducit frigidos. Hæc pro nunc in tanta controuersia sufficiant: nam alias, Deo dante, conabimur dicato opere veritatem magis inuestigare.

*Nunquid cinaprum idem sit quod argentum viuum, vt quidam existimant.

QVoniam aliqui aberrare possunt, vt quidam parum eruditus manifeste errauit, dicens cinaprum argentum viuum non esse, fortasse ignorans ex quibus conficiatur simplicibus: idoneum itaque putaui in medium veritatem adducere, & enucleare, atque vt cæteri veritatem agnoscant. Et quia in libro Seruitoris patet zinzifur, id est, cinaprum ex argenti viui & sulphuris partibus æqualibus fieri: quod argentum viuum ex vero sulphure non vrente fit, vt Arnaldus de Villa noua in

rosario

rofario philofophorum refert, ibidemque, inquit. Manifeftum igitur eft, quod argentum viuum in fe fulphur fuum bonum ac fixum continet, quo coagulatur. Et cum omne fimile adaugeat, illud dicendum puto, ob talem fulphuris commixtionem argenti viui, non mutari formam intrinfecam, imo eam fortius acui: quia fulphur, quoquo modo præparetur per artificium, femper comburit & comburitur, omnique in opere nigredinem præftat. Quare denigratur argentum viuum per talem fublimationem, non tamen eius forma mutatur. Et quod argenti viui forma non deleatur, nota quæ Arnaldus enunciat: Argentum viuum eft folum, quod ignem fuperat, & ab igne non fuperatur, fed in eo gaudens, amice quiefcit: eft nanque fortiffimæ compofitionis & naturæ vniformis, quia non feparatur in partes, vt nullatenus fe diuidi permittat: quia aut cum tota fui fubftantia in igne permanet, aut cum tota ipfa ab igne recedit, quoniam in fua denfitate, ac aduftionis carentia, fui diuifionem non patitur, quæ per fulphureitatem,

intellige

intellige tu combustibilem, quam non habet, perficitur. Et Albertus Magnus 4. meteororum refert, ὑδράργυρον, id est, argentum viuum, incoagulabile esse, magis tamen oleum. Siccatur tamen per multam sulphuris adustionem, & mixtionem cum ipso factam, ipsum omnino non adurentis, nisi cum corylo aduratur, vt experientia docuit Albertum Magnum.

Quamobrem dicendum puto, quod cum cinaprum constet ex argento viuo & sulphure, sulphur autem asseruet potius, quam vt deleat argentum viuum: erit in cinapro argentum viuum actu, & in propria forma, licet aspectum eius sulphuris infectio occultet. Nullam igitur esse inter illa intrinsecam & formalem distinctionem asseritur. Nec refert si aduersarius adduceret Albertum Magnum quarto meteor. innuentem: Nota autem, quod si ydrargyros ita per calidum exicceiur, postea per calidum non soluetur. Et ideo hæc exiccatio potius est corruptio argenti viui, quam coagulatio. Exiccatur enim tunc terrestre quod in ipso est, & ad lateris naturam deducit,

& ideo

& ideo calumnia de prædicto exemplo adducta, loco non habet, scilicet quod coagulata quando soluuntur, & soluta quando coagulantur, in eadam specie manent, sicut æs coagulatum & liquidum in vna, est specie, ὑδράργυρος, autem prædicto modo constans, non manet specie vna, neque in eisdem componentibus. Et nota ly, non manet specie vna: illud autem totum, quantum ad Alchimistas dicitur, non quantum ad medicam artem attinet: quia paulo supra in hoc eodem capitulo, si bene ponderas, dictum fuit, in operibus autem alchimicis, & ea quæ sequuntur.

*De malis affectibus & subsidiis argenti viui.

Quoniam argenti viui nocumentum, vt plurimun iuuamento est maius. Exordiendum igitur est, quæ de eius nocumento antiqui sentiunt. Galenus quidem vbi supra dixit, quod si exita apponatur vel bibatur, occidit. & Auicen. vbi supra refert, quod frigidita-

te

te & grauitate ſua paralyſim, tremoréque inducit, membraque recta permanent & inflexibilia: auditui obeſt, oris fœtorem parit, viſum obtenebrat, & cum ſublimatum eſt, interficit. quæ ſublimatio procinapro intelligi poteſt in ſuo genere, vt intelligitur de albificatione argenti viui cum calchanto, vt a Seruitore ponitur, & tandem extinctum ſua grauitate interficit. Ipſum enim quod ſibi obuiat, ſua grauitate corrodit. Vltimum tamen dictum animaduertas, quia tam extra quam intus intelligi debet: quod a Dioſcoride apertius declaratur. Si enim in igne ponatur, deſtruetur, & fumum faciet, qui omnibus animalibus peſſimus eſt. In hominibus autem ſenſus & voluntarium motum deſtruit: ex quo ſurditas, paralyſis, tremor, vel epilepſia, & per conſequens mors ſequitur: cui fumo quicunque proximus fiet, mox neruorum & lacertorum, omniumque membrorum, quæ per motum voluntarium ſunt compoſita, relaxationem ſentiet. vnde plerique in paralyſim, tremorem, ſurditatem, animatæque actionis corrup-

ruptionem incidunt, necnon & pessimum colorem ac putridum os, cerebrique siccitatem habent. Hęc Isaac vbi supra. Et nota ly cui fumo quicunque proximus erit, quia de cinapro intelligitur. Quod si quis obiiceret: cur a cinapro accidentia inducta sæuiora sunt accidentibus ab argento viuo, in sputo scilicet & oris vlceratione, atque ventris solutione, si per te subtiliatur, & acuitur argenti viui virtus per sulphuris admixtionem? Ad quod dico, cum Galeno nono de simplici medicina, quod cinaprum in se aliquid stypticitatis habet, per quam materierum excreatio atque exitus prohibentur, qua mediante stypticitate sæuius est medicamen. Quod fit, cum duplex sit in argento viuo superfluitas, vna quidem in ipsius profunditate inclusa in principio suæ admixtionis superueniens: altera vero, extra naturam suæ naturæ, & corruptibilis: quarum ista non absque labore tollitur, altera vero nullo artificis ingenio tolli potest. Quare sulphureitas eius adustibilis ignis calcinatione tollitur, atque a corporibus deletur: & illud ideo, quia argentum viuum

uum resistit, & illud quod sui natura est, ab adustione defendit. Hæc Arnaldus de Villa noua in suo rosario philosophorum: qui mali affectus a Guilielmo Placentino libro quarto describuntur. Plynius autem libro tricesimotertio, vomica liquoris æterni argentum viuum appellatur: omnium rerum venenũ est. Et Auicenna fen. 7. quarti canonis: Elonga, inquit illud in quo ponitur argentum viuum extinctum, quantum poteris a partibus stomachi & membrorum nobilium. quare non absque ingẽti timore propinatur. Platearius præterea capite proprio: fumus, inquit, argenti viui astãtibus obest, quia neruos remolliando, paralysim operatur.
Serapio autem de simplici medicina: Fumus vero eius, inquit, est valde nociuus: nam frequens eius vsus neruos destruit, paralysim inducit, sensum aufert, & motum corrumpit. Quibus sane patet, assiduus argenti viui fumus quantum obest.
Quod autem argentum viuum bezoarticum sit medicamen in prauum hunc morbum gallicum, eiusque mortifera accidentia, moderni his rationibus eorum in

famiam tegere nituntur, nec alium habent modum aliquid perficiendi, nisi argentum viuum tam in oculto, quam in manifesto fraudulenter adhibere, dicentes, Quod etsi argenti viui nocumenta longe plura sint quam dicendi copia, tamen eo vtimur, tanquam omnium intentionum curatiuarum vltima: ad vltimas enim ægritudines, vltimæ intentiones curatiuæ sunt potentes, vt Hippocrates primo aphorismorum. 7. quod Galenus nono & decimo Therapeutices vberius declarauit: Aegritudo, inquit, quæ non habet præter vnam viam ad salutem, licet cuilibet ægrotanti ardua fit & difficilis, tamē ipso in vito, oportet quod per illam in omnibus etiam casibus transeat. Multoties enim medicus rebus contra naturam patientis particulæ vtitur, vt bonam valetudinem inducat. Vtitur nanque actuali cauterio ac potentiali, crebrisque incisionibus & similibus, pharmaco etiam venenoso & solutiuo: ergo & argento viuo vtendum est. quod fugias quantum potes, crede mihi. Quod si coactus a natura entis, secus fieri non potest, illud adhibeas, vt sæpius per multos annos

exercui,

exercui ſicut vnctiones, ſuffumigia & ſimilia, quæ ſunt fugienda, ligno ſancto ſubueniente. Hęc de verbo ad verbum de mente antiquorum, de natura argenti viui, atque de cinapro, necnon & de bonis & malis eorum affectibus volui dixiſſe.

* De mundatione argenti viui, vt minorem membris inferat læſionem.

VNaquæque profecto medicina, & quæ ſordida præſertim eſt & feculenta, acuitateque non carens, ab extranea, ſi qua in ea eſt, qualitate, penitus mundari debet. Ab argento igitur viuo omnem ſulphureitatem omnemque plumbeam terreitatem auferri, ipſumque ab omni imperfectione, præparatione quadam expoliari fas eſſe iudico, vt validiorem ab ipſo ſubtiliationem ac penetrationem in curandis morbis expectemus, minorique ipſius doſi eos commodius curare valeamus. Hęc autem mũdatio dupliciter, ſublimatiõe. ſ. aut aceti lauacro fieri poteſt. Nõ

enim eodem modo argentum viuum sublimatur, vt ab Alchimistis fieri solet: sed solum ac impermixtum argentum viuum in vase vitreo reponatur, bocciaque desuper tortuosa remittatur: obturatisque fissuris luto sapientię, lentoque igne calefaciendo, partes ipsius subtiles, veluti fumus volando diuidentur, lateribusque boccię remittentur. Deposito deinde vase ad igne, iuncturæ ipsæ aperiantur, eaque argenti viui pars, boccię lateribus coadhærens, diligenter remoueatur, vsuique reseruetur. Id autem ego matellis vitreis, vt de boccia dictum est, effeci. Mundificatur autem & secundo argentum viuum per aceti lauacrum, vt Geber libro tertio. in patella scilicet vitrea vel lapidea fundatur, acetoque fortissimo cooperiatur, atque lento igne calefiat, digitisque tamdiu agitando, donec in partes diuidatur minutissimas, acetumque euaporatione consumatur: deinde toties cum aceto abluatur, donec terreitatis vestigium non appareat, ac in cœlestem colorem deueniat. Huiusmodi enim argentum viuum eligas: nam mea quidem sententia, vnica istius argenti viui vncia ita

deputari

deputari, alterius non purati duabus equiualet vnciis.

*De artum dolore morbi Gallici inueterati.

Dolor, qui tristis est sensatio, vt Galenus de interioribus secũdo facta ab aliquo soluente continuum: qui siue morbus sit materialiter, id est, quandã fixionem habens, & permanentiam, suscipiens, siue formaliter accidentis nomen sibi vendicet, in alteratione omnimoda existit, ad quem scilicet sequatur torpor, stupor, dormitatio, congelatioue. Quæ omnia in speciebus omnibus doloris Gallici morbi cõperta esse vidimus: cuius causa medice loquendo, duplex est, Cum Gal. secundo regiminis acutorum, subita scilicet complexionis alteratio & solutio continui. Cum igitur is morbus iam inueterauit, nec alia illi remedia subuenerint, & auulsa quantum fieri potuit causa morbi & noxio humore, ligni sancti curatio adhibeatur ad hunc modum. Cholericus iuuenis vel sanguineus cibetur tota cu- Cap. 1.

ratione diæta regulari. Pro eo syrupus fiat tota curatione ex ligni libra vna, aquæ libris duodecim, fiat infusio per diem naturalem, ferueatque in fictili vase donec ad libras quinq; redeat decoctio, ex qua sumatur semilibra tam mane quã vesperi. Aqua secunda in potu ex viginti libris aquę ad decem redigatur. Phlegmaticus vel melancholicus iuuenis dięta regulari vtatur tota curatione. Pro eo syrupus fiat ex libra vna cũ dimidia ligni, aquę quatuordecim: fiat infusio, redeatque decoctio ad libras quinque, sumaturque vtraque potione semilibra tota curatione. Aqua in potu fiat ex libris aquę vigintiquinque: quæ decoctę, redeant ad quindecim. In sene eadem seruanda sunt, preterquam diæta resumptiua cibari debet. Extrinsecus tamen in declinatione curę, membra male affecta hoc vnguento linienda sunt: quod mirum in modum confert. Recipe stœchados Arabicæ saluiæ, yuæ arthriticæ, betonicæ, perforatę, chamædryos, singulorum manipulum vnum cum dimidio, radicis acori vnciam vnam: ferueant in vino albo aromatico secundum artem, & colaturę adde vermium terrestrium

Ordinatio aquę.

Gerotum.

terrestrium lotorum cum viuo albo libram semis, styracis calamitę contusi vncias tres axũgiæ porci depuratę & sine sale libram vnam , olei laurini, olei anethini, mastichini, olei thuris, spicę, olei antiqui centum annorum, singulorum vncias tres cum dimidia: olei rosati, butyri recenti, singulorum vncias quatuor: thuris vncias duas, euphorbii vnciam semis: ferueant lento igne ad vini consumptionem : deinde adde terebinthinę venetæ, olei obietis, singulorum vncias duas, lithargyrii aurei subtiliter cribrati librã semis, styracis liquidæ vncias duas, theriacæ antiquissimæ vnciam vnam, cineris vitis vnciam semis, minii, vncias duas & semis, argenti viui volati vt capituli descriptio exposcit , & extincti cũ oleo rosaceo in mortario lapideo vncias duas, conficiantur que ex arte, & fiat vnguentum.

*De sclirosis tumoribus.

D Vrities quæ ex materia cõtingit melancholica vel aliũde, aliquando in carne tãtũ, aliquãdo in osse

tantum exiſtit, vel ex his compoſita. Quæ oſſuoſa eſt & difficilior, ventoſitas ſpinę in potētia denominatur, prout ſub forma per manet apoſtematis, cuius finis eſt oſſis cor-ruptio: quæ tripliciter fieri contingit, vt tri plex eſt dimenſio. Alia nanque oſſis cor-ruptio ſuperficialis tantum, alia profunda tantum, & quædam ſuperficialis eſt & pro-funda ſimul. Cuius additio vnā oſſis par-

Tract. 4. Cap. 9. tem poſt aliam corrumpit, vt Auicēna quar ta quarti. Cuius ſignum eſt, quod reſolutis partibus ſubtilibus circumferentiarum oſ-ſis alterati, aſperitas in tactu, & inęqualitas ſcopuloſa ſentitur, cute ſana exiſtente ac ſuam continuitatem ſeruante. Necnon & dolor pungitiuus adeſt in compreſſione cum digito, propter oſſis aſperitatis mor-dicationem. Cum igitur durities iſta inue-terauerit, nec alia illi ſubuenerint remedia diminuto prius humore noxio & cauſa ip-ſius morbi, curetur per lignum ſanctum, vt de artuum dolore morbi Gallici inuetera-ti dictum eſt, linianturque tuberoſitates per quindecim dies vnguento dicto in capite de ſtrumulis ſeu ſcrophulis puerorum.

De

*De alguatui curatione.

EAdem est ratio curationis alguatui, prout est separatio contiguitatis ossis integra, secundum locum, & non secundum situm, a suo naturali loco descendendo secũdum longitudinem membri, vt de sclirosis tumoribus dicitur.

*De vlceribus corrosiuis, sordidis, fraudulentis, & ossis corruptione, morbi Gallici inueterati.

DE ea propria solutione cõtinui carnosa & saniosa ĩtelligo, prout morbus cõpositus dicitur, in qua vna vel plures dispositiones existunt, quę vlcerũ cõsolidationem impediũt: cuius cõpositio siue a causa sit, siue ab accidẽte, vel a morbo præcedente, discurrendo per singulas species vlcerum essentiales vel accidẽtales, quantum fieri poterit, amoueatur a perito chirurgo causa illa coniuncta cauterio actuali vel potentiali, pro corrosionis vel corruptionis exigẽtia, vel quouis alio instrumẽto, artis diminuto semper prius humore noxio, ligni sancti

curatio

curatio adhibeatur, vt de artuum dolore morbi gallici inueterati dictum est. & vt vlcerata membra curationem suscipiāt certiorem, foueantur liniantúrque vnguento dicto cap. septimo huius tertii libri. Quod si ossis corruptio appareat, abradatur vsque ad ossa sana, opportunis instrumentis raspatoriis. Nec te terreant dicta insciorum, dicētium cum principe, Melius est vt non festinetur in extractione ossium violenta. & quę sequuntur. Verba inquam Auic. intelligi debent de illa praua extractione & violenta ossium vulneris, dilacerando scilicet neruos & venas, & ossis maiorem partem sanam quam corruptam dissipando, quę incongrua dicitur operatio. Quare melius est cum Auic. vbi supra, corruptionis ossis curatio, quæ est eius fricatio, & ipsius destructio, aut eius abscissio & ipsius serratura. Pręstantiorque modus fricatio cum raspatorio dicitur: qua ablata, per lignum sanctum curetur curatione prędicta vlcerum vniuersalibus & particularibus.

*De vini exhibitione a neotericis nuper comperta. CAP. I.

Vm scientiæ atque artes per additionē augeātur, ac quotidie vtilissimarum rerū inuētione perfectiores fiant, ad idque iudicium & studium hominis plurimum valeat, propterea multum operę curęque ponendū est, quo ea inuestigari possint quę læsis corporibus aliqua ex parte profutura sint. Eiusmodi est lignū quod vocant sanctū, cuius viribus indagandis in fistimus, huicque rei omni studio operam damus, quāuis eius vires lōge plures sint, quā quisquam dicendo scribendoque consequi possit, Et quoniā experimentū si ratione cō probetur, ad veram rerum ipsarū cognitionē nos ducit, non inutile fore existimauimus, si cum vini administratiōe, ligni quoque decoctionē miscebim⁹. Compertū est enim multoties, penetrationē efficatius fieri, ac vinum non modo ligni huius, sed multorum quoque medicamentorum, tanquam vehiculum esse. Quamobrem ope-

ręprecium dixi in calce huius opuſculi pertractare, vtrum vinum an aqua humanis corporibus magis conferat: tum ſi quis ex veteribus medicis in alicuius morbi curatione, vino in quo ſimplicia aliqua ſint decocta, vſus fuerit. præterea vtrum vinum aquæ anteponendum ſit: necnon quod vinum ſit eligendum: atque alia eius generis, quæ a præſenti materia non fuerint aliena.

*Quod curandis morbis vinum cõferat, & ab antiquis vſitatum ſit. CAP. II.

MEdicinę quę tardę ſunt operationis, ſi in vinum infundantur, vigorem ſumunt, acuunturque. Neque ab re ſapiens Abinzoar dixit, nec cibum, nec medicinam vino vnquam priuari debere. Meſue etiam pro meliori præparatione rheubarbarum molliendum iuſſit. Ingenium, inquit, medici ſit vt ſapor medicinę in cibariorum guſtum conuertatur: tunc enim natura auidius medicinam amplexabitur: cuiuſmodi eſt vinum. Quapropter non temere recentiorum nõnulli ęgrotis multifariam vinum iu quo ſimplex aliquod ſit

decoctum,

decoctum, propinant. Nam ficuti Auicenna. 2. canone, vinum ex hyperico confectum, perforatum vocant, vel ex chamedry artuum paſſionibus conferre aſſerit: ſic nonnulli etiam noſtrorum temporum docti viri vinum præbent, interdum ex ſaluia, vel ex enulla, vel ex bugloſſa, vel quod ex roſis, ex ebulis, ex gramine, ex caryophyllis, ex abſinthio conficitur, aliaque eius generis quamplurima, quæ laxandi vim habeant.

*Nunquid vinum an aqua magis conferat: & quibus ægrotantibus præbendum ſit.

CAP. III.

NAm vinum cumprimis ſimile eſt, calorique innato maxime conuenit in adminiſtrandis nutrimentis naturæ hominum: aquam vero corpus nō tolerat, niſi valde ſanguineum, vt Auicenna tertia primi. Præterea quis neget vinum ſua penetratione, ſpiritumque viuificatione confortatiuum eſſe? frigiditas enim & ſiccitas ſpiritibus eos debilitando aduerſantur. Vini vero caliditas corroborando non mediocre ipſis affert auxilium

xilium. Ad transmittandas autem rerum in eo incorporatarum virtutes, per singula membra cum quadam naturæ delectatione & apprehensione, nec sine vehementi fortitudine qualitates actiuas earum medicinarum quæ in vino exqualificantur, ad resolutionem pręparat, quum sua subtilitate partes adeat longinquas, aquam secum trahens ad membra refrigeratione pariterque humectatione indigentia: & receptiuum est omnis infusionis bonarũ qualitatum in rectificatione vt plurimum malarum, cum per eius essentiam ad spiritum habeat conuerti, magisque penetratiuum sit ac spiritibus proportionatum. Qua de re vbi virtutis imbecillitas, appetitusque deiectio affuerint, ægreque ventriculus concoquat, vinum eligendum est. Insuper si ægrotans phlegmaticæ sit complexionis, humorque pituitosus vel melancholicus sit, vel si inueteratam morbus radicem habeat, in his omnibus vinum vtile admodum est. Quod si cholericæ ac sanguineæ cõplexionis calidique hepatis fuerit, atque etiam sanguis vel succus biliosus fortisque

habitudinis

habitudinis sit, in tempore præsertim calido, tunc aquæ decoctum, lignũq; simpliciter exhibitum, mirũ in modum proderit.

*Quod in ligni sancti decoctione cum vino miscenda sint alia simplicia.

CAP. IIII.

Edicæ artis peritis omnibus patet, singulis mẽbris suũ esse appropriatũ ac determinatũ pharmacũ: cũque ab eiusmodi morbi prauitate quãplura membra lędantur ac vitium contrahant, credibile quidem erit solam ac impermixtam ligni sancti decoctionem tot membrorum læsiones adimere non posse. Quare vt ligni sancti virtus ad huiusmodi mẽbra dirigatur, medicinæ mẽbra infecta respicientes cõmiscendę sunt, vt ligni sancti virtus ipsarũ medicinarũ suffragio, validius salubriusque suas imprimat vires, dirigendo scilicet, mundificando, resoluendo, cõfortando & desiccando vt decet morbum.

*Quid vinum eligendum sit.

CAP. V.

Cum

CVm diuersæ operationis sit vinũ, diuersarũque qualitatũ: infrigidata enĩ corpora senũ & iuuenũ calefacit, calefactaque infrigidat, exiccata humectat, & humectata exiccat: eiusmodi eligẽdũ erit, quale mox dicã. Anni vnius vinũ, frigidũ est & humidum. Vetus vero, quod a quarto in septimum transcendit annum, calidum & siccum in tertio reponitur gradu. Inter hæc autem medium calidum est & siccum temperate: & huiusmodi quidem vinum cholerã nigrã sua calefactione & humectatione temperat, & præsertim si secundum non excedat annum. Resistit etiam melancholicis a tota specie, calefactisque non obest. Vinũ, inquit Auicenna, album & subtile calefactis confert: capitis enim dolorem nõ efficit. Id præterea vinum cholera abundantibus rubea, melius est, eo quod cholerain rubeam vrinam prouocando expellit: & humidis, eo quod humiditates maturat, Huiusmodi etiam vinum non modo naturalem calorem confortando iuuat, verum etiam turbidi sanguinis claritatem reducit. Quamobrem album & subtile eligatur

gatur, ætate quidem medium, colore vero purum ac lucidum, odore vero ſuaue, in guſtu non aquoſum omnino, nec aliquam vehementem oſtendens qualitatem ſtypticam vel amaram vel dulcem. Quod ſi morbus frigidus eſt & antiquus, corpus que frigidum ac oppilationibus male affectum, & maiori penetratione ac inciſione indigens, tunc vetus vinum eligatur.

4 De vini præparatione, & regulis in ea obſeruandis. Cap. vi.

EAdem quoque ratione vini præparatio canonice conficienda eſt, vt de decoctionis exhibitione diximus: eamque in omnibus ſeriem obſeruabis, vnum enĩ pharmacũ omnibus nequaquã conuenire poteſt. Qua de re cũ vini decoctionem præbere inſtitues, decoctionis ligni ſancti aquam, illiusque morbi curationem & capitulum a capite ad pedes inuenies, ac illius aquę & ligni graduationem quam ibi deſcripſimus exequere.

in fine coƈturæ opportunas medicinas arteq; decoƈtas, ac pro illius morbi & mẽbri lesi exigentia adhibebis, vt exẽplariter illas diuisim connumerabo in secunda considerarione. Hoc autem peraƈto, in vase fiƈtili vitreato ligni abrasi libram pones, ibique vini albi clari libras decem inijcies, quibus mixtis decoƈtionem prædiƈtam pro morbi & indiuidualis complexionis exigentia, partibus æqualib. cum vini quantitate calidam vt ab igne defers adijcies, faƈtaque mixtura nec aliter ferueant, sed per diem naturalem infusio fiat, & colaturam vsui reserua in curatione, pro syrupo scilicet mane & vesperi, & pro potu in prãdio & in cœna. remissa enim decoƈtionis caliditas, ipsorumque ligni & aquæ, iam temperata graduatio igneas vini, si quæ sunt, qualitates extinguet, ne humanis calidę cõplexionis corporibus obsit. & vt lucidior tyronibus doƈtrina fit, sequentes ponuntur considerationes.

Consideratio prima est, quod in vini assumptione, in qualibet decoƈtione corticis ligni sanƈti subtiliter cribellati, quatuor adhibeatur vnciæ, ac simul cum ligni

gni sancti dosi adnotata ferueat, vt capituli descriptio exposcit.

Secunda. Quod si hepatis vitium in causa morbi sit calidum, simplicia eius caliditatem adimentia eliges, endiuiam scilicet, cichoream, fumunterrę, santalos omnes, & id genus eligēdos, eaque in fine coctura semper appones: & si aliqua obesset oppilatio, aperitiua eodem modo adhibeantur.

Si autem cerebri læsio frigiditatisque mala affectio adsit, stæchas arabica, vel nō arabica, betonica, & huiusmodi calida frigidaq; pro morbi exigentia apponantur.

Quod si iuncturę dolore, vel aliqua habetētur duritie, vna arthritica, radix acori, stæcados ac perforata adhibeantur.

Si vero præcordia male affecta sint, buglossa, borago, ipsarumque radices, enula campana, scabiosa, & id genus in fine cocturæ sunt admiscendæ decoquendæque, deinde ipsa decoctio in vino prædicto iniiciatur.

Tertia. In qualibet vini præparatione, in Morbo quolibet Gallico, præsertim curando ob sui antiquam contagionem

cardui benedicti manipulus, cum reliquis ſimplicibus membra confortantibus infecta, addatur.

Quarta. In vnaquaq; ipſius vini admi niſtratione ſupradictę decoctionis eadem ſit doſis cum vini quantitate.

Quinta. Quod in ipſius vini exhibitiõe morbi nõ vniformiter in eodẽ tẽporis ſpatio curantur: quidam enim quindecim aut vinginti dierum ſpacium exigunt, nonnulli quadraginta incluſiue, multi etiã ſpatium hoc tranſcendunt. Huiuſmodi autem diuerſitas contingit iuxta morborum qualitates: multum enim intereſt, vtrum morbus calidus vel frigidus ſit, antiquus vel recens. Parique modo conſideranda ſunt ea corpora quę mediocriter ſe habent.

Sexta. Quod in hac vini aſſumptione tempus purum ac temperatum eſt eligendum. Ver quidem optimum erit: huicque proximus eſt autumnus. Aeſtas enim nimis calefacit. Hyems nullam admittit penetrationem. minor itaque operatio & in æſtate & hyeme expectatur.

Septima. Quod diæta ſemper vtatur reſumptiua, cum vini caliditas innatum ex

citet calorem, eiusque digeſtio celerior ac penetratio velocior efficiatur, humiditatibusque reſiſtat, nec aliter cibum appetes: iſto nanque curationis modo carne veſceris mane & veſperi.

Octaua. Quod ſi æri æger exponatur, incommodum aliquod non ſubſequitur, vt in decocti aſſumptione contingit, cum vini præſentia vnicuique putrefactioni extrinſecæ reſiſtere videatur, cuius pręſidio ſudandi moleſtiam perpeti non cogeris, ad peragendaque negotia tutius libentiusque te commites.

Nona. Si hora cibi & potus æger huiuſmodi vinum abhorreat, ob medicinarum diuerſarum commixtionem, ſic confectã decoctionem, alias ſyrupum, per lambycchum æreum diſtilla, diſtillatioque cũ vino albo partibus æqualibus commiſceatur; vſuique hora cibi & potus reſeruetur. Si vero pauper ac egens fuerit æger, aquam ſecundam pro capituli deſcriptione abſque alijs medicinis adminiſtres, eamque vino partibus æqualibus commiſcebis. Et hoc quidem vinum æger ab aliis penitus, liquoribus ſe abſtinẽ-

do, hora cibi, & potus bibat.

Decima suppositio est. Si vero cholericus vel sanguineus fuerit æger, & ob eius ventriculi imbecilitatem huiusmodi vinū exibendū est, in vna tantum parte vini quinq; decoctionis ligni sancti partes cōmisceantur, idemque fiat in morbo gallico recenti.

Vndecima. Quod in principio exhibitionis vini mēbra dolore tuberculis nodositatibusque affecta, præcipue vini prædicti decoctiōe, epithymāda sunt assidue: sin autem epithymatio non conferat, in statu curæ dolores lenire, membraq; male affecta nostræ descriptionis vnguento inungere poteris, in capitulo de artuum doloribus enarrato. Vlcera quoque vnguento mercuriali curare tutissime poteris, vt de prauis vlceribus dictum fuit.

Duodecima. Quod in vini assumptione humor qualibet hebdomada vt expedit morbo & ægrotanti minorandus est, bisque die syrupum capiat, mane scilicet semilibrā, calidū, tātūdēq; vesperi quatuor horas ante cibum, eademque hora in lecto quiescat, sudoremque obseruet, vt supra de

decoctione

decoctione dictum fuit.

Decimatertia. Quod si in vini exhibitione aluum ducere volueris, in decoctione cum aliis medicinis damascena pruna decem numero iniiciatur vna cum folliculorum senæ ac polypodii quercini, singulorum semiuncia: quæ omnia morbi præsert m gallici curationi penitus non aduersantur. Colocynthidem autem, agaricum ac dacrydium & id genus non commisceas, vt ignari ab omnique veritate deuii cum magno ægrotantium periculo faciunt.

XIIII. suppositio est. Quo si in declinatione curæ Socratis præsertim sanguineę complexionis, hepar ob vini exhibitionem nimis calefactum esset, ipsius hepatis venę vel hemorrhoidum incisio fiat,

Decimaquinta. Quod si aliquando morbus vnica decoctionis viniquе exhibitione curationem non suscipit, huius quidem causa est, quoniam nonnullæ sunt medicinę calidę, quarum caliditas ab alicuius ægritudinis frigiditate minoratur, quare penitus in eam non agit: & quandoque cum in aliqua infrigidatione administratur, leuiorem illa inducit cale-

 factio-

factionem. Et quoniā in debiliori iam expertum eſt prius, proceſſioque ſecundum gradus paulatim facta fuit, medicinę virtus cognita eſt: quare frequens vini atque decoctionis reiteratio fiat, donec praua morbi qualitas adimatur, ac a medicina morbus ſuperetur. Nec dubites ſi huiuſmodi medicina interdum refrigerare, nunc vero calefacere oporteat, cum iſta inter ſe ad inuicem contrarientur: medicina enim, inquit Auincenna, in duobus contrariis experta, alteri eorum per ſe, alteri vero per accidens confert, vel alicuius eorum complexioni contraria non exiſtit.

Et ne aliquid contingat erroris, exemplum habes practicum. Si enim Socrates capitis artuumque dolore affectus fuerit, & vlceribus inſuper maleficis atque oſſis corruptione, nodoſiſque tuberculis crucietur, ſiue dolore iſchiadico vel podagrico, eradicata cauſa antecedente vt conuenit morbo, prauaque vlcerum diſpoſitione ſemota atque oſſis corruptione, hac ſerie ad ipſius vini decoctionem accedendum eſt: In vaſe ſcilicet fictilis ligni abraſi libram vnam cum dimidia, ac eiuſdem corticis

ſubtiliter

ſubtiliter cribellati quatuor vncias, ac aquę libras duodecim apponito. Lentoque igne ferueant ad quatuor librarum conſumptionem. Exinde vero betonicam, yuam arthriticá, carduum benedictum, ſtæchados, hypericon, ſingulorum manipulum, radicis acori vnciam ſemis adhibebis, ferueantque ad vnius libræ aquæ conſumptionem. Deinde in fictili vaſe ac nouo iniiciantur, in quo ligni abraſi libra, vinique albi optimi libras 7. factaque mixtura vaſe obturato per diem infundantur. Et facta colatura per lineum pannum ſtrictum, patienti mane ac ſero phlegmatico vel melancholico ſemilibra pro ſyrupo tribuatur, & hora cibi & potus. In cholerico vero & ſanguineo ligni decoctio adhibeatur, vt in capitulo de artuū dolore morbi gallici inueterati dictum eſt.

*FINIS.

*RERMM IN HOC LI-
bello præcipue obser-
uandarum index.

A

ABſinthij vſus 149
Acori vſus 129
Aetates aliæ aliis patientiores inædiæ 37
Alguatui curatio 185
Aliabas quid ſenſerit de argenti viui natura 169
Aloes in vlceribus medendis vſus 147
Althææ radicum vſus 129
Amygdalarum vſus 35
Antimonii vſus in vlceribus pudendorum curandis 147
Apoplexia qualis morbus 91
Apoſtemata frigida quomodo curãda. 134
Arquati morbi cura 122
Argentum viuum auditui nocet 175
Argentum viuum igne non vincitur 172
Argentum viuum in medicina plus nocet plerumque quam prodeſt 174
Argentum viuum quomodo a ſuperfluitate purgatur 176. quo pacto in aceto corrigatur 180

argentum

Argentum viuum qua ratione sublimetur vt in morbis vsui sit ibidem
Argentũ viuũ sublimatum interficit 175
Argenti viui fumus paralysim operatur. 177. neruis obest. ibidem
Argenti viui medicina offensiones in corporibus relinquit 25
Argenti viui nocumenta 25 correctio 179
Argenti viui vis in medicina 198. vsus eius vltimus est, cum scilicet alijs nihil proficimus 178
Argenti viui temperies 166
Arnaldi diacatholicon 143
Arsenicum quam facultatem habeat 169
Asthmatis quatuor species 107
Auditus corruptus quo pacto per lignum sanctum curetur. 102
Auditus male in sene affectus quomodo curetur 103
Auditus obtusi causa 102
Auellanarum corticum & vstarum vsus in pilorum casu 160
Augustini Suessani syrupus 144

B

Betonicæ vsus in morbi Gallici medicina 172

Boraginis vſus. 48
Bugloſſæ vſus 156
C
CAmillus Muſettula quomodo curatus ſit ab immodicis vigiliis 71
Cancer ex hæmorrhoidibus ſæpe prouenit 103
Cancri cura in matrice prędominante cholera aduſta 126
Cancri in matrice mulieris curatio 126
Cephalæa qualis ſit morbus 60
Cephaleæ curatio, phlemate exiſtente cauſa. 62. in ſene cholerico vel ſanguineo, 65. in iuuene melancholico 64
Cephalcę curatio in ſene phlegmatico vel melancholico 69
Cephaleæ morbi cauſa 61
Cerebrum male affectum qui morbi ſequantur 73
Choleram rubeam eſſe immodicarum vigiliarum cauſam 70
Cholerici minus patientes inediæ 37
Cibus optimus quis 27
Cibus quantus eſſe debeat 56
Cichorea cum ligno ſancto quando decoquenda 48

Cichoreæ ſuccus 155
Cinaprum an ſit argentum viuum 171
Cinapri virtus 176
Coitu abſtineat qui curatur per lignũ ſanctum 39
Comitialis morbi cauſa 84
Comitialis morbi cura in infantibus 90
Comitialis morbus in muliere quomodo curatus ſit 85
Conceptionem prohibens morbus 124
Contractionis curatio 96
Cordialium florum vſus 156
Coriandri præparati vis in amaris mitigandis 52
Cucumeris aſinini vſus 129
Cupreſſi nucum vſus 150
D
DOlor quid ſit 181
Diæta in curatione ligni ſancti qualis conſtituenda 35
Diæta reſumptiua qualis eſſe debeat in curatione per lignum ſanctum 35
Diæta varia varijs diſpoſitionibus conuenit 36
Diætam variandam eſſe 36
Diachilon emplaſtrum 150

E

EBenus a ligno sancto quid differat. 11
Ebenus promptissime accenditur. 12
Ebeni natura, & vsus in medicina 10
Elephantiæ curatio 130
Emprosthotonus 96
Endiuia quando decoquenda cum ligno sancto 48
Epilepsia quare frequenter infantes corripiat 90
Epilepsiæ causa 84
Epilepsiæ curatio in iuuene sanguineo vel cholerico 86. in iuuene phlegmatico mel melancholico 87
Epilepsiæ remedia in pueris 88

F

FAmes periculosa post nimiam satietatem 62
Fastidii causæ 115
Fastidii curatio in iuuene cholerico vel sanguineo 16. in phlegmatico vel melancholico 116
Fissurę manuũ & pedũ vnde oriantur. 160
Fœni græci vsus 150
Frigus humores densat 31
Fumiterræ in medicina vsus 15

G

GAllicus morbus quid ſit 138
Gallici morbi cauſa 138
Gallici morbi curatio repeti debet 57
Gallici morbi præſens medicina 3
Gallicus morbus vnde ad nos peruenerit. 3
Gallicus morbus inueteratus quomodo curandus 55. & 182
Gallicus morbus recens vbi ſumat initium folio 141
Gallicus morbus recens quomodo curetur folio 54
Gallici morbi puſtullæ variæ pro humoris varietate 151
Gallici morbi inueterati vlcera maligna qua ratione curentur 185
Gallici morbi tumores quo pacto curentur, quæque eorum ſunt cauſæ 184
Gallinarum carnis vſus 35
Gingiuarum imbecilitatis cauſa 105

H

HAemorrhoides ſæpe polypum gignunt 103
Hecticæ curatio, apoſtemate copiam in cauſa exiſtente 112
Hectica ligno ſancto curatur 29

Hermes Alchimista 167
Hernia inteſtinalis 128
Herniæ genera 128
Heſtedeen eſſe lignum ſanctum 10
Hepatis apoſtema quo pacto curetur 118
Hepatis calefacti remedia 164
Hordei vſus 156
Hydropicus iuuenis phlegmaticus vel melancholicus quomodo curandus 121
Hydropici ab aqua prohibendi vt etiã nec videant 122
Hydropiſis curatio 120

I

ICtericus morb⁹ quomodo curetur. 122
Iecoris affectio nes 73
Iecoris morbi 117
Indicus morbus 139
Indicum lignum vnde adferatur 3
Ichiadicæ remedia 130
Iuncturarum morbi curatio 130

K

KAron apud Auic. eſſe lignum ſanctum 10

L

LAchrimarum fluxus cura in iuuene cholerico vel ſanguineo, 100. in phlegmatico

phlegmatico vel melancholico 101.
Ophthalmiæ curatio .01
Lachrymarum fluxus nimius vnde proueniat 100.quomodus curandus 100
Lachrymarum fluxus præter naturam quo modo curetur in senibus 101
Lepræ curatio 130
Lignum sanctum multi nutrementi est folio 17.& 28
Lignum sanctum calidum & siccum est. folio 20
Lignum saactum medicinam esse antidotariam 11
Lignum sanctum vbi pręstantius nascatur folio 14
Lignum sanctum quandiu decoquendum folio 49
Lignum sanctum quare diuersas sortiatur operationes 58
Lignum sanctum qua ætate esse debeat.15
Lignum sanctum temperatissimum est. 18
Lignum sanctum quos curet morbos 29
Ligni sancti amaritudo quo pacto auferatur 52
Ligni sancti natura 17
Ligni sancti decoctio quomodo præparanda

da 45
Ligni ſancti decoctio longa ſit 44
Ligni ſancti decoctionis varij gradus 49
Ligni ſancti decoctiones quot ſint 45 & 46 & 47
Ligni ſancti effectus 37
Ligni ſancti electio 15
Ligni ſancti materia dura 16
Ligni ſancti medicina quomodo adminiſtretur in morbo gallico 54
Ligni ſancti medicina qua forma conficiatur 42
Ligni ſancti medicinę adminiſtrandę tempus 32
Ligni ſancti natura & effectus 10
Ligni ſancti proprietates 23
Ligni ſancti quæ partes optimę ſint 16
Ligni ſancti ſyrupus quando ſumēdus. 50
Ligni ſancti varius & multiplex vſus in medicinis 4.&23
Ligno ſancto curandus quem locum eligere debeat 31. quomodo curandus ſit iuuenis cholericus vel ſanguineus in morbo gallico inueterato 181
Linguæ ſpaſmus quomodo curandus 150
Lini ſeminis vſus 150

Lithargirii vsus in vlcerib⁹ medendis. 147
Lupuli vsu 155

M

MAluarum vsus 149
Manus aqua frigida nō lauādæ. 41
Matrix mulieris, ceu sentina, omnes humores recipit 123
Matricis cancer quomodo curetur 126
Matricis fluxus propter hepatis frigiditatem quomodo curetur 124
Matricis morbus propter iecoris caliditatem 124
Medicina quæ sit optima 27
Medicina eadem quo pacto possit morbos diuersos curare 29
Medicina quæ secundi gradus sit 20
Medicina quomodo accommodanda diuersis dispositionibus 9
Medicina temperata quæ sit 19
Medicinā eadē diuersa nō posse operari. 6
Medicinam vnā non omnibus naturis conuenire 8
Melancholia cancrum in matrice mulierū gignit 126
Melancholiæ memoriā & intellectum corrumpenti quomodo medeatur 77

Melancholiæ quo remediorũ genere cur-
tur in sene cholerico vel sanguineo 8
in iuuene cholerico vel sanguineo 8
Melancholię remedia in iuuene phlegma-
tico vel melancholico. 8
Melancholiæ morbus multiplex. 8
Melancholiam inueteratam vix aliis medi-
cinis curari quam ligno sancto 8
Memoria & intellectus in iuuene phlegm-
tico vel melancholico, quo pacto resti-
tuatur 75.&77
Memoriæ amissæ causa 7
Memoriæ & intellectus cura in sene cho-
lerico vel sanguineo.79. in iuuene cho-
lerico vel sanguineo, phlegmate existen-
te in causa. 7
Memoriæ laborantis cura in sene phleg-
matico vel melancholico 7
Mercurii vnctionis vsus 5
Morbi difficiles curatu 13
Mytillorum succi vsus 15
N
NArium morbi 10
Narium morbi quomodo curentur i
singulis ætatibus 10
Nauseæ stomachi quõ subueniẽdũ 52
Oleum

O

Oleum myrtinum ad caſum pilorum vtile 159
Opiſthotonus 96
Oris vlcera difficilis curationis 153
Oſſis corruptio quomodo ſananda 156
Ouis albuminis vſus. 153

P

Panis qualis eſſe debeat in vſu ligni ſancti 34
Pane biſcocto quare vtendum iis qui per lignum ſanctum curantur 33
paueris nigri vſus 159
Paralyſis qualis ſit morbus 91
Paralyſis curatio in iuuene cholerico vel ſanguineo' 93. in ſenibus 95. in iuuene phlegmatico vel melancholico 95
Perforatæ herbæ vſus in medicina morbi gallici 182
Phaſianorum vſus 35
Phlebotomia vtilis aliquando in pilorum caſu 160
Phlegma cauſam eſſe aliquando amiſſi intellectus 74
Phlegmatici facilius ferunt inediam 73
Phthiſis morbus letalis 110

Phthisis difficilis curatio 110
Phthisis ligno sancto curari potest 111
Pillulæ aggregatiuæ 155
Pilulæ vniuersales fumiterræ 155
Pilorum casus quibus curetur 158
Plumbi vsti vsus 147
Podagræ curatio 130
Podagra ligno sancto curatur 29
Polypus morbus nasi 103
Polypi causa; 103
Potus optimus quis 27
Purgationis tempore quomodo cibandus sit æger 37
Purgationum modus illorum qui curantur ligno sancto 37
Pustularum multitudo in morbo gallico pro humoris & meatuum qualitate 140

R

Ramex herniæ species 128
Ramula morbus linguæ quomodo curandus 105
Regij morbi curatio 122
Renû morbi quomodo curētur 122
Renum vlcera per lignum sanctum curantur 122

Rheu-

Rheupontici vsus in gallico morbo curando 144
Rhodomellis saccharini vtilitas 156
Rosarum rubearum vsus 145
Rosarum incompletarum vsus 157

S

SAcchari rosacei vsus 52
Saluięvsꝰ ĩ medicĩa morbi gallici 182
Sanguinei toleratiores inediæ quam cholerici 37
Sanguinis draconis vsus 147
Scrophulæ puerorum qua causa oriantur, & quibus remediis curentur 134
Serpentis pinguedo ad quæ vtilis 159
Sicci natura 33
Simplicium consideratio 10
Sol quo pacto regiones inferiores calefaciat 14
Spasmi cura 96
Spiritus fœcidi curatio 116
Somnum quę prouocent 40
Sterilitatis causæ 125
Sterilitatis remedia 125
Stomachi apostematis causa 117
Styracis vsus in morbo gallico 165
Sudor quibus prouocetur 42

Sudoris copiosioris causa 42
Sudor potione ligni sancti elicitur 41
Sulphur in argento viuo. 172

T

TAbes morbus periculosus 110
Talpæ pĩguedo ad quæ vtilis sit 159
Tamaricis fructus vsus 153
Tartari combusti vtilitas 154
Tetanus 96

V

VAricib⁹ quę remedia adhibẽda 130
Venerem quæ prohibean 1 39
Vertiginis plures causæ 82
Vertiginis cura in sene phlegmatico vel melancholico 83
Vesicæ morborum curatio 122
Vigilia immodica in iuuene phlegmatico vel melãcholico quomodo emẽdetur 71. in sene cholerico vel sanguineo 72. in sene phlegmatico vel melancholico 72
vigiliæ immodicæ causa 70
Vini multiplices effectus 192
Vini decoctio pro morbi & membri lęsi exigentia varie temperatur 194
Vinũ medicamentorũ vehiculum 187
Vinum canonice conficiendum 193

Vinum

Vinum quod eligendum 192
Vinum neque a medicina, neque a cibo absit 188
Vinum variis modis in medicina exhiberi 189
Vinum in quibus morbis dandum 190
Vinum vetus in quibus morbis eligendum 193
Violarum vsus 149
Vlcerum in tibiis remedia 48
Vlcera matricis quomodo curentur 127
Vlcera oris quare sint difficilis curationis 155
Vlcera virgæ quo pacto curanda 145
Vlceribus oris gargarismus vtilis 157
Vniuersalia ad particularia viam ostendunt 26
Vuæ passæ vsus 35. & 156
Vuluæ morborum causa 123

Y

YDragyros vnde dicatur 168
Yuæ athriticæ vsus in curatione morbi gallici 1c2

Z

ZInzifur 171
Zirbale Arabice gen⁹ herniæ est 128

INDICIS FINIS.

Sustulerat quondam Veneris solatia quædam
Inuisa, immanis, perniciosa lues.
Quam vocat Hispanus Gallam, quam Gallus Iberã,
Imperium toto quę tamen orbe tenet.
Sensit Arabs, sensitque Geta extremusque Britannus,
Hanc scabiem, sensit qui tua furta Venus,
Non puero parcens ve seni, te fœmina læsit.
Fœmina, quam minimum ledere, grande nephas.
Et iuuenile decus nullo prohibente peribat,
Cumque suo nato est pene relicta Venus.
Ante oculos cernebat amans sua gaudia, quę vix
Audebat timida sollicitare manu.
Sic sua lugebant miseri solatia amantes
Donec quæ morbum, pharmaca terra dedit.
En tibi iam pręsens medicina, Neapolis olim
Quę peperit morbum, nunc tibi promit opem.
Hoc sancto ligno certa, pignamque capesse,
Erectamque hastam miles in arma tene.

HIERONYMI FRA-
CASTORII SYPHILIS, SIVE MORBVS GALLICVS.

HIERONYMI FRACASTORII SYPHLLIS, SIVE MORBVS GALLICVS.

Ad Petrum Bembum.

Vi casus rerum varii, quæ semina morbum
Insuetum, nec longa vlli per secula visum
Attulerint: nostra qui tempestate per omnem
Europam, partimque Asiæ, Lybięque per vrbes
Sæuiit: in Latium vero per tristia bella
Gallorum irrupit, nomenque a gente recepit:
Necnon & quæ cura, & opis quid comperit vsus,
Magnaque: in angustis hominum solertia rebus,
Et monstrata deum auxilia, & data munera cœli,
Hinc canere, & longe secretas quærere causas
Aera per liquidum, & vasti per sydera olympi
Incipiam, dulci quando nouitatis amore
Correptum, placidi naturæ suauibus horti
Floribus inuitant, & amantes mira Camœnæ.
Bembe decus clarum Ausoniæ, si forte vacare
Consultis Leo te a magnis paulisper, & alta
Rerum mole sinit, totum qua sustinet orbem:
Et iuuat ad dulces paulum secedere Musas:
Ne nostros contemne orsus, modicumque laborem,

Quicquid id est, Deus hęc quōdā dignat' Apollo est:
Et paruis quoque rebus inest sua sępe voluptas.
Scilicet hac tenui rerum sub ymagine multum
Naturę, fatique subest, & grandis origo.
Tu mihi, quæ rerum causas, quę sydera noctis
Et cœli effectus varios, atque aeris oras,
Vranie, (sic dum puro spatiaris olympo,
Metirisque vagi lucentes ętheris ignes,
Concentu tibi diuino cita sydera plaudant)
Ipsa ades, & mecum placidas Dea lude per vmbras,
Dum tenues aurę, dum myrtea sylua canenti
Aspirat, resonatque cauis Benacus ab antris.
Dic Dea, quę causę nobis post secula tanta
Insolitam peperere luem? num tempore ab illo
Vecta mari occiduo, nostrum peruenit in orbem,
Ex quo lecta manus soluens de littore Ibero
Ausa fretum tentare, vagique incognita ponti est
Aequora, & orbe alio positas perquirere terras?
Illic nanque ferunt ęterna labe per omnes
Id morbi regnare vrbes, passimque vagari
Perpetuo cœli vitio, atque ignoscere paucis.
Commerci ne igitur causa accessisse putandum est
Delatam contagem ad nos: quę parua sub ipsis
Principiis, mox & vires & pabula sensim
Suscipiens, sese in terras diffuderit omnes?
Vt sępe in stipulas cecidit quum forte fauilla

De

De face, neglectam pastor quam liquit in aruo.
Illa quidem tenuit primum, similisque moranti
Incedit. mox vt paulatim increuit eundo,
Tollitur, & victrix messem populatur & ęgros,
Vicinumque nemus flammasque sub ęthera iactat,
Dat sonitum longe, crepitant Iouis auia sylua
Et cœlum late circum, campique relucent.
At vero si rite fidem obseruata merentur,
Non ita censendum: nec certe credere par est
Esse peregrinam nobis, transque ęquora vectam
Contagem: quoniam in primis ostendere multos
Possumus, attactu qui nullius hanc tamen ipsam
Sponte sua sensere luem, primique tulere.
Prę erea & tantum terrarum tempore paruo
Contages non vna simul potuisset obire.
Aspice per Latii populos, quique herbida Sagrę
Pascua, & Ausonios saltus, & Iapygis orę
Arua colunt: specta Tyberis qua labitur, & quà
Eridanus centum fluuiis comitatus in ęquor,
Centum vrbes rigat, & placidis interfluit vndis.
Vno nunc vides vt tempore pestis in omnes
Sęuit? vt sortem pariter transegimus vnam?
Quinetiam externos eadem per tempora primum
Excepisse ferunt. nec eam cognouit Ibera
Gens prius, ignotumque scindere puppibus æquor
Ausa fuit, quam quos disterminat alta Pyrene,

atque

Atque freta, atq; Alpes cingunt, Rhenusque bicornis:
Quam reliqui, quos læta tenet gelida ora sub arcto.
Tempore non alio Pœni sensistis, & omnes
Qui lætam Aegyptum meritis, fœcundaque Nilo
Arua, & palmiferę syluas tondetis Idumes
Quę quum sic habeant sese, ne tupe altius isti
Principium labi, rerumque latentior ordo
(Ni fallor) grauiorque subest, & maior origo.
Principio quæque in terris, quęque ęthere in alto
Atque mari in magno, Natura educit in auras,
Cuncta quidem nec sorte vna, nec legibus eiisdem
Proueniunt: sed enim quorum primordia cstnoant
E paucis, crebro ac passim pars magna creantur.
Rarius ast alia apparent, & non nisi certis
Temporibus ve, locis ve, quibus violentior ortus,
Et longe sita principia: ac nonnulla, priusquam
Erumpant tenebris & opaco carcere noctis,
Mille trahunt annos, spaciosaque secula poscunt.
Tanta vi coeunt genitalia semina in vnum.
Ergo & morborum quoniam non omnibus vna
Nascendi est ratio, facilis pars maxima visu est,
Et faciles ortus habet, & primordia præsto.
Rarius emergunt alii, & post tempore longo
Difficiles caussas, & inextricabile fatum,
Et sero potuere altas superare tenebras.
Sic Elephas fit er Ausoniis incognitus oris,

Sic Lichen latuere diu, quibus incola Nili
Gens tantum, regioque omnis vicina laborat.
De genere hoc est dira lues, quæ nuper in auras
Exiit, & tandem sese caligine ab atra
Exemit, durosque ortus, & vincula rupit.
Quam tamen (æternum quoniam dilabitur æuum)
Non semel in terris visam, sed sæpe fuisse,
Ducendum est, quanquam nobis nec nomine nota
Hactenus illa fuit: quoniam longęua vetustas
Cuncta situ inuoluens, & res, & nomina delet:
Nec monumenta patrum seri videre nepotes.
Oceano tamen in magno sub sole cadente,
Qua misera inuentum nuper gens acolit orbem,
Passim oritur, nullisque locis non cognita vulgo est.
Vsqueadeo rerum causæ, atque exordia prima,
Et cœlo variare, & longo tempore possunt.
Quodque illic fert sponte aer, & idonea tellus,
Huc tandem annorum nobis longa attulit ætas.
Cuius forte suo si cunctas ordine causas
Nosse cupis, magni primum circunspice mundi
Quantum hoc infecit vinum, quot adiuerit vrbes.
Quumque animaduertas, tam vaste semina labis
Esse nec in terræ gremio, nec in æquore posse,
Haud dubie tecum statuas, reputesque necesse est,
Principium, sedemque mali consistere in ipso
Aere, qui terras circum diffunditur omnes,

Qui nobis sese insinuat per corpora vbique,
Suetus & has generi viuentum immittere pestes.
Aer quippe pater rerum est, & originis autor,
Idem sępe graues morbos mortalibus affert,
Multimode natus tabescere corpore molli,
Et facile affectus capere, atque inferre receptos.
Nunc vero quonam ille modo contagia traxit,
Accipe: quid mutare queant labentia secla.
In primis tum sol rutilus, tum sydera cuncta
Tellurem, liquidasque auras, atque æquora ponti
Immutant, agitamque: vtque ipso sydera cœlo
Mutauere vicem & sedes liquere priores,
Sic elementa modis varijs se grandia vertunt.
Aspice vt hybernus rapidos vbi flexit in Austrum
Phœbus equos, nostrumque videt depressior orbem,
Bruma riget, duratque gelu, spargitque pruina
Tellurem, & gelida glacie vaga flumina sistit.
Idem vbi nos Cancro propior spectauit ab alto,
Vrit agros, arent nemora, & sitientia prata,
Siccaque puluereis æstas squallescit in aruis.
Nec dubium, quin & noctis nitor, aurea Luna,
Qui maria alta, omnis cui rerum obtemperat humor:
Quin & Saturni graue sydus, & æquior orbi
Stella Iouis, quin pulchra Venusque & Martius ignis,
Ac reliqua astra etiam mutent elementa, trahantque
Perpetuum, & late magnos dent vndique motus,

Præcipue sedem si quando plurima in vnam
Conuenere, suo vel multum deuia cursu,
Longe, alias tenuere vias. hæc scilicet annis
Pluribus, & rapidi post multa volumina cœli
Eueniunt, Diis fata modis voluentibus istis,
Vt vero euenisse datum est, numerumq; diesq;
Ex egere suos, præfixaq; tempora fatis.
Proh quanta aerios tractus, salsa æquora quanta,
Telluremque manent alibi quippe omnia late
Cogentur spatia in nubes. cœlum imbribus omne
Soluetur, summisque voluti montibus amnes
Præcipites secum syluas, secum, aspera saxa,
Secum armenta trahent: medius pater impete magno
Aut Padus, aut Gãges super & nemora alta, domosq;
Turbidus æquabit pelago freta lata sonante,
Aestates alibi magnæ condentur, & ipsæ
Flumina speluncis flebunt arentia Nymphæ,
Aut venti cuncta inuertent, aut obice clausi
Excutient tellurem imam, & cum turribus vrbes.
Forsitan & tempus veniet, poscentibus olim
Natura fatisque Deum, quum non modo tellus
Nunc culta, aut obducta mari, aut deserta iacebit,
Verumetiam sol ipse, nouum (quis credere possit)
Curret iter, sua nec per tempora diffluet annus.
Ast insueti æstus, insuetaque frigora mundo
Insurgent, & certa dies animalia terris

Monstra-

Monstrabit noua, nascentur pecudesque ferӕque
Sponte sua, primaque animas ab origine sument.
Forsitan & maiora audens producere tellus
Cœumque Enceladũq; feret, magnumq; Typhoea,
Ausuros patrio superos detrudere cœlo,
Conuulsumq; Ossam nemoroso imponere Olympo,
Quæ quum perspicias, nihil est cur tempore certo
Admirere, nouis magnum marcescere morbis
Aera, contagesque nouas viuentibus ægris
Sydere sub certo fieri, & per secula longa.
Bis centum fluxere anni, quum flammea Marte
Lumina Saturno tristi immiscente, per omnes
Aurorӕ populos, per quæ rigat æquora Ganges,
Insolita exarsit febris, quӕ pectore anhelo
Sanguineum sputum exagitans (miserabile visu)
Quarta luce frequens fato perdebat acerbo.
Illa eadem Assyriæ gentes, & Persidos, & quӕ
Euphratem, Tigrimque bibunt, post tempore paruo
Corripuit, ditesque Arabas, mollemque Canopum:
Inde Phrygas, inde & miserum trans æquora vecta
Infecit Latium, atque Europa sæuijt omni.
Ergo age iam mecum, semper sese æthera circum
Voluentem, superumque domos, ardentiaque astra
Contemplare, animumque agitans per cuncta, require
Quis status illorum fuerit, quӕ signa dedere
Sydera, quid nostris cœlum portenderit annis:

Hinc etenim tibi forte nouæ contagis origo
Omnis,& euentus tanti via prima patescet.
Aspice candentes magni qua Cancer olympi
Excubat ante fores,& brachia pandit aperta
Hinc diræ facies,hinc se diuersa malorum
Ostendent portenta: vna hac sub parte videbis
Magna coisse simul radiis ardentibus astra,
Et coniuratas sparsisse per aera flammas:
Flammas quas longe tumulo Sirenis ab alto
Prospiciens senior vates,quem dia per omnes
Cœlicolumque domos duxit,docuitque futura
Vraniæ miseras,inquit,defendite terras
O superi,insolitam video per inania ferri
Illuuiem,& magnos cœli tabescere tractus.
Bella etiam Europę miserę,bella impia,& agros
Ausoniæ passim currentes sanguine cerno.
Dixit,& illa etiam scriptis ventura notauit.
Mos superum est,vbi secla vagus sol certa peregit,
Ab Ioue decerni fata,& cuncta ordine pandi,
Quęcunque euentura manent terrasque,polumque:
Quod tempus quum iam nostris venientibus annis
Instaret,rerum summus sator,& superum rex
Iuppiter,acciri socios in rebus agendis
Saturnum,Martemque iubet,bipatentia Cancer
Limina portarum reserat,diisque atria pandit.
Conueniunt s quibus est fatorum cura gerenda.
Impinger

Impiger ante alios flammis ferroque corruſquans
Bellipotens Mauors, animis qui prælia & arma,
Vndictęque manent, & ouantes ſanguine cædes.
Poſt placidus curru inuectus rex Iuppiter aureo
Inſequitur (ni fata obſtent) pater omnibus æquus.
Poſtremus, longuaque via tardatus & annis.
Falciſer accedit ſenior, qui haud immemor iræ
In natum veteris, nato & parere recuſans,
Sæpe etiam ceſſit retro, & veſtigia torſit,
Multa minans, multumque animo indignatus iniquo.
Iuppiter at ſolio ex alto, quo ſe ſolet vno
Tollere, percenſet fata, & ventura reſoluit,
Multum infelicis miſerans incommoda terræ,
Bellaque, fortunaſque virum, caſuraque rerum
Imperia, & prædas, adapertaque limina morti,
In primis ignota noui contagia morbi:
Morbi, qui humanę nulla manſueſcat opis vi.
Aſſenſere dei reliqui, concuſſus Olympus
Intremuit, tactusque nouis defluxibus æther.
Paulatim ærii tractus, & innania lata
Accepere luem, vacuaſque inſuetus in auras
Macor iit, cœlumque tulit contagia in omne.
Siue quod ardenti tot concurrentibus aſtris
Cum ſole, e pelago multos terraque vapores
Traxerit ignea vis, qui miſti tenuibus auris
Correptique nouo vitio, contagia viſu

Perrara attulerint:aliud siue æthere ab alto
Demissum,late aerias corruperit oras.
Quáquã animi haud fallor,quid agat,quoue ordine
Dicere,& in cũctis certas perquirere causas (cœlum
Difficile esse:adeo interdum per tempora longa
Effectus trahit,interdum(quod fallere possit)
Miscentur fors,& varii per singula casus.
Nunc age non id te lateat,super omnia miram
Naturam,& longe variam contagibus esse.
Solis nam sæpe arboribus fit noxius aer,
Et tenerum germen, florumque infecit honorem:
Interdũ segetem,& sata læta,annique labores,
Corripuit,scabraque iussit rubigine culmos,
Et vitiata parens produxit semina tellus,
Interdum pœnas animalia sola dedere,
Aut multa,aut certa ex ipsis.memini ipse malignsm
Luxuriem vidisse anni,multoque madentem
Autumnum perflatum Austro, quo perditus omne
Caprigenum genus e cunctis animantibus vnum
Corruit.a stabulis lætas ad pabula pastor
Ducebat:tum forte alta securus in vmbra.
Dum caueret,tenuique gregem mulceret auena,
Ecce aliquam tussis subito irrequieta tenebat,
Nec longe mora mortis erat:nanque acta repente
Circum præcipiti lapsu,reuomensque supremam
Ore animam,socias inter moribunda cadebat.
Vere autem(dictu mirum)atque estate sequenti
In-

Infirmas pecudes, balantumque horrida vulgus
Pestis febre mala miserum pene abstulit omne.
Visque adeo varia affecti sunt semnia cœli,
Et variæ rerum species, numerusque vicissim
Inter mota subest, interque mouentia certus.
Nonne vides, quamuis oculi sint pectore anhelo
Expositi mollesque magis, non attamen ipsos
Carpere tabem oculos, sed sese immergere in imum
Pulmonem? & pomis quanquam sit mollior vua,
Non tamen iis vitiatur, at ipsa liuet ab vna.
Nempe alibi vires, alibi sua pabula desunt:
Ast alibi mora certa, nec ipsa foramina multum
Non faciunt, hinc densa nimis, nimis inde soluta.
Ergo contagum quoniam natura genusque
Tam varium est, & multa modis sunt semina miris,
Contemplator & hanc, cuius cœlestis origo est:
Quæ, sicut desueta, ita mira erupit in auras.
Illa quidem non muta maris, turbamque natantum,
Non volucres, non bruta altis errantia syluis,
Non armenta boum, pecudesue, arméta ue equorum
Infecit, sed mente ingens ex omnibus vnum
Humanum genus, & nostros est pasta sub artus.
Porro homine e toto, quod in ipso sanguine crassum
Et sordens lentore foret, fœdissima primum
Corripuit, sese pascens vligine pingui.
Tali se morbus ratione & sanguis habebant.

Nunc ego te affectus omnes,& ſigna docebo
Contagis miſeræ:atque vtinam concedere tantum
Muſa queat,tantumque velit defendere Apollo,
Tempora qui longa euoluit,cui carmina curæ,
Hæc multas monumenta dies vt noſtra ſuperſint,
Forte etenim noſtros olim legiſſe nepotes
Et ſigna & faciem peſtis nouiſſe,iuuabit.
Nanque iterum,quum fata dabunt,labentibus annis
Tempus erit quum nocte atra ſopita iacebit
Interitu data:mox iterum poſt ſecula longa
Illa eadem exurget,cœlumque aurasque reuiſet
Atq; iterum ventura illam mirabitur ætas.
In primis mirum illud erat,quod labe recepta,
Sæpe tamen quater ipſa ſuum compleuerat orbem
Luna prius ,quam ſigna ſatis manifeſta darentur.
Scilicet extemplo non ſeſe prodit aperte,
Vt ſemel eſt excepta intus,ſed tempore certo
Delitet,& ſenſim vires per pabula captat.
Interea tamen inſolito torpore grauati,
Sponteque languentes animis,& munera obibant
Aegrius,& toto ſegnes ſe corpore agebant.
Ille etiam ſuus ex oculis vigor,& ſuus ore
Deiectus color haud lęta de fronte cadebat.
Paulatim caries fœdis enata pudendis
Hinc atq; hinc inuicta locos,aut inguen edebat.
Tum manifeſta magis vitii ſe prodere ſigna.

Nam

Nam ſimulac puræ fugiens lux alma diei
Ceſſerat,& noctis triſtes induxerat vmbras,
Innatuſque calor noctu petere intima ſuetus.
Liquerat extremum corpus,nec membra fouebat
Obſita mole pigra humorum:tum vellier artus
Brachiaque,ſcapulæque,graui,ſuræque dolore.
Quippe vbi per cunctas ierant contagia venas
Humoreſque ipſos,& nutrimenta futura
Polluerant,Natura malum ſecernere ſucta
Infectam partem pellebat corpore ab omni
Exterius:verum craſſo quia corpore tarda
Hæc erat,& lentore tenax,multa inter eundum
Hærebat membris exanguibus,atque lacertis:
Inde graues dabat articulis extenta dolores:
Parte tamen leuiore,magiſque erumpere nata,
Summa cutis pulſa,& membrorum extrema petebat.
Protinus informes totum per corpus achores
Rumpebant,faciemque horrendam, & pectora fœde
Turpabant·ſpecies morbi noua,puſtula ſummæ
Glandis ad effigiem,& pituita marcida pingui:
Tempore quæ multo non poſt adaperta dehiſcens,
Mucoſa multum ſanie,taboque fluebat.
Quinetiam erodens alte,& ſe funditus abdens
Corpora paſcebat miſere:nam ſæpius ipſi
Carne ſua exutos artus,ſquallentiaque oſſa
Vidimus,& fœdo roſea ora dehiſcere hiatu,

Ora,

Ora,atque exiles reddentia guttura voces.
Tum sæpe aut cerasis,aut Phyllidis arbore tristi,
Vidisti pinguem ex vdis manare liquorem
Corticibus,mox in lentum durescere gummi.
Haud secus hac sub labe solet per corpora mucor
Diffluere:hinc demum in turpem concrescere callum.
Vnde aliquis ver ætatis,pulchramque iuuentam
Suspirans,& membra oculis deformia toruis
Prospiciens,fœdosque artus,turgentiaque ora,
Sæpe Deos,sæpe astra miser crudelia dixit.
Interea dulces somnos,noctisque soporem
Omnia per terras animalia fessa trahebant:
Illis nulla quies aderat,sopor omnis in auras
Fugerat:ijs oriens ingrata Aurora rubebat:
Iis inimica dies,inimicaque noctis imago.
Nulla Ceres illos,Bacchi non vlla iuuabant
Munera:non dulces epulæ,non copia rerum,
Non vrbis,non ruris opes,non vlla voluptas,
Quamuis sępe amnes nitidos,iucundaque tempe,
Et placidas summis quęsissent montibus auras.
Diis etiam sparsæque preces,incensaque templis
Thura,& diuitibus decorata altaria donis,
Dii nullas audire preces,donis ve moueri.
Ipse ego Cęnomanum memini qua pinguia diues
Pascua Sebina præterfluit Ollius vnda,
Vidisse insignem iuuenem,quo clarior alter

Non

Non fuit, Ausonia nec fortunatior omni:
Vix pubescentis florebat vere iuuentæ,
Diuitis, proauisque potens, & corpore pulchro:
Cui studia, aut pernicis equi compescere cursum,
Aut galeam induere, & pictis splendescere in armis
Aut iuuenile graui corpus durare palæstra,
Venatuque feras agere, & præuertere ceruos:
Illum omnes Ollique Deæ, Eridanique puellæ,
Optarunt, nemorumque Deæ, rurisque puellę,
Omnes optatos suspirauere hymenæos.
Forsan & vltores superos neglecta vocauit
Non nequicquam aliqua, & votis pia numina mouit
Nam nimium fidentem animis, nec tanta timentem
Inuasit miserum labes, qua sęuior vsquam
Nulla fuit, nulla vnquam aliis spectabitur annis.
Paulatim ver id nitidum, flos ille iuuentæ
Disperiit: vis illa animi: tum squallida tabes
Artus (horrendum) miseros obduxit, & alte
Grandia turgebant fœdis abcessibus ossa.
Vlcera (proh diuum pietatem) informia pulchros
Pascebant oculos, & diæ lucis, amorem,
Pascebantque acri corrosas vulnere nares.
Illum Alpes vicinæ, illum vaga flumina flerunt.
Illum omnes Ollique Deę Eridanique puellę,
Fleuerunt, nemorumque Deę, rurisque puellę,
Sebinusque alto gemitum lacus edidit amne.
Ergo hanc permiseras terras saturnus agebat

Pestem

Peſtem atrox: nec ſęua minus crudelis & ipſe
Miſcebat Mauors, coniunctaque fata ferebat.
Quippe lue ac naſcente, putem ſimul omnia diras
Eumenidas ceciniſſe fera & crudelia nobis.
Tertareos etiam barathro (dira omina) ab imo
Exciuiſſe lacus, Stygiaque ab ſede laborem,
Peſtemq3, horribilemque famē, bellūque, necemque.
Dii patrii, quorum Auſonia eſt ſub numine, tuque
Tu Latii Saturne pater, quid gens tua tantum
Eſt merita? an quicquam ſupereſt dirique grauiſque.
Quod ſit inexoſtum nobis? ecquod genus vſquam
Auerſum vſqueadeo cœlum tulit? ipſa labores
Parthenope dic prima tuos, dic funera regum
Et ſpolia, & prædas, captiuaque colla tuorum.
An ſtragem infandem memorē, ſparſumque cruorem
Gallorumque, Italumque pari diſcrimine, quum iam
Sāguineum, & defuncta virum, defunctaque equorum
Corpora voluentem, criſtaſque atque arma trahētem
Eridanus pater acciperet rapido agmine Tarrum?
Te quoque ſpumantem, & noſtrorum cęde tumētem
Abdua, non multo poſt tempore, te pater idem
Eridanus gremio infelix ſuſcepit & altum
Indoluit tecum, & fluuio ſolatus amico eſt.
Auſonia infelix, en quo diſcordia priſcam
Virtutem, & mundi imperium perduxit auitum.
Angulus en ne tui eſt aliquis, qui barbara non ſit

Seruitia,& prędas,& tristia funera passus?
Dicite vos,nullos soliti sentire tumultus,
Vitiferi colles,qua flumine pulcher amœno
Erethenus fluit,& plenis lapsurus in ęquor
Cornibus,Euganeis properat se iungere lymphis.
O patria,o longum fœlix,longumque quieta]
Ante alias,patria o diuum sanctissima tellus,
Diues opum,fœcunda viris,lætissima campis
Vberibus,rapidoque Athesi,& Benacide lympha,
Aerumnas memorare tuas,summamque malorum
Quis queat?& dictis nostros ęquare dolores,
Et turpes ignominias,& barbara iussa?
Abde caput Benace,tuo & te conde sub anne,
Victrices neciam Deus interlabere Lauros.
En etiam,ceu nos agerent crudelia nulla,
Nec lachrymę,planctusve forent,en dura tot inter,
Spes Latii,spes & studiorum,& Palladis illa
Occidit:ereptum Musarum e dulcibus vlnis
Te miserum ante diem crudeli funere Marce
Antoni,ætatis primo sub flore cadentem
Vidimus extrema positum Benacide ripa,
Quam media inter saxa tonans Sarca abluit vnda.
Te ripę fleuere Athesis,te voce vocare,
Auditę per noctem vmbrę,manesque Catulli,
Et patrios mulcere noua dulcedine lucos.
Tempestate illa Ausoniam rex Gallus opimam

Verte-

Vertebat bello,& Ligurem ditione premebat.
Parte alia Cæsar ferro superabat & igni
Euganeos,placidumq; Silim,Carnumq; rebellem:
Et totum luctus Latium,mœrorque tenebat.

LIBER. II.

NVnc age quæ vitæ ratio,quæ cura adhibenda
Pernitiem aduersus tantam quid tempore quoq;
Conueniat(nostri quæ pars est altera cœpti)
Expediam,& miranda hominum comperta docebo.
Quippe noua quum re attoniti,multa irrita primum
Tentassent,tamen angustis solertia maior
In rebus,crescensque vsu experientia longo
Euicere:datumque homini protendere longe
Auxilia,& certis pestem compescere vinclis,
Victorem & sese claras attollere in auras.
Credo equidem & quædam nobis diuinitus esse
Inuenta,ignaros fatis ducentibus ipsis.
Nam quanquam fera tempestas,& iniqua fuerunt
Sydera,non tamen omnino præsentia diuum
Abfuit a nobis,placidi & clementia cœli.
Si morbum insolitum,si dura & tristia bella
Vidimus,& sparsos dominorum cęde penates,
Oppidaque,incensasque vrbes,subuersaque regna,
Et templa,& raptis temerata altaria sacris:
Flumina deiectas si perrumpentia ripas

Euertere sata, & mediis nemora eruta in vndis,
Et pecora, & domini, correptaque rura natarunt,
Obseditque inimica ipsas penuria terras.
Hęc eadem tamen hęc ætas (quod fata negarunt
Antiquis) totum potuit sulcare carinis
Id pelagi, immensum quod circuit Amphitrite.
Nec visum satis, extremo ex Atlante repostos
Hesperidum penetrare sinus, Prassumque sub Arcto
Inspectare alia, pręruptaque littora Rhapti:
Atq; Arabo aduehere, & Carmano ex ęquore merces:
Auroręsed itum in populos Titanidis vsque est
Supra Indum, Gangemque supra, qua terminus olim
Catygare noti orbis erat: superata Cyambe,
Et ditès ebeno, & fœlices macere syluæ.
Denique & a nostro diuersum gentibus orbem,
Diuersum cœlo, & clarum maioribus astris
Remigio audaci attigimus ducentibus & diis.
Vidimus & vatem egregium, cui pulchra canenti
Parthenope, placidusque cauo Sebethus ab antro
Plauserunt, vmbręque sacri manesque Maronis,
Qui magnos stellarum orbes cantauit, & hortos
Aesperidum, cœlique omnes variabilis oras.
Te vero vt taceam, atque alios quos fama futura
Post mutos cineres, quos & venientia secla
Antiquis conferre volent: at Bembe tacendus
Inter dona deum nobis data non erit vnquam
Magna-

Magnanimus Leo, quo Latium, quo maxima Roma
Attollit caput alta, paterque ex aggere Tybris
Assurgit, Romæque fremens gratatur ouanti.
Cuius ab auspiciis iam nunc mala sydera mundo
Cessere, & læto regnat iam Iuppiter orbe,
Puraque pacatum diffundit lumina cœlum.
Vnus qui ærumnas post tot, longosque labores
Dulcia iam profugas reuocauit ad ocia Musas,
Et leges Latio antiquas, rectumque, piumque
Restituit, qui iusta animo iam concipit arma
Pro re Romana, pro religione deorum.
Vnde etiam Euphrates, etiam late ostia Nili,
Et tantum Euxini nomen tremit vnda refusi,
Atque Aegea suos confugit Doris in Isthmos.
Ergo alii dum tanta canent, dumque illius acta
Inclyta component: dum forte accingeris & tu
Condere, & æternis victurum intexere chartis:
Nos, quos fata vocant haud tanta ad munera, lusus
Inceptos, quantum tenuis fert Musa, sequamur.
Principio, quoniam affecti non sanguinis vna
Est ratio, tibi sit morbo spes maior in illo,
Sanguine qui insedit puro: verum quibus atra
Bile tument, spissoque resultant sanguine venæ,
Maior in iis labor est, penisque tenacius hæret.
Quare operęprecium est validis atque acribus vti
Omnibus hos contra, miseris nec parcere membris.
Quin-

Quinetiam meliora ſibi promittere cuncta
Ille poteſt, qui principiis nouiſſe ſub ipſis
Serpentem tacite valuit per viſcera labem.
Nanque vbi paſta diu, vires per pabula longa
Auxerit, & iam ſe vitium firmauerit intra,
Heu quanto tibi libertas ſperanda labore eſt.
Ergo omnem impendes operam te opponere paruis
Principiis, memorique animo hęc pręcepta reconde.
In primis ego non omni te aſſueſcere cœlo
Exhorter: fuge perpetuo quod flatur ab Auſtro,
Quod cœno, immundæque graue eſt ſudore paludis.
Protenti potius campi mihi liber & agri
Tractus, & apricis placeant in collibus auræ,
Et molles zephyri, pulſuſque Aquilonibus aer
Hic (iubeo) tibi nulla quies, nulla otia ſunto.
Rumpe moras, agita aſſiduis venatibus apros
Impiger, aſſiduis agita venatibus vrſos.
Nec tibi ſit labor aerii curſu ardua montis
Vincenti, rapidum in valles deflectere ceruum,
Et longa luſtrare altos indagine ſaltus.
Vidi ego ſæpe malum qui iam ſudoribus omne
Finiſſet, ſyluiſque luem liquiſſet in altis.
Sed nec turpe puta dextram ſummiterræ aratro,
Et longum trahere incuruo ſub vomere ſulcum:
Neue bidente ſolum, & duras proſcindere glebas,
Et valida aeriam quercum exturbare bipenni,

Atque imis altam eruere ab radicibus ornum.
Quinetiam, exercere domi quo te quoque possis,
Paruam mane pilam versa mihi, vespere versa,
Et saltu, & dura potes exudare palæstra.
Vince malum: nec te fallat, quod desidis oci
Assidue desiderium, lectique sequetur.
Tu lecto ne crede, graui ne crede sopori:
His alitur vitium, & placidæ sub imagine pacis
Decipit, e dulcique trahit fomenta quiete.
Necnon interea effugito quæ tristia mentem
Sollicitant procul esse iube curasque, metumque
Pallentem, vltricesque iras, omnemque Mineruæ
Addictum studiis animum: sed carmina, sed te
Delectent iuuenumque chori, mistęque puellæ.
Parce tamen Veneri, mollesque ante omnia vita
Concubitus, nihil est nocuum magis: odit & ipsa
Pulchra Venus, teneræ contagem odere puellæ.
Quod sequitur, victus rō tibi maxima habenda est:
Nec sit cura tibi, neue obseruantia maior.
Principio, quoscunque amnes, quoscunque paludes,
Quosque lacus liquidi pascunt, quosque ęquora pisces,
Omne genus procul amoueo: sunt quos tamen vsus
Liberius, quum res cogit, concedere possit.
Omnibus his est alba caro, non dura, tenaxque,
Quos petræ & fluuiorum aduersa marisque fatigant.
Tales nant pelago phycides, rutilæque per vndas
Auratæ.

Auratæ,gobique,& amantes saxea percæ.
Talis dulcifluum fluuiorum scarus ad ora
Solus saxa inter depastas ruminat herbas.
Sed neque quę stagnis volucres,quęq; amnibus altis
Degere amant,liquidisque cibum perquirere in vndis,
Laudarim·tibi pinguis anas,tibi crudior anser
Vitetur,potiusque vigil Capitolia seruet:
Viteturque graui coturnix tarda sagina.
Tu teneros lactes tu pandęa obdomina porcæ,
Porcę heu terga fuge:& lumbis ne vescere aprinis
Venati quamuis toties confeceris apros.
Quin neque te crudus cucumis,non tubera captent,
Ne ve famen cinara,bulbis ve salacibus exple.
Non placeat mihi lactis amor,non vsus aceti,
Non fumosa mero spumantia pocula Baccho
Qualia Cyrnęi colles,campique Falerni,
Et pucinus ager mittunt:aut qualia nostris
Rhetica dat paruo de collibus vua racemo.
Nempe Sabina magis placeant,dilutaque tellus
Quæ tulit,& multo domuerunt Naiades amne.
At tibi si ex horto victus,mensæque deorum
Sunt animo,atq; olerũ simplex & inempta voluptas,
Non mentæ virides,non lęta sisymbria,desunt,
Intybaque,& toto florentes frigore sonchi,
Et sia fontanis semper gaudentia riuis,
Et thymbre suaues,& odoriferę calaminthę:

Q ii Læta

Læta meliphyla,& riguo buglossus ab horto
Carpantur,plenisque ferax erucula palmis,
Atque olus,atque rumex,& salsi gramina crithmi.
Ipsa lupum dumeta ferent:hinc collige primos
Asparagos,albe asparagos hinc collige vitis,
Quum nondum explicuit ramos,vmbracula nōdum
Texuit,& virides iussit pendere corymbos.
Singula sed longum est,nec percensere necesse,
Iamque aliud vocor ad munus.iuuat in noua Musas
Naturæ nemoro Aoniis deducere ab vmbris:
Vnde mihi si non e lauro intexere fronti
Serta volent,tantaque caput cinxisse corona:
At saltem obseruata hominum tot millia,dignum
Censuerint querna redimiri tempora fronde.
Vere nouo,si quem morbus tenet,aut & in ipso
Autumno,si firma ætas,si sanguis abundat,
Regalem,mediamve lacerti incidere venam
Proderit,atque extra fœdatum haurire cruorem.
Pręterea quocunque habeat te tempore pestis,
Corruptum humorem,& contagem educere turpem
Ne pigeat,facilique luem deponere ab aluo:
Ante tamen ducenda,para:concreta resolue,
Et crassa attenua,& lentore tenacea frange.
Ergo Coryciumque thymum sit cura,thymumque
Pamphilium,thymbræ similis qui durior exit,
Prima tibi coxisse,lupique volubile gramen,
Fœnicu-

Fœniculumque, apiumque & amari germina capni.
His polyporum hirtos imitata filicula cirros
Additur, & Nymphis tangi renuens adiantus:
His sterile asplenum, his pictam phylitida iunge:
Quorum vbi decoctum permultis ante diebus
Ebiberis, crudumque humorem incoxeris omnem,
Tum scilla medicare acri, & colocintide amara,
Helleboroque graui, necnon quæ in littore surgens,
Qua ludit maris vnda, ter euariata colorem,
Ter flores mutata die. rem nomine signat,
Herba potens radice: suum cui zinziber adde:
Adde etiã anguineum cucumin, Nabatheæque thura,
Myrrhamque, bdelemque, hãmoniacique liquorem,
Et lachrymam panaceam, & dulci cholchica bulbo.
His actis, si forte tibi frigentia corda,
Et molles animi fuerint, nec acerba placebit
In primis tentare, breuique extinguere pestem,
Sed placidis agere & per tempora lenibus vti,
Tum superest tibi cura animum ad fomenta relicta
Vertere, contagisque ad tenuia semina cæcæ,
Illa quidem consueta modis inserpere miris.
Prosuerint igitur quæque exsiccantia, quæque
Marcori resinosa solent obsistere putri.
Tales sunt mirrhæ lachrymæ, sunt talia thura,
Cedrusque, aspalathusque, immortalisque cupressus,
Et bene cum calamo spirans cedolente cyperus.

Ergo nec desint casiæ, nec desit amomum,
Macer ue, aggalocumue tibi, nec cinnama odora.
Est etiam in pratis illud, iuxtaque paludes
Scordion, omnigenis quod tantum obstare venenis,
Contagique solet, paruo quærenda labore
Herba tibi, viret ipsa comis imitata chamædryn,
Flore rubens, referensque alli cum voce saporem
Aurora nascente huius frondemque comantem
Radicesque coque, atque haustu te prolue largo.
Sed neque carminibus neglecta silibere nostris
Hesperidum decus, & Medarum gloria citre
Syluarum: si forte sacris cantata poetis
Parte quoque ac medicã non dedignabere Musam,
Sic tibi sit semper viridis coma, semper opaca,
Semper flore nouo redolens: sis semper onusta
Per viridem pomis syluam pendentibus oreis
Ergo vbi nitendum est cæcis te opponere morbi
Seminibus, vi mira arbor cithereia præstat.
Quippe illam Citherea, suum dum plorat Adonim
Munere donauit multo, & virtutibus auxit.
Quorundã inuentũ est, vitrei intra concaua vasis,
Cui collum oblongum est, venter turgescit in orbem:
Aut hederæ folia, aut Ida mittente manipulos
Dictami, Illyricamue irim, thamniue nigrantem
Radicem, aut inulas coquere: in sublime solutus
Effertur vapor, & tenuis vacua omnia complet.

Ast vbi frigenti occursauit ab aere vitro
Cogitur,& rorem liquidus densatur in vdum,
Decurritque vagis per aperta canalia riuis
Destillantis aquę cyathum sub lumina prima
Luciferi potare iubent,stratisque parare
Sudorem:nec certe ab re:vis vtilis olli est,
Reliquias morbi tenues dispegere in auras.
Interea si membra dolor conuulsa malignus
Torqueat,œsypo propera lenire dolorem,
Mastichinoque oleo,lentum quibus anseris vnguem,
Emulsumque potes lini de semine mucum,
Narcissumque,inulamque,liquétiaque addere mella,
Coryciumque crocum, & vilem componere amurcā.
At fauces atque ora malus si eroserit herpes,
Tange nitro & viridi medicata ærugine lympha,
Semina inure mala,& serpentem interfice pestem.
Verum ipsos ope non alia consumere achores
Vrentum quam vi poteris:quibus addere debes
Pingue aliquid,quod secum intus siccantia portet.
Hæc eadem & miseros artus si qua vlcera pascunt,
Tollere,concretosque valebunt soluere callos.
Si vero aut hęc nequicquam tentasse videbis,
Aut vires,animique valent ad fortia quæque,
Nec differre cupis,quin te committere acerbis
Festines,diramque breui consummere pestem,
Hinc alia inuenta expediam,quæ tristia quanto

Sunt magis,hoc tanto citius finire labores
Aerumnasq; mali poterunt:quippe effera labes
Inter prima tenax,& multo fomite viuax,
Nedum se haud vinci placidis & mitibus:ac nec
Tractari finit,& mansuescere dura repugnat.
Sunt igitur styracem in primis qui,cinnabarinque
Et minium, & stymmi agglomerant,& thura minuta
Quorum suffitu pertingunt corpus acerbo,
Absumuntque luem miseram,& contagia dira.
At vero & partim durum est medicamen & acre,
Partim etiam fallax,quo faucibus angit in ipsis
Spiritus,eluctansque animam vix continet ęgram.
Quo circa totum ad corpus nemo audeat vti
Iudice me.certis fortasse erit vtile membris,
Quæ Papulæ informes,Chironiaque vlcera pascunt.
Argento melius persoluunt omnia viuo
Pars maior:miranda etenim vis insita in illo est:
Siue quod id natum est subito frigusque caloremque
Excipere, vnde in se nostrum cito contrahit ignem:
Quodque ad condensum,humores dissoluit,agitque
Fortius,vt candens ferrum flamma acrius vrit:
Siue acres,vnde id constat compagine mira,
Particulę,nexuque suo vinclisque solutæ
Introrsum,vt potuere seorsum in corpora ferri,
Colliquant concreta,& semina pestis inurunt.
Siue aliam vim fata illi,& natura dedere:

Cuius & inuentum medicamen munere diuum
Digressus referam, quis enim admiranda deorum
Munera prætereat? Sirix nam forte sub altis
Vallibus, vmbrosi nemora inter glauca salicti
Callirrhoe qua fonte sonans decurrit amœno,
Fama est, cultorem diis sacri agrestibus horti,
Cultorem nemorum, sectatoremque ferarum,
Ilcea labe grauem tota dum molle cyperum
Et casiam, & syluam late fragrantis amomi
Irrigat, hæc orasse deos, & talia fatum.
Dii quos ipse diu colui, tuque optima tristes
Callirrhoe quę sancta soles depellere morbos,
Cui nuper ramosa ferens ego cornua cerui
Aeria victor fixi capita horrida quercu:
Dii mihi crudelem misero si tollere pestem
Hanc dabitis, quæ me afflictat noctesque diesque,
Ipse ego purpureas, ipse albas veris & horti
Primitias, vobis violas, ego lilia vobis
Alba legam, primasque rosas, primosque hyacinthos
Vestraque odoratis onerabo altaria sertis.
Gramen erat iuxta viridans. Sic fatus, vt æstu
Fessus erat, viridi desedit graminis herba.
Hic dea vicino quæ sese fonte lauabat,
Callirrhoe liquido ex antro per lubrica musco
Saxa fluens, iuueni dulci blandita susurro,
Lethæum immisit somnum, sparsitque sopore

Graminea in ripa,& ſalicum nemus inter opacum:
Atque illi viſa eſt ſacro ſe flumine tollens
In ſomnis coram eſſe,pia & ſic voce locuta.
Ilceu in extremo diis tandem audite labore
Cura mei,tibi nulla ſalus quacunque videt ſol
Speranda eſt terram magnam ſuper. hoc tibi pœnæ
Dat Triuia,& precibus Triuiæ exoratus Apollo,
Ob ſacrum iaculo percuſſum ad flumina ceruum,
Et noſtris affixa tibi capita horrida truncis.
Nam poſtquam illa ferã exanimẽ per gramina vidit
Abſciſſo capite,& ſacro ſparſa arua cruore,
Omnibus ingemuit ſyluis,dirumque precata eſt
Autori,oranti Latous tanta ſorori
Affuit,& peſtem miſero immiſere nefandam
Durus vterque tibi:quin & quacunque videt ſol,
Interdixit opem·quare tellure ſub ima,
Si qua ſalus supereſt,cæca ſub nocte petenda eſt.
Eſt ſpecus arboribus tectum,atque horrore verẽdum
Vicina ſub rupe,Iouis qua plurima ſylua
Accubat,& raucum reddit coma Cedria murmur.
Huc vbi ſe primis aurora emittet ab vndis
Ire para,& nigrantem ipſis in faucibus agnam
Mactato ſupplex:atque Ops tibi maxima,dic,hanc,
Dic,ferio,nigram tum Noctem,vmbraſque ſilentes,
Vmbrarumque deos, ignotaque numina Nymphas
Et Thia venerare,atræ & nidore Cupreſſi.

Hic tibi narrenti causam, auxiliumque vocanti,
Haud aberit dea, quę cæcæ in penetralia terræ
Deducat te sancta, & opem tibi sedula præstet.
Surge age, nec vani speciem tibi concipe somni,
Illa ego sum, quæ culta vago per pinguia fonte
Dilabor, dea vicinis tibi cognita ab vndis.
Sic ait, & se cęruleo cita condidit amne,
Ille autem vt placibus cessit sopor, omnia lætus
Accipit, & nympham precibus veneratur amicam.
O sequor, o quocunque vocas pulcherrima fontis
Vicini dea Callirrhoe. Tum postera primum
Exurgens aurora, suos vbi protulit ortus,
Monstratum Iouis in sylua sub rupibus altis
Antrum ingens petit, & nigrantem tergora primo
Vestibulo sistit pecudem, magnæque trementem
Mactat Opi tibiq; inquit, ego hanc Ops maxima ma
Tum Noctem, Noctisq; deas, ignota precatur (cto.
Numina. iamque simul Thian, atramque Cupressum
Vrebat, quum vox terræ reuoluta cauernis
Longe audita sacras Nympharum perculit aures:
Nympharum, quibus ęra solo sunt condita curæ.
Extemplo commotæ omnes, ac cœpta reponunt,
Sulphureos forte vt latices, & flumina viui
Argenti, mox vnde nitens concresceret aurum,
Tractabant, gelidoque prementes fonte coquebant.
Centum ignis spissi radios, centum ætheris vsti

Bis centum concretorum terræque marisque
Miscuerant,nostros fugientia semina visus.
At Lipare, Lipare argenti cui semina & auri
Cura data,& sacrum flammis adolere bitumen:
Continuo obscuræ latebrosa per auia terræ
Ilcea adit,firmansque animum sic incipit ipsa,
Ilceu(namque tuum nec nomen) nec mihi labes
Ignota est,nec quid venias)iam corde timorem
Exue,nec quicquam non te huc charissima mittit
Callirrhoe,tibi parta salus tellure sub ima est.
Tolle animos,& me per opaca silentia terræ
Insequere:ipsa adero,& præsenti numine ducam.
Sic ait,& se antro gradiens præmittit opaco.
Ille subit,magnos terræ miratus hiatus.
Squallentesque situ æterno,& sine lumine vastas
Speluncas,terramque meantia flumina subter
Tũ Lipare:hoc quodcũq; pater quã maxma terra est,
Hunc totum sine luce globum,loca subdita nocti,
Dii habitant:imas retinet Proserpina sedes:
Flumina supremas,quæ sacris concita ab antris
In mare per latas abeunt resonantia terras.
In medio dites Nymphæ,genera vnde metalli,
Aerisque,argentique,aurique nitentis origo:
Quarum ego nunc ad te miserãs ipsa vna sororum
Aduenio:illa ego,quę venas per montis hiantes,
Callirrhoe haud ignota tuę,fumantia mitto

Sulphura

Sulphura, sic ibant terra & caligine tecti.
Iamque exaudiri crepitantes sulfure flammę,
Conclusique ignes, stridentiaque æra caminis.
Hæc regio est late variis vbi fœta metallis,
Virgo ait, est tellus, quorum vos tanta cupido
Exercet, superas cœli qui cernitis auras.
Hæc loca mille deæ cæcis habitamus in antris,
Nocte deæ & Tellure satæ, queis munera mille,
Mille artes, studium est alii deducere riuos
Scintillas alii rimari, & sparsa per omnem
Semina tellurem flammarum, ignisque corusci.
Materiam miscent alię, massamque coercent
Obicibus, multa & gelidarum inspergine aquarum.
Non procul eruptis fumantia tecta caminis
Aetnæi Cyclopes habent, versantque coquunque
Vulcano stridente, atque æra sonantia cudunt.
Lęua hęc abstrusa per iter via ducit ad illos.
Dextra sed sacri fluuii te sistet ad vndam,
Argento fluitantem vndam, viuoque metallo,
Vnde salus speranda: & iam aurea tecta subibant,
Rorantesque domos spodiis, fuligineque atra
Speluncas varie obductas, & sulfure glauco.
Iamque lacus late vndantes, liquidoque fluentes
Argento iuxta astabant, ripasque tenebant.
Hic tibi tantorum requies inuenta laborum.
Subsequitur Lipare. postquam ter flumine viuo

Perfuſſus,ſacra vitium omne reliqueris vnda.
Sic fatur,ſimul argenti ter fonte ſalubri
Perfundit,ter virgineis dat flumina palmis
Membra ſuper,iuuenem toto ter corpore luſtrat
Mirantem exuuias turpes,& labe maligna
Exutos artus,peſtemque ſub amne relictam.
Ergo age,quum primum cœli te purior aer
Accipiet,nitidemque diam,Solemque videbis:
Sacra para,& caſtam ſupplex venerare Dianam,
Indigenaſque deos,& numina fontis amici.
Sic virgo & iuuenem tanto pro munere grates
Soluentem e nocte æthereas educit in oras,
Dimittitque alacrem,atque optata in lumina reddit.
Accepit noua fama fidem,populosque per omnes
Prodiit haud fallax medicamen:cœptaque primum
Miſceri argento fluitanti axungia porcæ.
Mox etiam Oriciæ ſimul adiuncta eſt terebinthi,
Et laricis reſina aeriæ,ſunt qui vnguen equinum
Vrſinumve adhibent, bdelæ cedrique liquorem.
Nonnulli & mirrhę guttas,& maſcula thura
Adiiciunt,miniumque rubens,& ſulphura viua.
Haud vero mihi diſpliceat,componere ſi quem
Trita melampodia ,atque arentem iuuerit irim,
Galbanaque,& lacer graue olens, oleumque ſalubre
Lentiſſi, atque oleum haud experti ſulfuris ignem.
His igitur totum oblinere,atque obducere corpus

Ne

Ne obscœnum, ne turpe puta: per talia morbus
Tollitur, & nihil esse potest obscænius ipso.
Parce tamen capiti, & precordia molla vita.
Tum super & vitas astringe, & stuppea necte
Vellera: dein statis tegmento imponere multo,
Dum sudes, fœdęque fluant per corpora guttę
Hæc tibi bis quinis satis est iterasse diebus.
Durum erit: ac quicquid tulerit res ipsa, ferendum est
Aude animis, tibi serta salus stans limine in ipso
Signa dabit: liquefacta mali excrementa videbis
Assidue sputo immundo fluitare per ora,
Et largum ante pedes tabi mirabere flumen.
Ora tamen fœda erodent vlcuscula: sed tu
Lacte foue, & cocto cytini, viridisque ligustri.
Tempore non alio generosi pocula bachi
Annuerim sumenda tibi, purũque Falernum,
Et Chia, & pateris spumantia Rhetica largis.
Sed iam age vicinæ victor gratare saluti,
Vltima adest tibi cura, eadem & placidissima: corpus
Abluere, & lustrare artus, ac membra piare
Stœchade, amaricinisque comis, & rore marino
Verbenaque sacra, & bene olentibus heracleis.

LIBER III.

S Ed iam me nemora alterius fœlicia mundi,
Externique vocãt saltus: lõge assonat ęquor
Herculeas vltra metas, & littora longe

Ap-

Applaudunt ſemota.mihi nunc magna deorum
Munera,& ignota deuecta ex orbe canenda
Sancta arbos,quę ſola mundum,requiemque dolori
Et finem dedit ærumnis.age diua beatum
Vranie venerare nemus,crineſque reiunctam
Fronde noua,iuuet in medica procedere palla
Per latium,& ſanctos populis oſtendere ramos
Et iuuet haud vnquam noſtrorum ætate parentum
Viſa prius,nullive vnquam memorata referre.
Vnde aliquis forſan nouitatis imagine mira
Captus,& heroas,& grandia dicere facta
Aſſuetus,canat auſpiciis maioribus auſas
Oceani intacti tentare pericula puppes.
Necnon & terras varias,& flumina & vrbes,
Et varias memoret gentes,& monſtra reperta:
Dimenſaſque plagas,altoque orientia cœlo
Sydera, & inſignem ſtellis maioribus Arcton.
Nec taceat noua bella,omnemque illata per orbem
Signa nouum,& poſitas leges,& nomina noſtra
Et canat(auditum quod vix venientia credant
Secula)quodcunque Oceani complectitur æquor
Ingens,omne,vna obitum menſumque carina
Felix qui tantum dederit deus,at mihi vires
Arboris vnius ſatis eſt,vſumque referre:
Et quo inuenta modo fuerit ,noſtraſque ſub auras
Aduena per tantum pelagi peruenerit æquor.

Oceano in magno, ardenti ſub ſydere Cancri,
Sol vbi ſe nobis media iam nocte recondit,
Hac ignota tenus, tractu iacet inſula longo:
Hiſpanam gens inuentrix cognomine dixit,
Auri terra ferax: ſed longe ditior vna
Arbore, voce vocant patrij ſermonis Hyacum.
Ipſa teres, ingenſque, ingentem vertice ab alto
Diffundit ſemper viridem, ſemperque comantem
Arbuteis ſyluam folijs, nux parua, ſed acris,
Dependet ramis, & plurima frondibus hæret,
Materia indomita eſt, duro & pene æmula ferro
Robora, quæ reſinam ſudant incenſa tenacem:
Diſſectæ color haud ſimplex, in cortice lauri
Exteriore viret leuor: pars altera pallet
Buxea: ad interior nigro ſuffuſca colore eſt,
Iuglandemque, ebenumq; inter. quod ſi inderuberet,
Iam poterat variis æquare coloribus irim.
Hanc gens illa colit, ſtudioque educere multo
Nititur: hac late colles campique patentes,
Hac omnis veſtitur ager: nec ſanctius illis
Eſt quicquam, aut potiore vſu: quippe omnis in illa
Spes iacet hanc contra peſtem, quæ cœlitus illic
Perpetua eſt. validos abiecto cortice ramos
Multa vi tundunt, aut in ſegmenta minuta
Eliminant, puroque ſcobes in fonte reponunt,
Dum bibulas noctemque diemque emaceret humor.

Inde coquunt: necnon illos ea cura fatigat,
Vulcano ne forte furens erumpat aquę vis,
Et superundantem spumam proiectet in ignes.
Spuma quippe linunt, si quicquam e corpore toto
Abscedit, si quicquam ægros depascitur artus.
Dimidia absumpta, superest quodcunque reponunt
Diuini laticis. quin & segmenta relicta,
Rursus, vt ante, coquunt, addentes suaue liquens mel.
Scilicet hunc vnum mensis accedere potum,
Et lex ipsa iubet gentis, mendatque sacerdos.
Seruatum ad laticem, & decocti pocula primi
Bina die quaque assumunt, quum surgit ab ortu
Lucifer, & sero egreditur quum Vesper olympo,
Nec prius absistunt potu quam menstrua cursum
Luna suum, & totum peragrans perfecerit orbem,
Fraternasque iterum conuenerit æmula bigas.
Interea cæcis sese penetralibus abdunt,
Quo neque vis venti, non halitus aeris vllus
Insinuet sese, & gelidis afflatibus obsit.
Quid mirandum æque memorem superomnia victum
Quam tenuem, quam magna sibi ieiunia poscant?
Quippe solet satis esse, ipsum dum corpus alatur:
Dum superet vita, & tantum ne membra fatiscant.
Ne tamen ah ne tanta time, sacer ilicet haustus
Ille modo ambrosiæ, vires reficitque fouetque,
Inque occulta gerit ieiunis pabula membris.

Nectare ab epoto binas, non amplius horas
Imponunt sese stratis, medicamen vt intro
Large eat, & calido sudorem e corpore ducat,
Interea vacuas pestis vanescit in auras:
Et (dictu mirum) apparet iam pustula nulla:
Iamque nomę cessere omnes, iam fortia liquit
Membra dolor, primoque redit cum flore iuuenta:
Et iam Luna suum remeans noua circuit orbem.
Quis deus hos illis populis monstrauerit vsus:
Qui demum & nobis casus, aut fata tulere
Hos ipsos: vnde & sacræ data copia syluę,
Nunc referam. Missę quęsitum abscondita Nerei
Aequora in occasum Solisque cubilia pinus,
Littoribus longe patriis, Calpeque relictis,
Ibant oceano in magno, pontumque secabant
Ignaręque vię, & longis erroribus actę.
Quas circum innumerę properantes gurgite ab omni
Ignoti noua monstra maris Nereides vdę
Adnabant, celsas mirate currere puppes,
Salsa super pictis volitantes æquora velis.
Nox erat, & puro fulgebat ab ęthere Luna,
Lumina difundans tremuli per marmora ponti,
Magnanimus quum tanta heros ad munera fatis
Delectus, dux errantis per cęrula classis,
Luna, ait, o pellagi cui regna hęc humida parent,
Quę bis ab aurata curuasti cornua fronte,

Curuabis explesti, nobis errantibns ex quo
Non vlla apparet tellus: da littora tandem
Aspicere, & dudum speratos tangere portus,
Noctis honos, cœlique decus Latonia virgo.
Audiit orantem Phœbe, de lapsaque ab alto
Aethere, se in faciam mutat, Nercia quali
Cymothoe, Clothoque natant, iuxtaque carinam
Astitit, & summo pariter nans æquore fatur:
Ne nostræ dubitate rates, lux crastina terras
Ostendet, fidoque dabit succedere portu.
Sed vos littoribus primis ne insistite dudum:
Vltra fata vocant. medio magna insula ponto
Est Ophyre, huc iter est vobis, hic debita sedes
Imperiique caput. simul hæc effata, carinam
Impulit: illa leui cita dissecat æquora cursu.
Aspirant faciles auræ, & iam clarus ab vndis
Surgebat Titan, humiles quum surgere colles
Vmbrosi procul, & proprior iam terra videri
Incipit. acclamant nautæ, terramque salutant,
Terram exoptatam. tum portu & littore amico
Excepti, diis vota piis in littore soluunt:
Quassatasque rates, defessaque corpora curant
Inde vbi quarta dies pelago, crepitansque vocauit
Vela Notus, remis insurgitur, altaque rursum
Corripiunt maria, & læti freta cærula sulcant.
Linquitur incerto fluitans Anthylia ponto,

Atque Hagia, atque alta Ammerie, execrataque tellus
Cannibalum, & ripa Gyane nemorosa virenti.
Protinus innumeræ panduntur turribus altis
Insulæ oceano in vasto, quas inter opacis
Vndantem syluis vnam, cursuque sonantem
Fluminis aspiciunt, magno qui spumens alueo
In mare fulgentes auro subuectat arenas.
Huius in ora placet pronas appellere puppes.
Inuitant nemora, & dulces e flumine lymphæ.
Iamque solo viridante alacres, ripaque potiti,
In primis terram ignotam, Nymphasque salutant
Indigenas, Geniumque loci, teque aurifer amnis,
Quisquis in ora maris nitida perlaberis vnda,
Tum duram Cererem, & patrii Carchesia Bacchi
Aggere in herboso expediunt: dein quærere si qui
Mortales habitent: pars fuluam fluminis vndam
Mirari, mistamque auro disquirere arenam.
Forte per vmbrosos syluarum plurima ramos
Assidue volitabat auis, quæ picta nitentes
Cæruleo pennas, rostro variata rubenti,
Ibat natiuo secura per auia luco.
Hasq; manus iuuenum vt syluas videre per altas,
Continuo caua terrificis horrentia bombis
æra, & flammiferum tormenta imitantia fulmen
Corripiunt: Vulcane tuum, dum Theutonas armas,
Inuentum: dum tela Iouis mortalibus affers.

Nec mora, ſignantes certam ſibi quiſque volucrem;
Incluſam, ſalicum cineres, ſulfurque, nitrumque,
Materiam, accendunt ſeruata in reſte fauilla.
Fomite correpto diffuſa repente furit vis
Ignea circunſepta: ſimulque cita obice rupto
Intruſam impellit glandem: volat illa per auras
Stridula, & exanimes paſſim per prata iacebant
Deiectæ volucres: magno micat ignibus aer
Cum tonitru, quo ſylua omnis, ripæque recuruę
Et percuſſa imo ſonuerunt ęquora fundo.
Pars auium nemus in denſum conterrita, & altos
Se recipit ſcopulos: quorum de vertice ſummo
Horrendum vna canit (dictu mirabile) & aures
Terrificis implet dictis, ac talibus infit.
Quis Solis violatis aues, ſacraſque volantes,
Heſperii, nunc vos, quæ magnus cantat Apollo
Accipite, & noſtro vobis quę nunciat ore.
Vos quanquam ignari, longum quæſita, ſecundis
Tandem parta Ophyrę tetigiſtis littora ventis.
Sed non ante nouas dabitur ſummitere terras,
Et longa populos in libertate quietos,
Molirique vrbes, rituſque ac ſacra nouare,
Quam vos infandos pelagi terręque labores
Perpeſſi, diuerſa hominum poſt prẹlia, multi
Mortua in externa tumuletis corpora terra.
Nauibus amiſſis pauci patria arua petetis.

Frustra alii socios queretis magna remensi
Aequora: nec nostro deerunt Cyclopes in orbe.
Ipsa inter sese vestras discordia puppes
In rabiem ferrumque trahet nec sera manet vos
Illa dies, fœdi ignoto quum corpora morbo
Auxilium sylua miseri poscetis ab ista,
Donec pœniteat scelerum nec plura loquuta
Horrendum stridens densis sese abdidit vmbris.
Ollis ossa rigor subitus percurrit, & omnis
Palluit, ac gelida fugit formidine sanguis.
Tum vero sacras volucres, diuosque prçcati,
In primis Solem, & sanctum seruantia lucum
Numina supplicibus venerantur agrestia votis:
Pacem orant, rursumque Ophyren, fluuiūq; salutant.
Interea e syluis nigrum genus ora comasque,
Ad naues noua turba virum concurrit inermis,
Pectora nudi omnes, euincti frondibus omnes
Paciferis, tanta qui celsas mole carinas
Mirati, vestesque virum, fulgentiaque arma,
Vix satis expleri possunt: & ab ęthere missi
Siue homines, siue heroes sint, siue deorum
Numina, adorandum ritu, precibusque salutant:
Ante alios ipsum regem, cui munęta læta
E ripis collectum aurum, & cere alia dona,
Et patrios fructus, & mella liquentia portant.
Vestibus ipsi etiam nostris, & munere multo

Donati, exceptique mero noua gaudia miſcent.
Non aliter, quam ſi menſis, dapibuſque deorum
Mortalis quiſquam adſcitus, fœlixque futurus,
Hauriat æternum, cœleſtia pocula, nectar.
  Ergo vbi amicitię ſecuros fœdere vtrinque
Firmauere animos: habita & commercia gentis,
Ipſi inter ſeſe reges in littore læti
Complexu iungunt dextras, & fœdera firmant.
Alter goſſipio tenui pectuſque femurque
Præcinctus, viridi limbum pingente ſmaragdo,
Ora niger, iaculo armatur cui dextera acuto,
Squamoſi ſpolium ſuſtentat læua draconis.
Alter at intexto lænam circundatus auro,
Quam ſubter rutila arma micant, capiti ærea caſſis
Inſidet, & pictæ volitant in vertice criſtæ.
Fulgenti ex auro torques cui candida colla
Cingunt, atque enſis lateri dependet Iberus.
Et iam commixti populi, hoſpitioque recepti,
Hi tectis domibuſque, altis in nauibus illi,
Lętitia ludiſque dies per pocula ducunt.
  Forte loco lux feſta aderat, Soliqne parabant
Vltori facere vmbroſo ſacra annua luco.
Heſperięque, Ophiræque manus conuenerat omnis.
Hic conualle caua, ripæ viridentis in herba,
Selectorum ingens numerus, matreſque virique
Confuſi, plebs atque patres, puerique ſeneſque,
Aſtabant

Astabant , animis tristes,& corpora fœdi,
Squallentes crustis omnes,taboque fluentes.
Quos circunfusos albenti in veste sacerdos
Pura lustrat aqua,& ramo frondentis Hyaci.
Tum niueum ante aras cędit de more iuuencum,
Et iuxta positum pastorem sanguine cæsi
Respergit,pateraque rigat: Solique potenti
Ad numeros pæana canit: nec cætera turba
Non sequitur,mactantque sues,mactantque bidentes,
Visceribusque veru tostis epulantur in herba.
Obstupuit gens Europę ritusque sacrorum,
Contagemque alio non vsquam tempore visam.
At dux multa animo tacitus secum ipse volutans,
Hic erat ille,inquit,morbus,(Dii auertite casum)
Ignotum interpres Phœbi quem dira canebat.
Tum regem indigenam,(vt sermo fandique facultas
Iam communis erat)cui sint solemnia diuum?
Scitatur:quid tanta astet conualle sub alta
Languentum miseranda manus?quid pastor ad aras
Sacra inter,cęsi respersus sanguine tauri?
Quem contra, Hesperię o heros fortissime pubis,
Rex ait,hi gentis ritus,hæc sacra quotannis
Vltori de more Deo celebramus:origo
Antiqua est,veteresque patrum fecere parentes.
Quod si externorum mores,hominumque labores
Audiuisse iuuat,primęua ab origine causam

Sacrorum,& peſtis miſerę primordia pandam.
Forſitan Atlantis veſtras peruenit ad aures
Nomen,& ex illo generis longo ordine ducti.
Hac & nos longa ſerie,de ſtirpe profecti
Dicimur: heu quondam felix & chara Deum gens,
Dum cœlum colere,& ſuperis accepta referre
Maiores ſueuere boni: ſed numina poſtquam
Contepmni cœptum eſt,luxu faſtuque nepotum,
Ex illo quæ ſint miſeros,quantęque ſecutæ
Aerumnę,vix fando vnquam comprendere poſſem.
Inſula tum priſci regis de nomine dicta
Ingenti terrę concuſſa Atlantia motu
Corruit,abſorpta oceano,quem mille carinis
Sulcauit toties, terrę regina mariſque,
Ex illo & pecudes,& grandia quadrupedantum
Corpora,non vllis vnquam reparata diebus
Aeternum periere,externaque victima ſacris
Cæditur.externus noſtras cruor imbuit aras.
Tum quoq; & hæc infanda lues,quam noſtra videtis
Corpora depaſci,quam nulli,aut denique pauci
Vitamus,diuum offenſis,& appollinis ira
De cœlo demiſſa,omnes graſſatur in vrbes.
Vnde hæc ſacra nouo primum ſolennia ritu
Inſtituere patres,quorum hęc perhibetur origo.
Syphilus(vt fama eſt)ipſa hęc ad flumina paſtor
Mille boues,niueas mille hęc per pabula regi

Alcithoo pascebat oues:& forte sub ipsum
Solstitium, vrebat sitientes Syrius agros:
Vrebat nemora,& nullas pastoribus vmbras
Præbebant syluæ:nullum dabat aura leuamen.
Ille gregem miseratus,& acri concitus æstu,
Sublimem in solem vultus & lumina tollens,
Nam quid Sol te,inquit,rerum patremque Deumque
Dicimus?& sacras vulgus rude ponimus aras?
Mactatoque boue,& pingui veneramur acerra?
Si nostri nec cura tibi est,nec regia tangunt
Armenta?an potius superos vos arbitrer vri
Inuidia?mihi mille niuis candore iuuencæ,
Mille mihi pascuntur oues,vix est tibi Taurus
Vnus,vix Aries cœlo(si vera feruntur)
Vnus,& armenti custos Canis arida tanti.
Demens quin potius Regi diuina facesso?
Cui tot agri,tot sunt populi,cui lata ministrant
Aequora,& est superis,ac Sole potentia maior,
Ille dabit facilesque auras,frigusque virentum,
Dulce feret nemorum armentis,æstumque leuabit.
Sic fatus,mora nulla,sacras in montibus aras
Instituit regi Alcithoo,& diuina facessit.
Hoc manus agrestum,hoc pastorum cætera turba
Exequitur:dant thura focis incensa,litantque
Sanguine taurorum,& fumantia viscera torrent.
Quæ postquam rex,in solio dum forte sederet,

Sub

Subiectos inter populos, turbamque frequentem,
Agnouit, diuum exhibito gauisus honore,
Non vllum tellure coli, se vindice numen
Imperat, esse nihil terra se maius in ipsa,
Cœlo habitare deos, nec eorũ hoc esse quod infra est.
Viderat hæc, qui cuncta videt, qui singula lustrat,
Sol pater, atque animo secum indignatus, iniquos
Intorsit radios, & lumine fulsit acerbo,
Aspectu quo Terra parens, correptaque ponti
Aequora quoque viro tactus subcanduit aer.
Protinus illuuies terris ignota profanis
Exoritur. primus, regi qui sanguine fuso
Instituit diuina, sacrasque in montibus aras,
Syphilus, ostendit turpes per corpus achores.
Insomnes primus noctes, conuulsaque membra
Sensit, & a primo traxit cognomina morbus:
Syphilidemque ab eo labem dixere coloni.
Et mala iam vulgo cunctas diffusa per vrbes
Pestis erat, regi nec sæua pepercerat ipsi.
Itur ad ammericen sylua in Cartheside Nympham,
Cultricem nemorum Ammericen, quæ maxima luco
Interpres diuum responsa canebat ab alto.
Scitantur, quę causa mali, quę cura supersit.
Illa refert: spreti vos, o vos numina Solis
Exercent: nulli fas est se æquare deorum
Mortalem: date thura deo, & sua ducite sacra,

Et

Et numen placate, iras non proferet vltra.
Quam tulit, æterna est, nec iam reuocabilis vnquam
Pestis erit: quicunque solo nascetur in isto,
Sentiet: ille lacus Stigios fatumque seuerum
Iurauit. sed enim si iam medicamina certa
Expetitis, niueam magnæ mactate iuuencam
Iunoni, magnæ nigrantem occidite vaccam
Telluri, illa dabit fœlicia semina ab alto:
Hæc viridem educet fœlicie semine syluam:
Vnde salus. simul obticuit: specus intus, & omne
Excussum nemus, & circumstetit horror vbique.
Illi obeunt mandata: sua ipsi altaria Soli
Instituunt, niueam Iuno tibi magna iuuencam,
Nigrantem Tellus mactant tibi maxima vaccam.
Mira eadem. (at diuos iuro, & monumenta parentum)
Hæc sacra, quam nemore hoc toto vos cernitis arbor
Ante solo nunquam fuerat quæ cognita in isto:
Protinus e terra virides emittere frondes
Incipit, & magna campis pubescere sylua.
Annua confestim Soli facienda sacerdos
Vltori noua sacra canit. deducitur ipse
Sorte data, qui pro cunctis cadat vnus ad aram
Syphilus: & iam farre sacro, vittisque paratis
Purpureo stabat tincturus sanguine cultros.
Tutatrix vetuit Iuno, & iam mitis Apollo,
Qui meliorem animam miseri pro morte, iuuencum

Suppoſuere, feroque ſolum lauere cruore.
Ergo eius facti æternum vt monumenta manerent,
Hunc morem antiqui primum ſtatuere quotannis
Sacrorum, ille tuum teſtatur Syphile crimen,
Victima vana, ſacras deductus paſtor ad aras.
Illa omnis, quam cernis, inops miſerandaque turba
Tacta deo eſt, veterumque luit commiſſa parentum,
Cui votis precibuſque piis numeriſque ſacerdos
Conciliat vates diuos, & Apollinis iras.
Luſtrati ingentes ramos, & robora ſanctę
Arboris aduectant tectis: libamine cuius
Vi mira infandę labis contagia pellunt.
Talibus, atque aliis tempus per multa trahebant
Diuerſis populi commiſti e partibus orbis.
Interea Europę fuerant quę ad chara remiſſę
Littora, iam rurſus puppes freta lata remenſæ
Mira ferunt: late (proh fata occulta deorum)
Contagem Europę cœlo crebreſcere eandem,
Attonitaſque vrbes nullis agitare medelis.
Quinetiam grauior naues it rumor in omnes,
Illo eodem claſſem morbo, iuuenumque teneri
Haud numerum exiguum, & totis tabeſcere membris
Ergo haud immemores, diras ceciniſſe volucres,
Aſtore, quum ſylua auxilium poſcatur ab illa:
Continuo faciles Nymphas, Solemque precati,
Intacti nemoris ramos, & robora ab alto,
Connecta-

Conectare parent luco, medicataque sumunt
Pocula, pro ritu gentis: quo munere tandem
Contagem pepulere feram, quin dona deorum,
Haud patriæ obliti, & fœlicem ad littora syluam
Nostra iubent ferri, cœlo si forsitan isto
Assimilem pellant labem: nec fata sequundos
Ipsa negant Zephyros, facilisque aspirat Apollo.
Munera vos diuum primi accepistis Iberi,
Præsens mirati auxilium: nunc cognita Gallis,
Germanisque, Scythisque, orbe & gauisa Latino
Iam nunc Europam vecta est Huyacus in omnem.
Salue magna deum manibus sata semine sacro,
Pulchra comis, spectata nouis virtutibus arbos:
Spes hominum, externi decus, & noua gloria mundi,
Fortunata nimis, natam si numina tantum
Orbe sub hoc, homines inter gentemque Deorum
Perpetua sacram voluissent crescere sylua.
Ipsa tamen, si qua nostro te carmine Musæ
Ferre per ora virum poterunt, hac tu quoque parte
Nosceris, cœloque etiam cantabere nostro.
Si non te Bactra, & tellus extrema sub arcto,
Non Meroe, Libicisque Ammon combustus arenis,
At Latium, at viridis Benaci ad flumina ripa
Audiet, & molles Athesi, labente recessus.
Et sat erit, si te Tiberini ad fluminis vndam
Interdum leget, & referet tua nomina Bembus.

FINIS.

